ఆశాప్రియ

బుచ్చిబాబు

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ.

ఆశాప్రియ

బుచ్చిబాబు

ఆదర్శగ్రంథమండలి, విజయవాడ.

ఆదర్శ ప్రచురణ

మలికూర్పు

1960

ముద్రణ :

లీలా ప్రెస్

విజయవాడ.

వెల : రు. 1–25

అంకితం

"కరుణాపయోనిధీ

దాశరధి"కి

ఇందులో

ఆశాప్రియ

వెనకచూపు-ముందునడక

మేడమెట్లు

ఆశాప్రియ

మన జీవితమంతా కలలు కంటూ కూర్చోడమేననీ, తీయనికలలన్నీ యవ్వనంలోనే కంటామనీ, అంచేత జీవితంలోని మాధుర్యం అంతా యౌవనంలోనే వుందనీ ఎవరేనా అంటే వారితో నేను పూర్తిగా ఏకీభవిస్తున్నాను; కానియీ కలలేవీ యథార్థాలు కావు. పాతకలల్ని స్మరించుకుంటూ బ్రతకాల్సిందే అని అంటే మాత్రం నేను ఖండిస్తాను. కల యథార్థమవుతుందని నేను రుజువు చేసుకున్నాను నిదర్శనం యిస్తాను.

నా యువకస్వప్నాలకు ఆద్యంతాలు ఆశాప్రియ. ఆమె నా ఊహావిశ్వాసానికి కేంద్రం; హృదయానికి నాలుగోపరిమాణం; నావునికికి కారకురాలు; నిద్రకు కన్నీటితో తడిసిన తలగడదిండు; వొక్క కన్నీటి బిందువును, శాస్త్రజ్ఞుడు పరిశోధిస్తే అందులో ఆశాప్రియ అణువులు దొరుకుతాయి; ఆ పరమాణువుల వింతకలయిక నా స్వప్నం.

ఆశాప్రియను జీవితంలో ఎప్పుడైనా వొక్కసారి చూడగలనా? చూడగలిగితే, కల యథార్థమై, యథార్థమే కలవుతుంది.

తెల్లటి మల్లుబట్టమీద ఎన్నో దర్శనాలిచ్చింది ఆశాప్రియ. భక్తురాలిగా రుక్మిణీపాత్రలో. దేవుడంటే [illegible] నాకు భక్తివిశ్వాసాలు నేర్పింది. విరహిణిగా [illegible]

పాత్రతో, నాకు బ్రహ్మచర్యం రాసిపెట్టింది: 'వన్సుమోర్' లో కాథేజికరల్ వేషంతో నాకు పిచ్చెక్కిపోయింది. ఇన్నింటిలో ఏది ఆమె నిజస్వరూపం ? 'ఎవరనీ నిర్ణయించేదిరా?' ఏ అవయవాని కా అవయవం విడివిడిగా చూపినా, మొత్తంగా అన్నీ కలిపిచూపినా, ఆమె ప్రచారంచేసిన సౌంన్దర్యం అనే మతంలో, నా స్తికుడిని రెచ్చగొట్టే లోపాలు లేవు. కనురెప్ప పైకి లేస్తే, విశ్వం విప్పారుకుని, తారకలను మెరిసేటట్టుచేసే తల్లివెలుగులో కేంద్రీకృతమైన శక్తిని ప్రదర్శించినట్లుగా వుంటుంది. కాఠిన్యానికి కొలతబద్దలలాంటి సన్నటి క్రూరమైన పెదవులు-కాని నోరువిప్పితే,పళ్ళవరసలో కరుణారసం ప్రజ్వలంగా కదుల్తుంది. ఆ నవ్వును తల్చుకుంటే నా కేడుపొస్తుంది. ఆమె దుఃఖిస్తే. తెరంతా తడిసిపోయి, తుడిచిత్రం పడదేమో ననిపించేది. ఆమెను చూసిన కళ్ళతో బైటికొచ్చి - స్త్రీలకేసిచూస్తే-యీ మనుషులందరూ వొకే జాతివారేనా అన్న అనుమానం బాధించేది. నాచుట్టూ ఆశాప్రియ - మరో కొత్తప్రపంచం అల్లింది. ఆ ప్రపంచంలో మేమిద్దరమే తప్ప యింకెవ్వరూ వుండరు; అప్పుడప్పుడు పక్క-వేషాలు తొంగిచూస్తాయి; కాని వాటికి మా ప్రపంచపు నిశ్చలత్వాన్ని కలవరపెట్టే చాంచల్యం లేదు. తోకచుక్కలా వెలిగిపోతుంటాయి

నా కలలు వర్ణించను. వర్ణించేశక్తి నాకులేదు. కాస్త మచ్చుచూపమన్నా, చూపే ధైర్యంకూడా లేదు. అంతేకాదు. వర్ణించే అవసరం లేదు. మీరు ఆశాప్రియను చూసినట్టంటే -

మీారూ నాలా యౌవనంలోవుంటే - మీాపీ నాపీ, వొకే కలలు.

బి. ఏ. ప్యాసై - వుద్యోగంలేక యింట్లో కూర్చున్న రోజులవి. ఆశాప్రియను వూహించుకోవడమే నా కాలక్షేపం. చంద్రుణ్ణిచూసి యీా చంద్రుడే ఆశాప్రియపై వెన్నెల కురిపిస్తాడని సంతోషించేవాణ్ణి. మేమిద్దరం ఒకే దేశంలోవున్నాం వొకేభాష మాట్లాడతాం; వొకేగాలి పీలుస్తాము; తప్పకుండా ఎప్పుడో చనిపోతాం. ఎన్నింట్లో సమానం! ఎంత దగ్గర !!

'చంచల' వారపత్రిక సంపాదకుని మా బాబయ్య ఎరుగును. నా కా పత్రికలో వుద్యోగం యిప్పించాడు. జీతం ఎనభై. పట్నంలో వుండాలి. అందుకని వొప్పుకున్నాను. ఆశాప్రియనుగూడా చూడొచ్చు.

నా అభిరుచి తెలుసుకుని సంపాదకుడు సినిమాపుట నాకు వప్పగించాడు. ఆశాప్రియ నటించిన కొత్తచిత్రం'స్వప్న జగత్తు' విడుదలయింది. పోషకులకోసం ప్రత్యేకంగా వొక 'షో' వేశారు. మా పత్రికతరఫున నేనూ వెళ్ళాను. చిత్రంలో పాల్గొన్నవారందరూ చూడ్డాని కొచ్చారు. ఆశాప్రియ మాత్రం రాలేదు. ఆనాడే, ఆచిత్రంలో దాసీకన్యగా చిన్న వేషం వేసిన అనూరాధను చూడ్డం జరిగింది. (నాపక్కనే కూర్చుంది; ఛాయనలుపు-ఎంతోకళైన మొహం; లోపలికి కన్నీ లన్నీ బైటకొచ్చే మార్గం లేక లోలోపల దహించుకుపోయి నలుపైనట్లుంటుంది.) చూడగానే మళ్ళామళ్ళా చూడాలనిపించదు. పరిచితులకు వోపికతో పరిశీలిస్తే - క్రమంగా వ్యక్త

మయ్యే అందం ఆమెది. అసలది అందంకూడాకాదు; చీకటి అందంగా వుండదు. నక్షత్రాల నిర్మలత్వాన్ని అందంగా నజావు చేస్తుంది. లోయలో వున్నవారికే శిఖరాల అందం; అట్లాంటిది అనూరాధ.

చిత్రంఅంతలోనూ ఆమె పదిపదిహేను నిమిషాలు మాత్రం వొస్తుంది. ఆ కాస్సేపటిలోనూ ఆమెకు భవిష్యత్తు వుందని నేను తెల్చుకున్నాను. ఆమెనటనలో 'నేనుగొప్పగా నటిస్తున్నాను, అన్న చైతన్యం లేదు. ప్రేక్షకులు కుర్చీలలో బిగిసికూర్చుని శ్వాసను ఆపుచేసుకోరు. తమకే తెలీకుండా ఆమె మెత్తగా వొత్తిడికలిగించి – వాతావరణాన్ని పిసుకుంచేసి – సముద్రం విడిపోయి మళ్ళా కలుసుకున్నట్లు – జారిపోతుంది. 'షో' ముగిసింది. అనూరాధను అభినందించి మెచ్చుకున్నాను. ఆమె ఆశ్చర్యంతో ఏమీ మాట్లాడలేక పోయింది. 'వచ్చేవారం చంచల – చదవండి — కాదు – చదువు–ఏం?' అన్నాను. దిగులుగా నవ్వి వెళ్ళిపోయింది.

ఆరోజల్లా ఆమెను ఎందుకు 'అండీ' అని సంబోధించలేక పోయానో తర్కించుకున్నా. పురుషుడు ఆధిక్యతను ప్రకటించుకోడమా? యౌవనాన్ని, చనువుతో అభినందించడమా? లేక నా తలబిరుసా ?

చంచలలో స్వప్నజగత్తును గురించి వ్రాస్తూ- వ్యాసములో మూడోంతులు అనూరాధను మెచ్చుకోడానికి వినియోగించాను 'ఈచిత్రంచూసి సిగ్గుతో తలొంచుకుని బైటకొచ్చాను. ఇల్లాంటిచిత్రాలు- ఆంధ్ర దేశానికే అవమానం. మనవారి తెలివితక్కువతనాన్ని – యీ చిత్రం చాటిసంత

స్పష్టంగా మరేచిత్రమూ చాటదు. ప్రతిది మన మంచికే అన్నారు పెద్దలు. ఈచిత్రంలో గొప్పభవిష్యత్తుగల తారను చూపించారు నిర్మాతలు. అందుకు వారినీ- యీచిత్రాన్నీ మెచ్చుకుంటున్నాను. మెచ్చుకుంటోచ్చు.'

మా సంపాదకునికి తెలియపర్చకుండా వ్యాసంలో యిల్లాంటివాక్యాలు దొర్లించాను. చూసుకుని నన్ను చివాట్లు పెట్టాడాయన ఆత్మను చంపుకుని - ఎట్లా అబద్ధాలు వ్రాయమన్నారని అడిగాను. ఆయన నవ్వాడు.

'ప్రధానపాత్రలమీద నీ కేదో పగవున్నట్లు వ్రాశావు. అనామకులు - అనామకమైన పాత్రల్ని మెచ్చుకుంటారు కాబోలు!' అని నవ్వుతూ అన్నా - నన్నమాట చాలా బాధించింది. ఆశాప్రియ అనాడు కనపడలేదని - నా కసి - పగ - యీవ్యాసంలో వెళ్ళగక్కాను అనేటంతటి దగ్గరిగా వున్నాయి మా సంపాదకుని మందలింపుమాటలు.

తరువాత కొన్నిరోజులకు తారలతో పరిచయం అని వొక శీర్షిక ఏర్పాటుచేశాడు సంపాదకుడు. ఆశాప్రియతో ఇంటర్వ్యూ భారం నామీద నేనే వేసుకున్నాను. ఏం మాట్లాడాలో - ఎల్లా మాట్లాడాలో వల్లించుకుంటూ రాత్రంతా నిద్రేపో లేదు.

ఆశాప్రియబంగ్లాదగ్గర కెళ్ళి వరండాలో కుర్చీమీద కూర్చున్నాను. లోపల్నించి నలుగురైదుగురు వరసగావొచ్చి - నన్ను చూసి వెళ్ళడం సాగించారు. పోలికల్ని బట్టి - వీరికీ ఆశాప్రియకూ వున్న బంధుత్వం వూహించలేకపోయాను. ఐదుగురిలో - యిద్దరు పిల్లలు. ఎవరిపిల్లలో! ఆమె వుంటు

న్నది - మేడమీది వాటాలోనట. లేచి - వెనకవైపు మెట్ల మీదనుంచి మేడమీదకు వెళ్ళాను. తలుపుతట్టాను. తలుపు తీశారు. లోపలికెళ్ళి హాల్లో సోఫాలో కూర్చున్నాను. మూడు కుర్చీలు- మూల గుండ్రటిబల్ల- తివాచీమీద వీణ- గోడను సినీమా చిత్రపటాలు - బల్లమీద వారంక్రితంది తెనుగు వార్తాపత్రిక - వున్నాయి. పత్రికలో మొదటిపుటమీద 'స్వప్నజగత్తు' చిత్రం ఎడ్వర్‌టైజ్‌మెంటును బట్టి - యిది ఆశాప్రియ యిల్లేనని నిశ్చయించుకున్నాను. కాకపోతే నే నెందుకు అక్కడుంటాను ?

తలుపుతీసినామెవరో ? వెనుకభాగంమాత్రం కనిపించింది. లోపలివార్ని ఆకర్షించడానికి సకిలించాను; ఆవలించి చిటికవేశాను. గుమ్మంవెనక నిలబడి - 'ఎవరండీ ?' అని పలకరించి నామె 'అనూరాధ.' ఇద్దరం ఆశ్చర్యంగా-కళ్ళతో పరిచయంచేసుకున్నాం.

'మీరా !'

'... ...'

కాసేపు నిశ్శబ్దం

'మీరు ... నువ్వా - యిక్కడే వుంటున్నావా ? ... వుంటున్నారా ?' అన్నాను-తప్పులు దిద్దుకుంటూ. అనూరాధ నిండుగా నవ్వింది.

'అవును. నువ్వు అంటే తప్పులేదులెండి' అన్నది, కాని నాకు నమ్మకం కుదరలేదు. నన్ను ఆమె యిదివర్లో ఎరుగునట. నేను మూడేండ్లక్రితం పేసంగి, మాబాబయ్యగారివూర్లో గడిపినప్పుడు ఆమె నన్ను చూసిందట ! సోడాకొట్టు నరసయ్య

చెల్లెలట! నేనూ చాలా సార్లు ఆమెను చూశానట. ఒకసారి సోడా తాగి చిల్లర లేకపోతే – 'తరవాత యిద్దురులెండి' అన్న దట. ఆ సోడా డబ్బులు యింకా బాకీయే. ఆమె పిన్నమ్మకి ఆశాప్రియతో పరిచయంట. పట్టుపట్టి – సినిమాలో జేర్పించిందట. అంచేత తనూ ఆశాప్రియతోనే వుంది.

'ఆశాప్రియను గురించి అంతా చెప్పు' అన్నాను ధైర్యంగా మాట్లాడుతూ.

'ఎందుకు?'

విషయం చెప్పాను.

'నావిషయం రాయకూడదా ఏం?' అంది.

'ఎందుకు వ్రాయకూడదూ? మొన్న నేను వ్రాసిందంతా నిన్ను గురించే – ముందు ప్రధాన తారలు' అన్నాను.

'ఓహో, అల్లాగా... మీరు వ్రాసింది, ఆశ చదివింది. నా సంతోషానికి – మేర లేదు. ఆ వ్యాసంలో ఆశాప్రియకు అన్యాయం జరిగింది. తనను మెచ్చుకోలేదు సరిగదా – తను దయదల్చి 'ఎక్స్ట్రా' వేషం యిప్పించిన "అనూ"ను మెచ్చుకోడమా—నే నీ తెలివితక్కువ వ్రాతలు ఎందుకు వ్రాశానా అనిపించింది. కాని ఎక్కడికక్కడే తృప్తి — ప్రస్తుతం అనూరాధ సంతోషించింది కదా!

'ముందేదో పెద్దగాచేసే సూచన లున్నాయనీ–భవిష్యత్తుందనీ వ్రాశారు కదా – అంతే యిప్పు డేమీ లేనట్లుగా—' అనేసింది.

'ఉంది—అంటే - యింకా బాగానటించి పైకొచ్చే సూచనలు' అన్నాను - చమత్కారానికి నన్ను నేను అభినందించుకుంటూ. నా కేవో బోలెడు ప్రశ్న లడగాలనుంది, సమయానికి వొక్కటీ రాదు 'నిన్ను గురించి చెప్పు' అంటే చెప్పిందిగా. నా కెల్లాంటి విషయాలను గురించి సమాధానం కావాలో నాకు తెలీదు.

''ఆవిడేరీ!''

అనూరాధ ఎర్రచీరకొంగులో కిలకిల నవ్వింది. నవ్వడాని కేముంది? 'ఎందుకు నవ్వు ? తప్పా?'

'ఆవిడేరీ అంటే నవ్వొచ్చింది - ఏదీ అనలేదని — అంటే ముసిల్ది అనుకున్నారా?' యింకానవ్వుతోంది. శంకలూ - అనుమానాలూ లేని స్త్రీ మనస్సును చూసి అసూయ పడ్డాను. అర్థంలేకపోయినా - ఏదో వున్నట్టు మహా - నేనూ నవ్వేశాను.

'మీవాళ్ళు యింకెవ్వరూ లేరా!' అని అడిగాను. ఈ ప్రశ్నకూడా స్ఫుటంగా లేదని తెల్సు. ఏం జెయ్యను?

'మీరు ఆశను యింటర్వ్యూ చెయ్యడాని కొచ్చారు. నన్నడుగుతారేం ?'

'నువ్వు యింగ్లీషు చదువుకున్నావా?' అన్నాను. 'ఇంటర్వ్యూ' అన్నమాటను బాగా ఉచ్చరించటం చూసి.

'మీ కెట్లాగనిపిస్తోంది?' అని అనూరాధ కొంటెగా నవ్వుతోంది. స్త్రీ మనస్సు నే ననుకున్నంత అమాయకం కాదేమో!

ఇంతలో కారుహారన్ వీధిలో మోగింది. అనూరాధ చివాలున వెళ్ళి మెట్లతలుపులు తీసింది. ఆశాప్రియ మెట్లపై నుంచి గబగబ గదిలోకెళ్ళింది. వెనుక డ్రైవర్ కాబోలు, రెండుమూడు పాకేజీలు తెచ్చి, అనూరాధకిచ్చి దిగివెళ్ళాడు. అతను వెళ్ళగానే, మరో లాల్చీ, కండువా వేసుకున్న వ్యక్తి తిన్నగా లోపలికొచ్చి నావంపుగా వో కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది, పది నిమిషాలు గడిచాయి. ఆయనా, నేనూ మాట్లాడుకోలేదు. ఆయన బల్లమీది పత్రికను తీసి చదవటం అభినయించాడు. నేను గోడమీద పటాలను, ఏచిత్రంలోనివో పోల్చుకోవటం మొదలెట్టాను.

పదినిమిషాలు గడవగానే ఆశాప్రియ అలంకరించుకుని చక్కా వచ్చింది... ఒక పర్వతం, తనమీద ఆకస్మికంగా చెట్లు మొలిపించుకుని, చెట్లమీద ఆకులు, పూలు, కాయలతో సంధ్యకు ఎర్రగాపండి కదిలివొచ్చినట్లనిపించింది. అంటే అంత లావుగా వుందని కాదుసుమండీ. కళ్ళను చూడనీకుండా చేసే వొక పెద్దవెలుగు, మెదడును ఆలోచించనీకుండా చేసే ఒక మహత్తర శక్తి ఆమెనుండి చైతన్యంలేకుండా సంపూర్ణంగా జీవించడం జరుగుతుంది. పర్వతశిఖరంకేసి చూస్తే, మన అల్పత్వం తెలిసొస్తుంది. ఎర్రగా మంటలాంటి చీర,— తుపానుకు చెలరేగిన సముద్రంలా ఎన్ని మడతలో!—చీకటి తలంటుకున్నట్లు షాంపూతో బద్ధకించి, మందగించి, బిగిసి కూర్చున్న పెద్దజడ—నేను మొహంకేసి చూడలేదు, సిగ్గేసింది. నే నెవణ్ణి? ఆమెసినిమాతారని తెలిసిపోతే, నిర్భయంగా

చూద్దును; మొహం నలుపని నిర్ణయిద్దును. సంసారపక్షమైన చీరా రవికా కట్టబెట్టి, మూల కూర్చోబెడితే, మళ్ళా చూడ్డానికి యత్నించను. తెరపై సౌందర్యం, కలలో మాధుర్యం' అన్నీ, ఆమెకు నేనే ఆపాదించిన తర్వాత, సాధారణవ్యక్తిలా ఎల్లా కనపడుతుంది ?

ఆశాప్రియ పేముకుర్చీ వెనక్కి లాక్కుని, దగ్గరగా కూర్చుంది. పేము సంతోషంతో మూలిగింది. ఆరెండో వ్యక్తి చేతులు నలుపుకుంటూ, నాకేసి చూసి ఏడుస్తూ నవ్వి, లేచి నిలబడి, కూర్చుని, మళ్ళా లేచి తలవూపి, వెళ్ళొస్తానని వెళ్ళాడు. నాకూ ఆ గతిపట్టకుండా కుర్చీని బిగించి పట్టుకున్నాను.

'ఆయన్ని ఎరుగుదురా—చాలా మంచివాడు-రోజూ ఓసారి నన్ను చూడకపోతే వుండలేడంట—వొచ్చి చూసి పోతుంటాడు—ఏమీ మాట్లాడడు—' అన్నది ఆశాప్రియ.

'మూగాడా ?'

'నయం. అనుకున్నవాళ్ళే మూగాళ్ళు. మాట్లాడేందుకేమీ లేదంటాడు—లక్షాధికారి—మీ పత్రికల ఆఫీసుల్ని ఓ వంద కొనిపారేస్తాడు.'

'నే నెవరోన్ని మీ కెట్లా తెలుసు ?'

'బాగుందే—సంపాదకుడు ఉత్తరం వ్రాశాడుగా—'

'వొచ్చింది నేననీ, మరొకరు కారనీ మీ కెట్లా తెలుసు—? బోలెడుమంది వొచ్చిపోతుంటారు గదా !'

'అవేంమాట్లు. అడ్డమైనవాళ్ళూ ఎందుకొచ్చిపోతుంటారు ? సినిమావాళ్ళకి నీతీ జాతీ లేవనుకున్నావా ? రోజూ మీ పత్రికలవాళ్ళే పీడపురుగుల్లా గుమ్మాల్ని పట్టుకు

పేళ్ళాడుతుంటారు. ఆ పఠ్యం ఏాకాయి నొచ్చాచ—జుట్టు నెరిసింది...'

చెప్పలేక ఆశాప్రియ నవ్వుతుంటోంది. పేముకుర్చీలయగా మూల్గుతోంది.

'జ్ఞాపకంవుందా 'అన్నీ'... అసలు పనేమిటో చెప్పక నన్ను పెండ్లి చేసుకుంటానంటూ కూర్చున్నాడు. అద్దాలబీరువాలో పెట్టి పూజిస్తాడట... మేఘాల్లో నేకాని, నేలమీాద అడుగెట్టనివ్వడంట... యింకా, ఏమిటేమిటో చెప్పాడు. నేను నవ్వడం, ఆయన ఏడవటం... ఎందుకో తెలుసా ? ఆయనకి పెళ్ళాం, పిల్లలూ వుండారు' విపరీతంగా ఆశాప్రియ నవ్వుతోంది. నీతిగా ప్రవర్తించడం అంటే, ఆమెకు చాలా గురికాబోలు.

'అందులో ఆశ్చర్యం ఏముంది? ఈ రోజుల్లో భార్యాపిల్లలు వున్నవాళ్ళే ప్రేమించి మళ్ళా పెళ్ళి చేసుకుంటున్నారు. ఎందుకంటే, ప్రేమించి పోషించేటందుకు తగినంత స్థితిమంతులై వుంటారు. పైగా మొదటిపెళ్ళి ఎవరో చేసింది. తర్వాతది తను చేసుకున్నది.'

'నీ ధోరణి చూస్తే ఆయనా,ను వ్యా ఏాకేఆఫీసులో వుంటున్నట్లుందే. నీకు పెండ్లయిందా?'

'లే'దని తల పంకించాను.

'అవుతే అట్టేసేపు నీతో మాట్లాడకూడదు. సమయం చూసుగుని నన్ను పెళ్ళాడతా నంటావు' అని, తల వెనక్కివేలాడేసి, పట్టుతప్పి నవ్వుతోంది. చీరమడతలు, పల్లంలోకి పడిన కెరటంలా దిగజారాయి...రొమ్ములు శిఖరాల్లా

బలంగా – ఠీవిగా జాకెట్టును బిగించి పాగా వేస్తున్నాను. మీనాక్షి సంతోషంతో నవ్వింది.

'మీరనుకున్నంత చెడ్డవాళ్ళు కారు, మొగాళ్ళు' అన్నాను ధైర్యం తెచ్చుకుని.

'చెడ్డవాళ్ళయితే ప్రమాదమే లేదు. నేను బాగా నటిస్తానంటారుగాని, నిజంగా నటించేది నా పిక్చర్సు చూచి నన్ను మెచ్చుకునేవాళ్ళే' అన్నది కొంచెం తేరుకుని.

'అయితే వాళ్ళు మెచ్చుకోటం మానేస్తుంటారా?'

'ఉత్తరాల్లోకూడా అదే ఏడుపు. రోజూ నాక వంద ఉత్తరాలొస్తాయి. అందులో తొంభై తొమ్మిదిమంది నన్ను పెళ్ళాడతామనేవారే!'

'రాసినవాళ్ళు మీ రన్నట్లు బాగా నటిస్తారు; నా కన్నట్లు మీరు బాగా నటిస్తున్నారు. అంచేత పెండ్లి చేసుకుందామని వ్రాస్తున్నారు. అందులో తప్పేముంది?'

'తప్పేముందా... వాళ్ళందర్నీ జైల్లో పెట్టించాలి. సినిమా తారలంటే అంత లోకువైపోయింది. ఇహనుంచి, మా డైరెక్టరుగారి సలహాప్రకారం, తుపాకితో దరవాన్ని గుమ్మం దగ్గర నిలబెడతా.'

'గీతిని బంధించలేరు. ఉత్తరాలు వస్తూనే ఉంటాయి'

'వాటిని తగలబెడతాను'

'అన్యాయం; అందులో అవసరమయినవి కూడా వుండొచ్చు:—ఉదాహరణకు మా సంపాదకుని ఉత్తరం—లేకపోతే మరో చిత్రానికి కాంట్రాక్టుఫారం.'

'కాంట్రాక్టులు పోష్టులోవచ్చే రోజులు వెళ్ళి పోయాయి. చచ్చినట్లు యిక్కడికి రావాల్సిందే.'

'ఎల్లాగొస్తారు? దరవాన్ తుపాకితో కాల్చిచంపుతే!' అన్నాను.

ఆశాప్రియ స్వచ్ఛంగా నవ్వింది.

'అన్నా! ఆ పత్రిక కల్లా పట్రా' అని కేకేసింది. అనూరాధ పత్రిక తెచ్చింది.

'ఇది రాసింది నువ్వేనా?' అని పత్రికను మడిచి నా ముందు పడేసింది.

'అవును' అన్నాను.

'నీకు కళ్ళున్నయ్యా?'

'డైరెక్టరుగారు ప్రేక్షకులందరికీ వారికనువైన కళ్ళజోడు టికెట్టుతో సహా యివ్వమన్నారేమోగాని నావి నాకళ్ళే.'

'అబ్బో! తెలివే!—ఆ చిత్రం చూసి మెచ్చుకుని వెళ్ళడతామని వొచ్చిన వేలఉత్తరాలు!'

'అది విమర్శకాదు. ఆత్మహత్య' అన్నాను.

'సంతోషించాంలే—ను వ్వొక్కడివే బైలుదేరావు విమర్శకుడివి - అణాకానీ పత్రికలో వ్రాయడానికి. దయ చెయ్యి.' ఆశాప్రియ నేత్రాలు ఆగ్రహంతో గుండ్రంగా తిరిగిపోతున్నాయి. పెదవుల చివర్లు చదరంగా వొణుకుతున్నాయి.

'క్షమించండి! మా పత్రిక సాలుచందా తొమ్మిది రూపాయలు - విడిప్రతి మూడణాలు - అణాకానీ కాదు' అన్నాను సమ్రతలో పుద్భవించిన గర్వంతో.

అనూరాధ లోపల్నుంచి నవ్వేసింది. ఆశాప్రియ నవ్వక తప్పిందికాదు. నవ్వినందుకు తనమీద తనకి కోపం వొచ్చింది.

'మిమ్మల్ని గురించి చెప్పండి' అన్నాను.

'నన్ను గురించి నీ కంతా తెలుసు-విమర్శ రాశావుగా' అన్నది.

'అది కాదు, మీ స్వీయచరిత్ర'

'నా కేం స్వీయా, అసూయా లేవు—వెళ్ళండి. రెస్టు తీసుకుని మళ్ళా షూటింగ్ కెళ్ళాలి.'

'పోనీ, ఎప్పుడు వీలో చెప్పండి. మళ్ళా వొస్తాను' అన్నాను.

'చూద్దాం లెండి. అవన్నీ చెప్పలేను.'

ఆశాప్రియ లేచింది. పేముకుర్చీ నిట్టూర్చింది. నేనూ లేచాను. గుమ్మంకేసి నడిచాను. రెండడుగులు వెనక్కి వేశాను.

'ఏం' అంది ఆశాప్రియ.

'ఏంలేదు—అంటే మళ్ళా రేపు—కాదు—వెళ్లొస్తా నని—అంటే వెళ్లొస్తానంటే మళ్ళా రేపన్నమాట' అన్నాను తడబడుతూ.

'రేపు నే కోల్హాపూర్ వెడుతున్నా.'

'మీ యిల్లు ఫర్నిచర్ బాగున్నాయి' అన్నాను.

'ఇది మాయిల్లు కాదు. మామేడ యింకా నా స్వాధీనం కాలేదు కోర్టులో వుంది.'

'అన్నీ వున్నాయి మీ యింట్లో; వొక్క పుస్తకాల బీరువా తప్ప పుస్తకాలు గృహానికి శీలంయిస్తాయి' అన్నాను కాలేజీలో చదువుకున్న వొక వ్యాసం స్మరించుకుని.

'అక్కర్లేదులెండి—ప్లీడర్ల యిళ్ళల్లో పడేసి పుస్తకాల బీరువా లుంటాయి బూజుపట్టి.'

'వాటిని చూసే క్లైయింట్లు వొస్తారు.'

'నాకోసం ఎవ్వరూ రానక్కర్లేదు.'

'మా పత్రికలవాళ్ళుకూడానా ?'

'వాళ్ళని అసలు గుమ్మం తొక్కనివ్వను'

'వాళ్ళే నిజంగా మీ మేలు కోరేది. మనను విమర్శించే వాళ్ళు శత్రువులు లేకపోతే మనలో చాలామందికి పేర్లు ప్రతిష్ఠలే వుండవు. వాళ్ళు అన్నది తప్పని రుజువుచేసేటందుకు బోలెడంత శ్రమపడి కృషి చేస్తాం. అదే అభివృద్ధి' అన్నాను.

'చాలా శ్రమపడ్డారు——మరి వెళ్ళండి !' ఆశాప్రియ మెత్తబడింది. తెచ్చిపెట్టుకున్న నిర్లక్ష్యం అదంతాను! దగ్గరతనం కనపరుస్తూ సూక్ష్మంగా నవ్వింది—పోనీ నా కట్లా గనిపించింది. ఆఫీసు కెళ్ళాను. జరిగిందంతా మా సంపాదకుడితో చెప్పాను. నే నేదో అసందర్భంగా అనుంటాననీ, అందుకని ఆమెకు కోపంవొచ్చిందనీ, నన్ను పంపటం బుద్ధిపొరపాటనీ, యీసారి మరొకర్ని పంపుతాననీ, ఆయన తీర్మానించుకున్నాడు.

2

నెలగడిచింది. ఒక సాయంత్రం ఆశాప్రియను చూడ్డా నికి వెళ్ళాను. ఆమెను మెచ్చుకుంటూ ఒక పెద్దవ్యాసం వ్రాసి, చదివి వినిపిద్దామని తీసుకెళ్ళాను. ఆమె ఆమోదించిం తర్వాత, ఏదేనా పత్రికలో వెయ్యొచ్చు. కాని ఆశాప్రియ యింట్లో లేదు. కోల్హాపూర్ వెళ్ళిందట.

హాల్లోకి వెళ్ళాను. అనూరాధ హార్మోనియంమీద పాడుకుంటోంది. అనూరాధను దగ్గరగా చూశాను దీపాల వెలుగులో. మనిషి నలుపే—తళుక్కుమనే నలుపు—చంద్రుడి మీద మేఘంలా ఏపక్కనుంచి చూసినా, అవయవాల పొం దికలో లోపంలేదు. నన్ను అనూరాధ ఆకర్షించిందని పూర్తిగా ఒప్పుకోటం మంచిది. ఎఱ్ఱచీర, ఎఱ్ఱటి మందా రాలు, ఎఱ్ఱటిబొట్టు, ఎఱ్ఱటి పెదవులు. సంధ్యలో ఎఱుపు— ఆ దృశ్యం నే నెప్పుడూ మరచిపోలేను.

గదిలో రెండు పుస్తకాల బీరువాలు కనిపించాయి. వాటిలో ఒకదానిలో దుస్తులున్నా, పుస్తకాలు కూడా వున్నాయి—యింగ్లీషువి, తెలుగువి.

'ఆవిడకి ఇంగ్లీషొచ్చా ?'

'రాకపోతే నేర్చుకుంటుంది'

'నీ కొచ్చా ?'

'నాకు రాదు'

'ఈ పుస్తకాలన్నీ ఎందుకు ?'

అనూరాధ నవ్వింది. 'చదువుకోవడానికి'

'అబ్బా, గొప్పదానవే. కాగితాలు చించి, చెవుల్లో తిరెలుకునేందుకుకూడా, పుస్తకాలు పనికొస్తాయి తెలుసా?' అన్నాను.

'ఆ గతి మీ పత్రికలో కాగితాలకు పడుతుంది'

'మా పత్రికంటే అంత వేళాకోళమా?'

'మా పుస్తకాలంటే మీ కంత వేళాకోళమెందుకో!'

'చదవడం రాకుండా పుస్తకాలేమిటని!'

'మీ పత్రికనుమాత్రం ఎవరు చదువుతున్నారని? పోనీ మా పుస్తకాలు, వొచ్చినవాళ్ళైనా చదువుకొని కాలక్షేపం చేసేటందుకు.'

పుస్తకాలను పరీక్షచేశాను. చాలాభాగం హాలీవుడ్ ఫిలింపత్రికలు, కొన్ని గ్రంథాలు నటన గురించి, చిలకమర్తి వారి నవల్సు, స్టేజినాటకాలు, ఫామస్‌బుక్సు.

'ఆశాప్రియకు వయస్సెంత?'

'మీరు చెప్పుకోండి'

'ఫిలింతారల వయస్సు నిర్ణయించడంబ్రహ్మతరమా?'

'ప్రేక్షకుల అభిరుచులను బట్టి నిర్ణయించొచ్చుగా.'

'అట్లాగైతే నీవయస్సు ఇరవైలోపు.'

'నేను ఫిలింతారనుకాను, ఎక్స్‌ట్రాని.'

'పోనీ, అదనంగా ఇరవై—అవునా?'

'ఏమో! బ్రహ్మతరం కాదన్నారుగా—'

'ఆశాప్రియకు కొంచెం పెండ్లయిందా?' అన్నాను. అనూరాధ విరగబడి నవ్వింది.

'చాలా అదృష్టవంతులు—ఆశ ఇక్కడలేదు.'

'ఏం తప్పు?'

'ఏమో, నాకేం తెల్సు?'

'నీ కయిందా?'

'నా కొంచెం అయింది.'

'అంటే?'

'తెరమీద'

'ఆ పెండ్లిని కొంచెం అనకూడదు. కాసేపు అనాలి.'

నాకు వీరి వాతావరణం, జీవితాలు వింతగా కనబడు తున్నాయి. ఆశకు పాతిక సంవత్సరాలేనా వుంటాయి. పెండ్లి కాలేనట్లుంది. మొగాళ్ళల్లో బ్రహ్మచార్లను వూహించొచ్చు కానీ, స్త్రీలలో వూహించడం హాస్యాస్పదంగా వుంటుంది. హాలీవుడ్‌లో నెల కో పెండ్లి చొప్పున చేసుకుంటారే! మనతారలు రిటైరయింతర్వాత ఏకంగా ఒకేసారి చేసుకుంటారు కాబోలు. అయినా మొగుడు ఎల్లాగా న్యూసెన్సే!

'పోనీ ఎవర్నో పొకర్ని చేసుకుని, యిద్దరూ నాయకీ నాయకుల పాత్రలు నిర్వహిస్తూ హాయిగా వుండరాదు?' అని అడిగాను.

'వారికి ఇదివరకే పెండ్లయిందని తెలిస్తే ప్రేక్షకులకు చిత్రం రక్తికట్టదు. పెండ్లికానివారు, పెండ్లయి విడిపోయిన వారు – ప్రేక్షకులకు వీరిచేష్టలే కావాలి. అంచేత పెండ్లి ఫిలించివర్లో జరిగినట్లు చూపిస్తారు' అంది అనూరాధ.

'అల్లాగే తారలు, జీవితంచివర్లో పెండ్లిచేసుకుంటారంటావు, అవునా? నువ్వూ అంతేనా?'

'నా విషయం వదిలెయ్యండి - నేను ఎక్స్ట్రానిగా. నేను చేసుకున్నా ఎక్స్ట్రా వెంట్లంటాను.'

'ఎప్పుడూ యిల్లాగే వుండవు. నువ్వు పెద్ద తారవవు తావు ప్రధానస్థానం అలంకరిస్తావు; లక్షలులక్షలు గడిస్తావు. అప్పుడు నే జ్ఞాపకం వుంటానా——?'

'నన్ను వెక్కిరించనక్కర్లేదు.'

'న న్నెందుకు నమ్మవు, నా వ్యాసాలు చదివావుగా'

'ఆశను చులకనచేసినంతమాత్రాన నేను పెద్దదాన్నవుతానా ?'

'నాలో విశ్వాసం లేదా !'

'సినిమాడైలాగా ?'

నాకు సిగ్గేసింది.

'ఇంతకీ మీా రేం పనిమీాదొచ్చారు !'

'నేనా ?...' సమాధానం దొరకలేదు. ఎందుకొచ్చినట్లు ! ఏదో పనిమీాద వొచ్చాను. కాని అదేమిటో మరచిపొయ్యాను. అనూరాధ నడిగి ఆశాప్రియజీవితాన్నిగురించి తెలుసుకోవాలనా ? ఒక స్త్రీనిగురించి మరొకస్త్రీ యధార్థమైన విషయాలు, సత్యాలు చెప్పగలదా ?'

'నేను చెప్పనా' అన్నది నవ్వుతూ అనూరాధ. 'ఏదో వంకని ఆశాప్రియను చూడాలని వొచ్చారు.'

నా కిది నిజమేమో ననిపించింది. ఈ స్త్రీలు ఎట్లా కనుక్కుంటారో !

'లేదు. ఆశాప్రియవంకని నిన్ను చూడ్డానికి వొచ్చాననుకోకూడదూ ?' అన్నాను.

'ఉదయం మాట ఆశ వచ్చింతర్వాత చెప్పనా ?' అన్నది.

ఇంతలో కారుహారన్ చప్పుడవడం, కారు ఆగడం, సామాన్లతో డ్రయివరూ, వెనకాల ఆశాప్రియ రావడం జరిగింది. గబగబ లోపలిగదిలో కెళ్ళింది. అనూరాధను లోపలికి పిలిచింది. ఎవరికో ఏదో చెప్పిరమ్మన్నది. కార్లో వెళ్ళమంది.

'మీరూ వొస్తారా? బజార్లో దింపుతా' అన్నది అనూరాధ.

'ఆవిడ యిప్పుడే వచ్చారు, అలసిపోయింది. ఎవ్వరితోనూ మాట్లాడరు' అన్నది, కన్ను మెదుపుతూ. ఇంతలో ఆశాప్రియ బైటికి వచ్చింది. ప్రయాణంలో జుట్టు కాస్తకూడా రేగలేదు. జడచుట్టూ మఫ్లర్ కట్టుకుంది. కళ్ళల్లో అలసట, మొహానికి విషాదంతాలూకు అందాన్ని ఆపాదించింది.

'మళ్ళా ఎందుకొచ్చారు ? నే నేమీ మాట్లాడలేను వెళ్ళండి' అన్నది

'వెడతాను. క్రితంసారి వొచ్చినప్పుడు గేటుదగ్గర కాపలావాణ్ణి పెడతానన్నారు - అంతకంటే వొక కుక్క-ని పెంచితే మంచి దనుకుంటాను. ఎవరన్నా కొత్తవారురాగానే మొరుగుతుంది' అన్నాడు ఏదో మాట్లాడాలనుకొని.

'కొత్తవాళ్ళెందు కొస్తారు ? యిదేమన్నా సత్రమనుకున్నారా ? ప్రతివాడూ రావడం, నాచేత వాగించడం, అసందర్భపు వ్రాతలు వ్రాయడం జరుగుతోంది. దయగా మంచిగా వుండకూడ దనుకుంటాను.'

"అందుకోసం అనటంలేదు. హాలీవుడ్‌లో ప్రతి ఫిలిం స్టారూ కుక్కనో, కోతినో, అడవిపిల్లినో పెంచుతారు. వాటి ద్వారా వాళ్ళకు కొంత ప్రచారంకూడా జరుగుతుంది. వాళ్ళ ఫోటోలతోపాటు వాటి ఫోటోలుకూడా ప్రకటిస్తారు" అన్నాను.

ఆశకు కోపం వచ్చినట్లుంది.

"నాకు కుక్కపిల్లద్వారా ప్రచారంకావాల్సిన కర్మ మేంపట్టింది? ఏక్ట్రెస్ కానివాళ్ళకు ఆగతి."

అనూరాధ బైలుదేరమని సంజ్ఞచేసింది.

లేచాను. మెట్లదాకా వెళ్ళాను.

ఆశాప్రియ తలుపు వెయ్యడానికి వెనకాలే వొచ్చింది.

మెట్లుదిగుతూ అన్నాను. 'అంటే నే చెప్పిన హాలీవుడ్ తారలు పెండ్లికానివాళ్ళు. పెండ్లికాగానే భర్తద్వారా వారి కెల్లాగా బోలెడంత ప్రచారం జరుగుతుందిలెండి.' అని వొచ్చేశాను.

కార్లో నేను అనూరాధకు దగ్గరగా జరగడం ఆమె దూరంగా జరగడం జరిగింది. కారు నిల్చిపోయింది. నన్ను దిగమంది. శుంఠలాగా దిగి నడిచిపొయ్యాను.

నే వుంటున్న పెద్దమేడలో వున్నవారందరం మేడ ఖాళీచెయ్యాలని, కలెక్టర్ దగ్గరనుంచి వుత్తరువైంది...యజమాని ఆక్రమణకోసం అందరూ వెళ్ళారు. నా స్నేహితుడు కూడా మరోగది చూచుకున్నాడు. నే నొక్కడినీ ముందు గదిలో వుంటున్నాను. స్నేహితునిగది మరీ చిన్నది. మరో పెద్దగది దొరికేవరకూ మేమిద్దరం కలిసివుండటం జరగదు.

రెండురోజుల వ్యవధి వుంది ఖాళీచెయ్యడానికి. గదికోసం వెదుకుతున్నాం. దొరకలేదు. ఉదయం కాఫీహోటలునుంచి మా మేడదగ్గర గదిలోకొచ్చి తాళం తీశాను. రోడ్డుమీద రెండులారీలు నిలిచాయి. నలుగురైదుగురు, వాటిల్లోసామాను దించి, మేడమీదికి ఫిరాయిస్తున్నారు యజమానిసామాను. నేనెక్కడికెళ్ళను? యజమానితో చెప్పి బ్రతిమాలితే మరో గది దొరికేవరకూ వుండనిస్తాడేమో! సామాను దించేసి లారీలు వెళ్ళిపొయ్యాయి. మరోగంటలో మరో కారునిలిచింది. అందులోంచి అనూరాధ, ఆశాప్రియ, కుక్కపిల్ల దిగారు. వాళ్ళను చూడగానే కిటికీతలుపులు మూసేసి, వోమూలగా కూర్చున్నాను. ఆశాప్రియ తలుపులు తెరుచుకుని, నాగదిలోకే వచ్చింది.

'మీరిక్కడికెందుకొచ్చారు? నా మేడను గురించి పత్రికలో వ్రాస్తారా కొంపతీసి—ఇస్సు ఇస్సు' అన్నది. కుక్కపిల్ల మొఱుగుతూ నాచుట్టూ తిరగడం మొదలెట్టింది. దాన్ని ఎత్తుకుని వూరుకోపెడుతూ దువ్వుతోంది.

'ఇది మీ మేడేనా ?' అన్నాను ఆశ్చర్యంతో.

'అవును, ఇన్నాళ్ళకు నా స్వాధీనంలోకొచ్చింది... బాగుందా? అరవై వేలైంది.'

'నే నీ గదిలో కాపురంవుంటున్నాను.'

"ఆ సంగతి యీ సిగరెట్టుముక్కలు చెబుతూనే వున్నాయి" అన్నది.

"గదివూడ్చేది రావడం మానేసింది. న న్నిక్కడ మరో వారంపాటు వుండనిస్తారా?" అన్నాను.

'ఇంకానయం! పేరు ప్రతిష్ఠలతో బ్రతకటం మీ కిష్టంలేనట్లుందే. అల్లా వీల్లేదు. వెంటనే ఖాళీచెయ్యండి'.

'నేనుంటే, మీ పేరు ప్రతిష్ట లెల్లా పోతాయి?' అన్నాను.

'అమ్మో—తెలిస్తే, నలుగురూ ఏమనుకుంటారు?' అన్నది వింతగా కళ్ళుపెద్దవిచేసి తిప్పేస్తూ.

'మరీ చిత్రంగావుంది వొందమందిలో వెయ్యిదీపాల మధ్య, అనేకమంది మొగాళ్ళతో నటిస్తే, చూచి హర్షించే నలుగురూ, అద్దెకి గది దొరకక, అల్లల్లాడే వొక అభాగ్యుణ్ణి మీ గదిలో వుండనిస్తే హర్షించరూ? పైగా 'పాపం, ఎంత మంచిదో వుండనిచ్చింది' అని చెప్పుకుంటారుకూడా' అన్నాను.

'అది వేరే విషయం, అట్లా కుదరదు.'

నా కోపం వొచ్చింది.

'మీకు పెండ్లి జరిగివుంటే నా కీ గతి పట్టకపోను. మీరు కాకపోతే, మీవారేనా దయదల్చి నన్నిక్కడ వుండ నిద్దురు' అన్నాను.

'అవన్నీ మీ కనవసరం—'

'అంటే మొగాళ్ళది జాలిగుండె. మీకే కనుక వివాహమైవుంటే, మీరు మీ యింటిని స్వాధీనంచేసుకోడం కోసం యింత అవస్థపడివుందురా? ఇంగ్లీషు సినిమాస్టారులు పెండ్లికాకుండా ఎవ్వరూ లేరు ఎందుకంటారు? ఇంటి వ్యవహారాలు చక్కబెట్టుకోడాని కన్నమాట — పైగా, ఆలోచించండి; సంఘంలో గౌరవం, స్వేచ్ఛా, మర్యాద. మీకు

పెండ్లయివుంటే నన్నిక్కడనుంచి యింతకఠినంగా వెళ్ళి పొమ్మంటారా? ...'

దగ్గరోవుండి యింకా పిచ్చిప్రాతలు వ్రాద్దామనా— తిన్నింటి వాసాలు లెక్కపెట్టడం చాలకనా ...!'

నేను పైకి చూచాను.

'మీాయింటి కెక్కడా వాసాలు లేవు ... అంతా కొత్త పద్ధతిలో కట్టించారు ...'

విసుక్కుని, కోపంగా నవ్వేసి వెళ్ళింది ఆశాప్రియ.

నేను ఆ ముందుగదిలోనే వుంటూవొచ్చాను. ఆశా ప్రియ నన్ను వెళ్ళిపొమ్మని గట్టిగా అనలేకపోయింది. నేను ఆమెతో మాట్లాడే అవకాశాలుకూడా తగ్గిపొయ్యాయి. ఎవరెవరో వొచ్చిపోతూవుండేవారు అసలు చూడ్డమే పడేదికాదు. ఎప్పుడేనా అనూరాధ కనబడి, అర్థమైనదానికి మళ్లీ నవ్వి వెళ్ళిపోతుండేది. నా కేదో స్వప్నంలాగుండేది. అక్కడుండబట్టి కాబోలు, నాకు నే నొక భాగ్యవంతుని లాగ కనపడేవాడిని. చుట్టుపక్కల వ్యక్తులు న న్నొక కథా నాయకునిలా ఎంచడం మొదలెట్టారు. నా స్నేహం కోరే వారు కొందరు నన్ను ఆశాప్రియ ప్రైవేట్ సెక్రటరీగా భావించి, ఫిల్ములో ఏదేనా 'ఛాన్సు' ఇప్పించమని అడు గుతూ వొచ్చారు. నేను వారిభ్రాంతులను భగ్నంచెయ్య లేదుకూడా. లోలో నేను నవ్వుకునేవాణ్ణి.

నెల గడిచింది. ఒకరోజు పత్రికలో ఆశాప్రియ పెండ్లి చేసుకుంటోందన్న వార్తపడింది. నే నాశ్చర్యపడ్డాను. సన్నా హాలు జరిగిపోతున్నాయి. ఆహ్వానాలు వెడుతున్నాయి.

కాబోయే భర్త పేరు ఎవరో హయగ్రీవరావట. చాలాడబ్బు గలవాడు. చదువుకున్నవాడు. తనూ ఫిలింపరిశ్రమలో దిగి, వుద్ధరించడానికి కంకణం కట్టుకున్నాడట. అస లత నెవరు? ఆమె పరిచయం ఎట్లా కలిగింది? ప్రేమించిందా? డబ్బు కోసమా? కొందరు నాపేరు అడగడంకూడా జరిగింది. నేను కాదని తేలింతర్వాత నిట్టూర్చాను.

అనూరాధద్వారా నాకు కొన్ని ఆహ్వానపత్రాలు చేరాయి. వాటిని నేను వారికీ వీరికీ యివ్వాలిట. ఏమిటో కాదనలేకపోయ్యాను. ఎల్లుండి పెండ్లనగా, ఆశాప్రియ సాయంత్రం ఆరింటికి, కార్లోంచి దిగి నా గదిలోకొచ్చింది. మేడమీదికి తనతో రమ్మంది. వెళ్ళాను, హాల్లో కూర్చు న్నాను. ఇప్పుడేవస్తావుండమని, ఆమె వెళ్ళిపోయింది. హాల్లో ఫర్నిచర్, అద్దాలు, దీపాలు అవన్నీచూస్తే నాకళ్ళు గిర్రున తిరిగిపొయ్యాయి. కుక్కపిల్ల కాసేపు మొరిగి, విసుగెట్టి వో సోఫాలో కూర్చుంది. అద్దాలలో నా మొహం చూసుకుంటే సిగ్గేసింది. మొహం తిప్పేశాను. ఎటుచూసినా అద్దాలే! అంత అందమైన వాతావరణంలో, నే నొక కళంకంగా కన బడ్డాను. ఆ వాతావరణంలో, హయగ్రీవరావును వూహిం చాను. ఎవరు? ఎట్లా వుంటాడు?

ఆశాప్రియకు మొగుడే? అసలు ఆశాప్రియను ఏ వొకరిసొత్తుగానో వూహించడం నావల్లకాదు. టాజ్ మహల్, కాంచన్ గంగాశిఖరం, నయగరా జలపాతం—వీటిల్లా ఆమె వొక సామ్యవాద సంస్థ.

తలుపుతీసి, ఆశా ప్రియ తీగలా వ్యాపించింది. పల్చటి - తెల్లచీర, ప్రపంచమాయపై తెరదించినట్లు, శిఖరాల్ని మేఘాలు బంధించినట్లు, మధ్య నిశ్శబ్దం తారకల్ని కట్టిపడేసి నట్లు - తెల్లచీర శరీరలావణ్యాన్ని సిగ్గుతో బహిరంగపరి చింది. వింతపరిమళంతో నాకు ఊపిరాడటం లేదు. చీకటి తెల్లగా కనపడే అనుభవం అది.

'ఎల్లాగున్నాయి !' అని నో డజను చీరలు బల్లమీద ప్రదర్శించింది.

నే నేంమాట్లాడను ?

తనగాజులు చూపించింది. రవ్వలదుద్దులు చూపిం చింది ! నాకు మతిపోయింది ఎందుకో కుక్క మొరిగింది. చటుక్కున తేరుకున్నాను.

'పెండ్లివిషయం ఎప్పుడూ అనుకోలేదు !' అన్నాను. ఎందుకల్లా గడిగానో నాకే తెలీదు.

'సగం గొడవ వొదుల్తుందిగా.' అన్నది.

'అంటే !'

'ఎవరాయన—!'

'హయగ్రీవంగారు చాలామంచివారు. ఎన్నాళ్ళనుంచో నా కోసం యెదవుతున్నారు. కాదనలేకపోయాను.'

ఆశ్చర్యంవేసింది. ఎవడో కోరితే కాదనలేని మహా త్యాగి నంటుందేం ?

'ఇంకా ఎందరో యెదవుతున్నారుగా' అన్నాను.

'నీకూడా వదన్నా కొంచం భ్రముందా ఏం ?' అని కొంటెగా నవ్వుతూ, నాబుగ్గను మెలిపెట్టి. సాగేసింది.

3

అనుకోని ఆనందంతో వాణికిపోతున్నా. సునాయాసంగా గడ్డిపోచను తుంచిపారేసినట్లు, తమలపాకును మడిచినట్లు, శ్వాసవిడిచినట్లు ఆ శాప్రియ నా మొహాన్ని తనచేతుల్లోకి యీడ్చి అధరాలతో నా నోటిని నొక్కివేసింది. కొండలు రబ్బరులా సాగినట్లు, ప్రవాహం గడ్డకట్టినట్లు, సంధ్యలోని ఎరుపు మొహాల కొట్టినవిధంగా, పన్నీరులో ముంచి చంపినవిధంగా...ఏదో అట్లాంటి అనుభవంలో గిలగిల తన్నుకొని బ్రతికి బయటపడ్డాను. తళతళ మెరిసే కత్తి కాల్చి - అగ్నిపర్వతం పగిలి మంచు వెదజల్లినట్లు.

అదంతా నాకోసంకాదన్న చైతన్యం నాకు లేకపోలేదు. అంతా హయగ్రీవంకోసం అని నే ననను. అది, సంభవింపనున్న అనుభవం తెల్సుకొని, ఆ సంతోషాన్ని నామీద ద్రవింపచేసే చిహ్నపు చేష్టలని నాకు తెలుసు. ఆ జ్వాల దేన్నో కాల్చాలి. ఆ జల దేన్నో ముంచివేయాలి. ఆ అఘాతం దేన్నో మింగివెయ్యాలి. నేను దొరికాను ఆ సమయానికి.

ద్రాక్షతో తనే 'డ్రింక్' తయారుచేసి తీసుకొచ్చింది.

'ఏం ? సంతోషించవేం ?' అని అడిగింది.

నోరు మూసుకున్నాను.

'తృప్తిలేదు నీకు, అందరూ అంతే.'

ఛీ, ఛీ, అనుకున్నాను.

'సర్దాగా వుండవేం ?' అన్నది.

ఏం చెప్పను ? బుద్ధుడు, టాల్‌స్టాయ్, గాంధీ స్మరణ కొచ్చారు.

'కృతజ్ఞుణ్ణి' అన్నాను ఎందుకో.

'అబ్బో !' అన్నది వెటకారంగా.

ఇంతలో కారు బుర్రుమన్నది. కుక్క మొరిగింది.

'అనూరాధేదీ ?' అన్నాను.

'వొచ్చింది. అదే'

'నే వెళ్ళనా ?'

'వెళ్ళక !' అని మొహం వెనక్కి వేలాడేసి, నింపుగా నవ్వింది ఆశాప్రియ మనిషిలా లేదు. ఒక పికాసో చిత్రం.

* * *

పెండ్లి మహావైభవంగా జరిగింది. ఎన్ని దీపాలో, ఎన్ని కార్లో, ఎందరు జనమో-ఎంతటి అందమో-నేనెన్నడూ మరచిపోను. గానకచ్చేరీలు, నాట్యప్రదర్శనాలు, లవుడ్ స్పీకర్లు, కెమెరాలు, పూలదండలు, బహుమానాలు, టీపార్టీలు, డిన్నర్లు, వింతదుస్తులు, స్త్రీల వంకరతిరిగిన సౌందర్యం, ప్రాచీనగ్రీసులో పార్కుఫేర్‌లాగున్నది. హరప్పానాగరికత గ్రంథంలోనుంచి విడదీసిన అద్భుతపుట. అది వొక్క ఆశాప్రియ పెండ్లిమాత్రమే కాదు; అందరి పెండ్లీ. దాని కంతటికీ నేను బాధ్యుణ్ణనీ, సూత్రధారుణ్ణనీ, ఎందుకో స్ఫురించింది. కాని ముహూర్తంవేళ నే నక్కడ లేను.

తోరణాలలో ఆకులు రాలుతున్నాయి. కార్ హారన్ల ధ్వనులు దూరంగా వెళ్ళి సన్నగిల్లుతున్నాయి; నవ్వులు కేరింతలు, దిగ్భ్రమలు పల్చబడ్డాయి; దీపాల కాంతులు

తగ్గుతున్నాయి; కింద చినిగిన 'మెను' కాగితాలు; కార్యక్ర
మం సూచించే పత్రాలు, నలిగిన పూలరేకులు. సిగరెట్
ముక్కలు, మిగిలిన కేక్స్ కోసం చీమలవేట. వానకు కరిగి
పోతున్న జోళ్ళజాడలు, నక్షత్రానికీ నక్షత్రానికి మధ్యవుండే
చీకటి, ఆకసమంతా వ్యాపించడంలాగున్నది.

రాత్రి ఎనిమిదైంది. నేనప్పుడు హోటల్లో భోజనం
చేసి గది కొచ్చాను. పనిచేసే కుర్రాడు పైకి రమ్మంటున్నా
రని తీసుకెళ్ళాడు. హాల్లో మూడు బీరువాల నిండా పెండ్లి
బహుమతులు ప్రదర్శింపబడి వున్నాయి. ఆశాప్రియ వాటి
తాళాలు తీసి పరీక్షించమన్నది, ఏదేది ఎవరెవరిచ్చినారో
చెప్పకోమని నేను చెప్పలేనని ఒప్పుకున్న తర్వాత తనే
వర్ణించింది.

'అన్నిటిలోకి యిది బాగుందిగదూ!' అంటూ వొక
వెండివృక్షాన్ని పైకితీసి బల్లమీద నిలబెట్టింది. నాలుగడు
గులఎత్తు వృక్షమది.

''ఇదేమిటి చెప్పకో?'

'చెట్టు.'

'ఏం చెట్టు?'

'ఆకుల చెట్టు'

'తెలివైనవాడవే-బంగారంకాయలు చూడు! అక్క
డక్కడ, బంగారపుపండ్లు వ్రేలాడుతున్నాయి!'

'ఇది కల్పతరువు. హరిగారిచ్చారు. నా నెక్స్టు
పిక్చర్ 'కల్పతరువు'. సగర్వంగా అన్నది.

'దర్శకు డెవరు?'

'ఇద్దరు: హరిగారు, మావారు,' సిగ్గు అభినయించింది, తెరమీదలా!

'పేరు చెప్పండి.' అని నేను నవ్వాను.

కాసేపు నిశ్శబ్దం.

'తారాగణం ఎవరు? అనూరాధ వుందా?' అని అడిగాను.

'దానికేదో వేషంవుంటుంది పోనీఎక్స్ట్రా ఎల్లాగా కావాలిగా! రేపు మే మంద్రం పూనా వెడుతున్నాం'. అన్నది.

'చాలా సంతోషం'

'మేం వెళ్ళిపోవడం నీకిష్టమా? అవును. గదంతా హాయిగా వాడుకోవచ్చు. అవునా?' అన్నది.

'అబ్బే, మీ కా అనుమానంవుంటే రేపే ఖాళీ చేస్తాను. మీరు పెండ్లిచేసుకొని సుఖంగా ఉండగలిగినందుకు సంతోషం' అన్నాను. అవి సర్దివేశాను.

'సుఖంగా వుండలేనని నీకెందుకు తట్టిందో?'

'ఏదో అనేశాను. సంతోషం ప్రకటించటంతప్పయితే క్షమాపణ వేడుకుంటున్నాను.'

ఆశాప్రియ నవ్వింది.

నీతో ఏదొచ్చినా చిక్కే' అన్నది.

'కల్పతరువులో నాయకుడెవరు ?'

'చెప్పుకో, పెద్ద క్రిటిక్ విగా'

'క్రిటిక్ నేగాని జ్యోతిష్కుణ్ణికానుగా.'

'మావారే' అన్నది.

'కథ'

'నాలుగు నెలల్లో చూస్తావుగా.'

హయగ్రీవరావు హీరోగా నటించబోతున్న చిత్రం ఎట్లా వుంటుందో వూహించడం ఎవరితరం! మీసాలు, లోతు కళ్ళు, వరదలకు గట్లు తెగినట్టుగా పైకి ఎగబ్రాకుతున్న క్రాపింగు, వద్దు పొడుగు, సిల్కుపంచె, గూడకట్టు, బెదరిన గుర్రంలాంటి నడక, అవన్నీ వూహిస్తున్నాను.

'వారు పాడతారా?'

'ప్లేబాక్.'

'సాంఘికచిత్రమేనా?'

'ఓ!-భార్య కల్పతరువు-ఏది పడితే అది భర్త సుఖానికి యిచ్చివేస్తుంది. ఆ భాగ్య—నావేషం.' అన్నది.

'పిల్లల్ని కూడా యిస్తుందా, కల్పతరువు?' అన్నాను.

ఆశాప్రియ నవ్వింది.

'ఒద్దు బాబూ, పాడుపిల్లలు-పిల్లలు పీకులాట, పీకలాటం'

'నే ననేది, చిత్రంలో'

'అదా!...ఏమో, కథంతా జ్ఞాపకంలేదు—

'మీ వారిచ్చిన బహుమానంఏది, వీటిల్లో?' అన్నాను.

'ఆ బహుమానంమాట కేంగాని, నీ బహుమానం ఏది?' అని అడిగింది.

చిన్నబుచ్చుకున్నాను. వెండి బహుమానం యిచ్చే తాహతు నాకులేనందుకు విచారించాను. నా స్థితి తనకు

తెలుసు. ఐనా నాదగ్గరనుంచి ఏదేనా రాబట్టుకోవాలన్న ఆశయం, నా కాశ్చర్యం కలుగజేసింది.

'నా బహుమానం, మీగది ఖాళీ చెయ్యండి' అన్నాను.

ఇంతలో హయగ్రీవరావు, మరి యిద్దరు వ్యక్తులు, అనూరాధ వొచ్చారు.

నన్ను పత్రికలవ్యక్తికింద, ఆశాప్రియ భర్తకు పరిచయంచేసింది. ఆయన తలపంకించాడు.

'ఈ పెండ్లితో పత్రికల సేల్సు వొక నెలవరకూ పెరుగుతాయి... కాని, దయచేసి, మాఫొటోలు, రంగుల్లో మాత్రం మీపత్రికలో ప్రకటించకండి.' అన్నాడాయన. ఇప్పు డెవడు ప్రకటిస్తున్నాడు. ఏమిటా స్వాతిశయం... అనుకుంటున్నా. కోటుజేబులోనుంచి వో పత్రిక నామీద వేసి, 'చూడండి,' అన్నాడు. అది ఆశాప్రియ పెండ్లిసమయం ఫొటో. ఆశాప్రియచిత్రం పడింది; ప్రక్కన భర్త చిత్రంలో, సగంభాగం పోయింది. 'మిగతాసగం వొచ్చేవారంపత్రికలో చూడండి. సం.' అనివున్నది అందరం వొకటేనవ్వుకున్నాం.

'ఆ మిగతా సగం మాదాంట్లో వేయించనా?'

మళ్లా అందరూ నవ్వారు. వారంతా సినిమాకు ప్రయాణమయ్యారు. నన్నెవ్వరూ రమ్మనలేదు. నేనుగదిలో కెళ్ళి పడుకోడానికి యత్నించాను.

* * *

ఆరుమాసాలు గడిచాయి కల్పతరువు విడుదల చేశారు. ఆ చిత్రాన్ని పత్రికలు మెచ్చుకున్నాయి. మిగతా వారు చెప్పని విషయం వొక్కటి మాత్రం మా 'చంచల' చెప్పింది. చిత్రం ప్రారంభంలో ఆశాప్రియ సన్నగా, నాజూకుగావుండి, చివరిభాగంలో లావెక్కిందనీ, తొందర్లో ఆ చిత్రం పూర్తిచేసివుంటే, యీ వ్యత్యాసం కనబడక పోవనీ, సూచించింది. కాని యీవ్యాసం వ్రాసింది నేను మాత్రం కాదు. 'చంచల' సమీక్ష, అనూరాధను పొగడింది. అనూరాధే నాయికపాత్ర ధరించివుంటే, యింకా బాగుండునేమోనని తేల్చింది. ఇది జరిగిననెలకే అనూరాధకు మరోచిత్రంలో ప్రధానభూమిక దొరికింది; వేరే యిల్లు తీసుకొని అందులోకి వెళ్ళిపోయింది. మా సంపాదకుడికి మంచిల్లు దొరకడంచేత, ఆఫీసుగది ఖాళీచేసి, భార్యాపిల్లల్ని తెచ్చుకుని, కొత్తయింట్లో కాపురంపెట్టి, ఆ ఖాళీగదిలో నన్నుండమన్నాడు. నేను ఆశాప్రియగది ఖాళీ చెయ్యడానికి నిశ్చయించుకున్నాను. బండితెచ్చి సామానులు అందులో పెట్టాను. వెళ్ళబోతున్నాను ఆశాప్రియ పైకి పిలిచింది.

'నేను లావయ్యాను కదూ!'

'నేను చిన్నప్పుడు సన్నగా వున్నవాళ్ళను మెచ్చుకునేవాణ్ణి. కాని యిప్పుడు సన్నంగా వుండేవాళ్ళను చూస్తే రోతపుడుతుంది .. హాస్పటల్ ఎక్స్‌రేలు జ్ఞాపకం వొస్తాయి.' అన్నాను.

'ఐతే, మీపత్రికలో యిల్లా వ్రాశావేం?'

'నేను వ్రాయలేదు.'

'మరి ఎవరిది యీపని ?'

'నేను సంపాదకుణ్ని అడగలేదు.' అన్నాను.

'దొంగపనిచేసినవాడల్లే గదెందుకుఖాళీచేస్తున్నావు ?'

'ఎప్పుడో వొకప్పుడు ఖాళీచెయ్యాల్సిందేగా. పైగా మీా కిబ్బంది.'

'అనూరాధా, నువ్వూ కూడబలుక్కున్నారా ?'

'ఆవిడ వొక పెద్ద తారైంది... నే నిల్లాగే వున్నాను. కూడబలుక్కునేందుకు మాకేముంది ? నేను మా ఆఫీసుకి పోతున్నాను.'

వెళ్ళిపోయాను.

* * *

నా జీతం నూటపాతిక చేశారు. మావాళ్ళు, సంబంధాలు చాలావొస్తున్నాయనీ, నన్ను వొచ్చి చూచుకోవల్సిందనీ వ్రాస్తే వెళ్ళి, రెండు మూడు సంబంధాలు చూశాక నచ్చకపోతే, చక్కావొచ్చేశాను. నా కెట్లాంటి భార్య కావాలో అందరు యువకులలాగే నేను నిర్ణయించుకోలేక పోతున్నాను. చదువా, చక్కదనమా, తెలివితేటలా, డబ్బా, పెద్దకుటుంబమా, పలుకుబడా—వీటిల్లో ఏంకావాలి ? ఈ జాబితా లక్షణాలు నాలో లేవని తెలిస్తే ఏం ప్రయోజనం? తెరపై చిత్రాలూ, ఆశాప్రియా, అనోరాధా, నాదృష్టిని తలక్రిందులుచేశాయి.

ఇట్లే రోజులూ, వారాలు గడిచిపోయ్యాయి. మా సంపాదకుడు 'చంచల' వార్షికోత్సవం తలపెట్టి సన్నాహాలు

చేసి, పార్టీ ఏర్పాటుచేసి, పెద్దలు పదిమందినీ ఆహ్వానించాడు. నాకూ వో పనికల్పించాడు ఉదయం ఏడింటికే ఆశాప్రియ మేడదగ్గర కెళ్ళాను. హయగ్రీవరావు మొక్కల్ని పరీక్ష చేస్తూ మొహం కడుక్కుంటున్నాడు.

'ఎవరికోసం ?' అన్నాడు.

'ఆశాప్రియకోసం' అన్నాను.

'ఆమెతో ... ఎందుకు—పనేమిటో నాతో చెప్పండి.' అన్నాడు, నోట్లో పుల్లతీసి, పుమ్మేస్తూ.

నే పెదవి కొరుక్కున్నాను.

'న న్నెరగరా ?' అన్నాను.

ఎరగనట్లు తలఊపేడు.

'చంచల' అన్నాను.

'అంటే ?'

'పత్రికో'

'ఓహో—ఏం కావాలి ?'

'వారు లేరా ?.

'నాతో చెప్పండి.'

'మా చంచల వార్షికోత్సవం ఎల్లుండి-మీరూవారూ దయచెయ్యాలి.'

'దయచెయ్యడం అంటే వెళ్ళమనికూడా అర్థంవుంది కాదుటయ్యా !' అని నవ్వులాంటిది సాగించాడు.

'ఈరోజుల్లో పిలవడం, మర్యాదలు తెలీకనే, ఆహ్వాన పత్రాలు పంపడం కాదుటండీ !'

'చూద్దాం వెళ్ళండి,' అన్నాడు

నా వొళ్ళు మండింది. ఈయనకి మానవ్వ ప్రసక్తిల్లేదు.

'నార్ని చూసివెడతా' అంటూ వరండాలోకెళ్ళి ఓ కుర్చీలో కూర్చున్నాను. ఎనిమిదైంది. ఈస్థలం, మొక్కలు, మేడా, ఎంత ఖరీదవుతాయా అని అంచనావేస్తూ గడిపాను. ఎనిమిదిన్నరైంది. కుక్కపిల్ల నాముందుకొచ్చి ఆకస్మికంగా మొరగడం సాగించింది. నాకంఠం గుర్తుపట్టి ఆశాప్రియ కింది కొస్తుందేమోనన్న ఆశతో దగ్గడం, సకిలించడం ఆవలించడం అభినయించాను.

'ఏయ్, అచ్చీ!' అని కేకేశాడు హయగ్రీవం, ఎవర్నుద్దేశించో—దాసీపిల్లని కాబోలు.

రెండు నిమిషాల్లో, ఆశాప్రియ కళ్ళునులుముకుంటూ, వరండాలోకొచ్చింది. వాడిలి, విడిపోయిన జడలపాయలూ, వర్షం పోగానే మేఘంలో నలుపు కలిగినట్లు, కళ్ళక్రింద జారుతున్న కాటుక, బద్ధకంవల్ల స్వాధీనంతప్పిన అవయవాల వింతకూర్పు—ఆశాప్రియ నిజస్వరూపం ఆహ్లాదం కలిగించింది. నన్ను చూసి లోపలికెళ్ళి, మరో అరగంటకి మొహం కడుక్కుని, జుట్టు శుభ్రంచేసుకుని చక్కా వొచ్చింది. కుర్రాడు కాఫీ తెచ్చాడు.

నేను విషయం చెప్పాను.

హయగ్రీవరావు వొచ్చి 'రావడం పడదేమో' నన్నాడు.

'ఒక నిమిషం వొచ్చి టీ తీసుకోండి,' అని బ్రతిమిలాడాను.

'దగ్గరగాచూసి మా లావు సన్నం వర్ణించడానికా? మేం రాం' అన్నది ఆశాప్రియ.

గేటుదాటి లోపలికొచ్చిన మేకను తరమడానికి హయగ్రీవరావు తోటకేసి నడిచాడు.

పెద్దవాళ్ళయి, పెళ్ళి, సంసారం, పిల్లలూ వొచ్చాక, లావుకావడం అసహజంకాదు' అన్నాను.

కాసేపు నిదానించి మళ్ళా అన్నాను.

'పిల్లలుంటే, లావుగావున్నా, లావని ఎవరూ అనుకోరుకూడాను.'

'ఇదివరకుకంటే లావయ్యాననుకాదూ?' అంటూ తనను పరకాయించి చూచుకుంది.

'మీతోపాటు, మీ ప్రేక్షకులుకూడా పెద్దవాళ్ళయి లావవుతున్నారన్న సంగతి మరచిపోకండి. నాకిప్పుడే బాగున్నారు బెట్టీ డేవీస్‌ని చూడండి... యిద్దరు సంతానం కలిగిన తర్వాతే, ఆమెనటనలో పరిపక్వం వొచ్చింది... నిండైన మనిషి. నిండైన...' అన్నాను.

'ఛీ ఛీ. పిల్లలుంటే... పీకులాట బాబూ!'

'అట్లాంటప్పుడు లావునుగురించి బెంగపెట్టుకో కూడదు.' అని లేచాను. హయగ్రీవం వొచ్చాడు.

'వస్తారు కదూ!' అన్నాను.

'చూద్దాం.' అన్నాడు.

మరోవిషయం చెప్పడం మరచిపోయ్యాను—అనూరాధ నాట్యంకూడా ఏర్పాటైంది' అని నవ్వుతూ వొచ్చేశాను.

4

'చంచల' వార్షికోత్సవం జరిగింది. అనూరాధ వొంట్లో బాగాలేక నాట్యానికి రాలేదు. ఆశాప్రియగాని, ఆమెభర్తగాని రాలేదు. నాకు సినిమా నటీమణులతో వున్న పరిచయాన్ని మా సంపాదకుడు హేళనచేశాడు. నేను వొక పనిమీద వెళితే ఆపని తప్పకుండా జరగదని హామీయివ్వొచ్చునన్నాడు. ఒకపని జరక్కుండా చూడాలని సంకల్పం వున్నప్పుడు: నన్నే పంపడం తథ్యం; అదే నా జీవితంయొక్క వుపయోగం అన్నాడు. జీతం ఎక్కువచేశాడు కాబట్టి, వాటన్నింటికీ యథావిధి సంతోషించి వూరుకున్నాను.

తరువాత ఆశాప్రియ మరాటీ చిత్రంలో నటించడానికి బొంబాయి వెళ్ళింది. ఈలోగా అనూరాధ నటించిన 'రాణీ వాసం' విడుదలైంది. ఈ చిత్రంలో అనూరాధ భవిష్యత్తు స్థిరపడి ప్రథమస్థానంలో కొచ్చింది. 'చంచల' వొక ప్రత్యేక సంచికలో, ఆమె జీవితసంగ్రహం, చిత్రపటాలతో సహా ప్రచురించింది. అనూరాధ మేడ, కారు కొన్నది; మరోమేడ కట్టిస్తోంది. ఐదారుమాసాలు గడిచిం తర్వాత ఆ చిత్రంలో హీరోపాత్ర ధరించిన భాస్కరరావు, తనే స్వయంగా వో చిత్రం తీయ సంకల్పించి, సన్నాహాలు చేస్తున్నాడు. జంకా రెడ్డి లఘాధికారి. పెట్టుబడిదారుడు—సహాయదర్శకుడు. వీరిరువురూ కలిసి 'న్యూఢిల్లీ' అని ఒక మహోజ్వలచిత్రం సంకల్పించి కెమారావాళ్ళని ఢిల్లీపంపి కొన్ని 'షాట్లు' కూడా తీయించారు. డబ్బు సంప్రదింపులు కుదరక కాబోలు, అనూరాధ యీ చిత్రంలో నటించనన్నది. ఆశాప్రియ మరాటీ

చిత్రం పూర్తయింది. టెలిగ్రాం యిచ్చి ఆమెను రప్పించి అడిగినంతా యిచ్చి, వొప్పించారు. షూటింగ్ ప్రారంభమైన నాలుగుమాసాలలో చిత్రం నిలిచిపోయింది. ఆశాప్రియకు ఆనో మాసంట.

ఆనాడు ఆదివారం; అనూరాధ నూతనగృహప్రవేశం జరిగింది. సాయంత్రం టీపార్టీ. శ్యామసుందరి వీణావాద్యం జరుగుతూండగా, నేనూ, మా సంపాదకుడూ వెళ్లాం. అనూరాధ స్వయంగా గేట్‌లో నిలబడి అతిథుల్ని ఆహ్వానించి 'రిసీవ్' చేసుకుంటోంది. మమ్మల్ని చూసి 'అబ్బో! చంచల—చలనం బైలుదేరిందే' అన్నది నవ్వుతూ. మా సంపాదకుణ్ణి పరిచయం చేశాను. 'ఆరోజున మీ పార్టీకి రాలేకపోయినందుకు నన్ను క్షమించాలి. మీరొచ్చినందుకు చాలా థ్యాంక్స్' అన్నది. మేం వెళ్ళి ఓ బల్లదగ్గర కూర్చున్నాం. ఆరైంది; రంగురంగులదీపాలు వొక్కసారిగా వెలిగాయి—బేబీ ముక్త నాట్యంచేస్తోండగా మాముందు నుంచి ఆశాప్రియ నడిచివెళ్ళి దూరంగా వో బెంచీమీద కూర్చుంది. అనూరాధ ఆమెను లోపలికి తీసుకువెళ్ళింది. ఆశాప్రియరూపంలో చాలా మార్పుంది; ముఖ్యంగా చిక్కింది; ఆరోమాసమైనా, అల్లా కనబడక, సన్నగావుంది. బొంబాయినీళ్లో, తిండో, లేక కసరత్తువేమన్నా చేసిందో! మా సంపాదకుడు అనూరాధ జీవితసంగ్రహాంగల ప్రత్యేక సంచికను—ఆర్టుపేపర్ది—ఆమెకు సమర్పించమని చెప్పి, స్నేహితులదగ్గర శెలవుతీసుకొని వెళ్ళాడు.

మండువాలో అనూరాధ, ఆశాప్రియ మాట్లాడు కుంటున్నారు. నే నల్లా వెళ్లాను.

'చేతిలో అదేమిటి?' అన్నది అనూరాధ. 'చంచల ప్రత్యేకసంచిక—సంపాదకుని అభివందనములతో' అని ఆవిడ కిచ్చాను.

'థ్యాంక్స్—అవును నన్నుగురించి వ్రాశారట మా ఆర్టుడైరెక్టర్ చెప్పాడు. నేను పెండ్లిచేసుకోనని సూచించారట- నిజమేనా?' అన్నది.

అదేమీలేదు. పెండ్లి, సంసారం సినిమాతార భవిష్యత్తుకు అంతరాయాలనీ, సరియైన పరిస్థితులు ఏర్పడేవరకూ అనూరాధ వివాహంచేసుకోదనీ వ్రాసినాయన ఆశించాడు. అంతే' అన్నాను.

'సరియైన పరిస్థితులుఅంటే?' అని అడిగింది ఆశాప్రియ.

'చూడండి-మీచిత్రం నిలిచిపోయింది—సంసారం అనగానే యివన్నీ వస్తుంటాయి' అన్నాను.

'ఏం? మేం మట్టుకు మనుషులంకామా?' అన్నది ఆశాప్రియ.

'కాదనను. సాధారణంగా సంఘంలో మనుషులు ఎవరి ఆనందం వారే చూచుకుంటారు. మీ పరమావధి యితరులను సంతోషపెట్టడం అంచేత మీ ప్రత్యేక సుఖాలు కొంత త్యాగంచెయ్యాలి. హాలీవుడ్‌లో అంచేతే, సినిమా తారలు, నెలకో వివాహం చేసుకుంటారు. భర్తకావాలి, సంసారబాధ లేమీ వుండకూడదు. అదీ వారి చిక్కు'

'భ ర్తలేవా రే—మాకు నీతీ నియమం లేవంటున్నారా!' అన్నది ఆశాప్రియ కోపంగా.

మధ్యలో అనూరాధ అందుకుంది.

'ఆయనఅభిప్రాయం, - సినిమాలోనూ, యింట్లోనూ వాళ్ళే భర్త కాకూడదని.' అని నవ్వింది.

'అంటే, తెరపై నటించినట్లు యింట్లోకూడా నటించడం జరక్కపోయినప్పుడు పేచీలొస్తాయి. అవిగాంగా వివాహం, భర్త అంతరాయాలేమో' అన్నాను

'పెండ్లిచేసుకుంటేనే, సినిమాతారపై అపవాదు లేస్తున్నారు. చేసుకోకపోతే, యింక మమ్మల్ని బ్రతకనిస్తారా!' అన్నది ఆశాప్రియ.

'చేసుకుంటేనే సంఘం వేసిన అపవాదుల్ని పరిగణించడం జరుగుతుంది. 'భర్తని పైకి, అడ్డగాపృరచిందీ అంటూరు నలుగురూను. పైగా, స్వేచ్ఛకు వ్యక్తిత్వానికి, భర్త ఆటంకం అనక తప్పదు—భర్తతోపాటు పిల్లలువొస్తారు.' అన్నాను.

'బాబోయ్! యివన్నీ వింటుంటే భయమేస్తుంది. ఇంకానయం, నేను పెండ్లిచేసుకున్నానుకాదు' అన్నది అనూరాధ.

'పెండ్లి కానివాళ్ళు కాలేదని గొప్ప,—'

ఇంకా ఆశాప్రియవాక్యం పూర్తికాకుండానే అనూరాధ లేచింది—ఎవరో కొత్తజనం వొచ్చి, చుట్టేశారు.

'నాకార్లో మిమ్మల్ని డ్రాప్‌చెయ్యమంటాను.' అన్నది అనూరాధ.

'అల్లాగే' అని లేచాను.

* * *

మూడునెలలు గడిచాయి. మరోనెలగూడా గడిచింది. ఆశాప్రియకు ఆడశిశువున్న వార్త తెలిసింది. నామకరణ మహోత్సవానికి ఆహ్వానపత్రాలొచ్చాయి. 'మా పాపాయిని దీవించండి.—'అని ఆహ్వానంపైన, పాపాయి ఫోటో వేసింది. ఆ ఫోటో చూచుకుని ఎవరిపోలికో తేల్చుకోలేక పోతున్నాను. గుంటకళ్ళనుబట్టి, వాళ్ళనాన్నపోలికే ననుకున్నాను—పుట్టగానే పోలికలుకట్టడం ఎవరితరం? ఆశాప్రియ వివాహానికి నేను బహుమానం యివ్వలేకపోయ్యాను. ఆశాప్రియ ఆవిషయం అన్నదికూడా. ఈసారేనా పాపకు ఖరీదైన బహుమానం యివ్వాలనిపించింది. కానీ, నాదగ్గర డబ్బులేదు. ఆమె నటిస్తున్న చిత్రం 'న్యూఢిల్లీ'. అంచేత వెండి 'కుతుబ్ మీనార్' యివ్వాలనున్నది. దానికి చాలా డబ్బుకావాలి. బారసాల వారంరోజుల్లోవుంది. ఏంచెయ్యను? ఓ భావం బుర్రలో ప్రవేశించింది.

సాయంత్రం అనూరాధయింటి కెళ్ళాను. ఆమె ఎనిమిదింటికి యింటికొచ్చింది.

'విన్నావా?' అన్నది ఆత్రుతగా.

'ఆ, ఆ, అందుకే వొచ్చాను' అన్నాను.

'ఏమిటీ?'

'పాపాయిని దీవించి వెళ్ళండి—' అని నవ్వాను

అనూరాధ చిత్రంగా నవ్వింది.

'అది కాదు. మావారికి వీడ్కోలువిందు యిస్తున్నాను-మీరూ వచ్చి, వీడ్కోలివ్వండి...' అని యింకా నవ్వుతోంది.

'నీ పెళ్ళి?'

'పెండ్లి కావడం, భర్తకి స్వస్తి చెప్పటం జరిగాయి'' అని, యింకా యింకా నవ్వుతోంది.

'ఎవరికీ తెలీదే' అని ఆశ్చర్యపడుతున్నాను. 'భర్త ఎవరు చెప్పారో...' అన్నది అనూరాధ.

'... ...?'

'హయగ్రీవరావుగారు, కల్పతరువు కథానాయకుడు' అంది.

'నిజం!'

నిశ్శబ్దం.

'ఎందుకు? ఎప్పుడు?'

'ఈమధ్యనే,... ఎందుకో తెలీదు, ఇద్దరికీ సరిపళ్ళేదట. విడిచిపెట్టాడట.' అన్నది.

ఆశాప్రియ విడిచిపెట్టిందా, విడిచి పెట్టబడిందా!' అని అడిగాను.

'బాబోయ్, నీవ్యాఖ్యానాలు నాకర్థం కావు. విషయం అది'

'ఇప్పు డతనేం చేస్తున్నాడు?'

'తన షేర్లు తీసుకుపోయి స్వంతంగా మరో చిత్రం తీస్తాడట. దాన్ని బుక్ చెయ్యడానికి రాయబారాలు జరుగుతున్నాయి' అన్నది. నేను తెల్లబోయాను.

'మరి బారసాలో?'

'పాప చేతికిచ్చినతర్వాత, బహుశ బాపతేలా... వం చలా...!' అన్నది.

నేను అనూరాధ పరిహాస్యం హర్షించేస్థితిలో లేను.

'నువ్వు నాకో సహాయం చెయ్యాలి. పాపకు బహుమానం యిద్దామనున్నది; కొంచెం డబ్బుసహాయం... మళ్ళీ యిచ్చివేస్తాను...' అన్నాను.

అనూరాధ వూరికే తెగనవ్వుతోంది.

'నువ్వు మళ్ళీయిస్తానంటే నమ్మను—ఐనాయిస్తాను- తీసుకో.'

నాకు అనురాధపై కోపంవచ్చింది. కాని నిగ్రహించుకొని, ఆ డబ్బుతీసుకొని వొచ్చేశాను.

* * *

'కుతుబ్ మీనార్' తీసుకొని ఆశాప్రియ యింటికి వెళ్ళాను. నేను వెళ్ళటం ఆలస్యమైంది-రాత్రి ఎనిమిదిదాటింది జనం అప్పుడే చూసి వెనక్కి తిరిగిపోతున్నారు; వో అరడజను మందిమి మిగిలాము. అనూరాధకూడా వెళ్ళిపోయింది. ఒక పెద్దమంచముపైన ఐదారుదిండ్లు అమర్చుకుని వాటికి జేర్లబడి ఆశాప్రియ కూర్చుంది. పాపాయి అందంగా అలంకరించబడిన తొట్టిలో ఉన్నది.

ఆశాప్రియలో వుత్సాహం కనబడలేదు. నీరసంగా, దిగులుగా వున్నట్లు తోచింది. పాపకేసిచూసి—

'చాలా బాగుంది,... వాళ్ళనాన్నపోలికే' అన్నాను.

ఆశాప్రియ విషాదంగా నవ్వింది.

'నిజంగానా!' అన్నది.

'చాలాభాగం ఆయనపోలికే...అవును నే విన్నది నిజమేనా?' అన్నాను.

'ఆయనపోలికే అంటే ఆయననవ్వుతేను. ఇంక పరాయి వాళ్ళేంనవ్వుతారు?'

'నిజం?'

'అంచేతే చెప్పేం.'

'ఇదిగో మీ పాపకు' అని కుతుబ్ మీనార్ బల్ల మీదపెట్టి ప్రదర్శించాను.

'చాలా బాగుంది—అయితే— నీ కెక్కడిది యింత డబ్బు?'

'డబ్బుకేం' అని తప్పించేశాను.

'చెబుదూ—'

'నా గడింపే—'

'కోతలుకొయ్యకు. నాలుగైదొందలు అవదూ!

'అయింది.'

'ఇంత ఖరీదైంది యిస్తే జనం ఏమనుకుంటారు?' అన్నది

'ఎందరెందరో బహుమతు లిచ్చారు—అందరితో పాటు నేనూను. పైగా నేనిచ్చినట్లు అందరికీ ఎందుకు తెలుస్తుంది?

'నీ సొంతడబ్బే...?'

'అన్నమాటే. అప్పుతీసుకున్నాను.'

'ఎవరిదగ్గర?'

''చెప్పాలా?''

''ఊఁ''

'అనూరాధ.'

'నన్నడిగితే నే యివ్వనూ?' అన్నది.

నాకు నవ్వూ, కోపంకూడా వచ్చాయి. తనదగ్గర డబ్బుతీసుకొని తనకే యివ్వాలిట!

పాపాయి యేడుస్తోంది. నేను లేవదీసి, ఆడించి ఆమె కిచ్చాను. పాపని ముద్దుపెట్టుకుంది నాకది చేతకాదు. తటపటాయిస్తున్నాను. పాపమొహాన్ని నామూతిమీదనొక్కింది. అందులో ఆశాప్రియను తాకినట్లయింది. సిగ్గేసింది.

'వెడతా' అన్నాను.

ఆశాప్రియ నేత్రంలో యథార్థమైన కన్నీటితడి కాంతులనీడలు ఆసమయంలో చూశాను.

'ఊఁ' అన్నదామె.

రెండుమాసాలు గడిచినతర్వాత మరికొన్ని చిత్రమైనవి జరిగాయి. ఆశాప్రియ కూతుర్ని వాళ్ళవూరు పంపించి వేసింది. 'న్యూఢిల్లీ' చిత్రం పూర్తిచేసింది. హయగ్రీవరావు అనూరాధ కలిసి తీస్తున్న 'అమరజీవి' కూడా పూర్తయింది. రెండుచిత్రాలు ఒకేసారి విడుదలయ్యాయి 'న్యూఢిల్లీ'ని అసందర్భమైన చిత్రం అని, పత్రికలన్నీ తీవ్రంగా విమర్శించాయి; ఆ పత్రికలే 'అమరజీవి' ని మెచ్చుకుని ఆకాశానికి ఎత్తేశాయి. మరొకటి జరిగింది: అనూరాధ, హయగ్రీవరావును పెండ్లిచేసుకుంది. సినిమాప్రపంచం విస్తుపోయింది.

ఆవార్తతోపాటు పత్రికలన్నీ, మరోవిచిత్రమైన వార్త ప్రకటించాయి, 'ఆశాప్రియ' సినిమాలనుండి విరమించి వాళ్లవూరు వెళ్ళిపోతుందని.

'న్యూఢిల్లీ' చిత్రంలో ఆశాప్రియ, నిజంగా గొప్పగా నటించిందనీ, అందులో ఒక కొత్త నిజాయితీ, పరిపూర్ణతా వున్నాయనీ, నేనొక్కణ్ణే అనుకున్నాను. మా 'చంచల' లో స్వయంగా 'న్యూఢిల్లీ'పై విమర్శ వ్రాసి అచ్చు కిచ్చాడు సంపాదకుడు. ఆ రాత్రి ప్రింటర్ దగ్గరనుంచి ఆ వ్యాసం లాక్కొని చదివాను. అదికూడా యితర పత్రికల వలే, తీవ్రంగా విమర్శించింది. నే నా వ్యాసాన్ని చింపేసి, ఆశాప్రియను మెచ్చుకుంటూ మరో వ్యాసం వ్రాసి, సంపాదకుడితో చెప్పకుండా, అచ్చువేయించాను. ఆ వ్యాసంలోని కొన్ని వాక్యాలు:—

'ఆశాప్రియ యితరులకోసం తన వ్యక్తిత్వాన్ని దిగమ్రింగుకొని నటించే నైజంకలది కాదు. ఆమె నిజమైనఆర్టిస్టు. తకు ఆనందంకోసం నటిస్తుంది-యితరుల మెప్పుకోసం కాదు. ఆమెజీవితం అట్లాంటిదే. ఆమె ఆంధ్ర గ్రేటాగార్బో.'

దీనికి ఫలితం: సంపాదకుడు నన్ను వుద్యోగంలోంచి తీసేశాడు.

నా కింక గడవడం కష్టం—ఇహ బిచాణా ఎత్తేసి, మావూరు పోవడానికి సిద్ధపడ్డాను. నేను వ్రాసిన వ్యాసంపడ్డ సంచిక తీసుకుని, చదివి వినిపిద్దామని ఆశాప్రియ యింటి కెళ్ళాను. ఇల్లంతా చిందరవందరగా వుంది. సామాన్లన్నీ 'పాక్' చేసి మూలగా వుంచారు కుర్చీలు, సోఫాలు హాల్లో ఒకచోట చేరేశారు. మధ్యాహ్నము రెండు దాటింది పనికుర్రాడు ఏదో సవరిస్తున్నాడు.

'అమ్మగారున్నారా ?'

'పడున్నారు.'

'ఇదంతా ఏమిటి ?'

'అమ్మగారు సాయంత్రం మొఖులుకెతుతున్నారండి.'

నేను లోపలికెళ్ళాను. అంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. గోడమీద అద్దాలు లేవు. గడియారం టిక్ టిక్ లేదు కుక్క మొరుగుడు లేదు. వయలేట్ రంగు పట్టుచీర కట్టుకుని. నల్లటి జాకెట్ వేసుకుని ఆశాప్రియ కుర్చీలోకూర్చుని మొహాన్ని రెండు చేతుల్లోనూ దాచేసుకుని, దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తోంది. నా అడుగుల సవ్వడికి తటాలున మొహం పైకెత్తింది.

'అబ్బ – హడలిపోయ్యాను –'

'దేముడనుకున్నారా ?'

'దేముడొస్తే హడలిపోవడం దేనికి – పైగా నాలాంటి పాపాత్ముల యిళ్ళకి దేముడొస్తాడా –' అని నవ్వింది. కాని ఆ నవ్వు కళ్ళల్లోని బరువును కదిలించలేదు.

'మీకు తెల్సా – మా కుక్క చనిపోయింది.'

'అల్లాగా – ఎప్పుడు ?'

'నిన్న.'

'ఏం ?'

'ఊరికనే.'

'అయ్యో పాపం.' అన్నాను; కాని సానుభూతి ఎట్లా ప్రకటించాలో తెలీడంలేదు.

'మీరు వెళ్ళిపోతున్నారటగా – ఆంధ్రదేశం విచారిస్తుంది.' అన్నాను. ఆశాప్రియ నవ్వింది.

'ఆంధ్రదేశానికి అనూరాధుంది! హయగ్రీవగా వున్నాడు. నువ్వున్నావు' అన్నది వెటకారంగా.

'మీకు తెలీదనుకుంటాను. మీమీద వ్యాసం వ్రాసినందుకు నన్ను ఉద్యోగంలోంచి తొలగించారు. ఇదిగో తెచ్చాను. చదవనా?'

'నా కిప్పుడవేవీ అక్కరలేదు.'

ఆమె లేచి అటూ ఇటూ పచార్లుచేస్తోంది.

'పోనీ మరొకప్పుడు చదువుకోండి.'

ఆ పత్రిక ఆమెచేతికి అందిచ్చాను. దాన్ని తీసుకుని సోఫామీదికి గిరాటెట్టి నా కళ్ళల్లోకి తీవ్రంగా చూసింది.

'నన్ను తిట్టినందుకు నీకు ఉద్యోగం లభించింది! నన్ను మెచ్చుకున్నందుకు—పోయింది.'

ఏదో జ్ఞప్తికి తెచ్చుగుని లోపలికెళ్ళి మనియార్డరు ఫారం తెచ్చింది.

'నువ్వు అనూరాధకి ఎంత బాకీ?' అన్నది.

ఫలానంత అన్నాను. బాగ్ తీసి నోట్లకట్టను బైటికితీసి పనికుర్రాడిని కేకేసి వాడికిచ్చింది. ఫారం నన్ను పూర్తి చెయ్యమంది; చేశాను. కట్టిరమ్మని కుర్రాడిని పంపింది.

'ఈ మేడ అద్దెకిస్తున్నాను; రెండొందలకు - నువ్వు వో గదిలో వుండి ఆ అద్దె అనుభవించు'

'ఉండి ఏం చెయ్యను?'

'ఎవ్వరూ చదవని వ్యాసాలు వ్రాసుకో.'

నాకు నవ్వొచ్చింది.

'అల్లా అనడం అన్యాయం. మీకు చనువెందా !' అన్నాను.

'నిజం చెప్పినవాళ్ళు బాగుపడరు' అన్నది. నాకు దాని అంతరార్థం అప్పట్లో బోధపడలేదు.

'మీరెందుకు మానెయ్యడం?'

'అసలు నే వెయ్యడం ఎందుకు?'

'పదిమంది ఆనందంకోసం అనుకుంటా.'

'మానెయ్యడం నా ఆనందంకోసరం అనుకో.'

ఆశాప్రియ మనసిప్పి మాట్లాడగలదని నే నెప్పుడూ అనుకోలేదు. ఉద్రేకంతో కంఠం తడబడింది. కళ్ళల్లో బరువు కొంచమీది నీడలా కదిలిపోయింది; జీవితంలోంచి కలలోకి మాయమవుతున్నట్లుంది.

'నన్ను చూడ్డానికి వాళ్ళూ వీళ్ళూ వొస్తారు – పోని నువ్వెళ్ళు'.

"స్టేషనుకొస్తాను."

"నేను వెళ్ళడం యివాళ కాదు, రేపు" అన్నది

నేనొచ్చేశాను.

* * *

ఆ మొన్నాడు సాయంకాలం స్టేషన్ కి వెళ్ళేటప్పటికి ఆలశ్యమైంది. నేను ప్లాట్ ఫారంమీదికి వెళ్ళగానే మెయిలు కదిలింది; ఆమె చూడ్డానికి వచ్చిన జనం తిరిగి వొచ్చేస్తున్నారు. వాళ్ళలో అనూరాధకూడ వుంది నన్ను చూసి

"నాకు మీరింకా నోటు తాలూకు అర్ధణా ఇవ్వాలి" అన్నది.

వెళ్ళిపోతున్న రైలు - గార్డుపెట్టె వెనుక ఎఱ్ఱదీపం మాయమైంది.

[ఇందులో వ్యక్తుల పేర్లు, చిత్రాల పేర్లు కల్పితాలే. ఏపేరైనా దేనికైనా అన్వయిస్తే అది అజ్ఞానసంపన్నుల కుతంత్రంచేత కాదు.]

వెనకచూపు - ముందుచూపు

రచనకు పూనుకున్న స్త్రీలు రెండు అపరాధాలు చేస్తారు: పుస్తకాలసంఖ్య పెంచడం, స్త్రీలసంఖ్య తగ్గించడం. కొంత లోకజ్ఞానం, అనుభవం, ఊహ, తార్కికశక్తి - యివీ రచనకు కావల్సిన పరికరాలు. ఇవన్నీ స్త్రీలకి లేకపో లేదు. మానసికంగా, భౌతికంగా మనకంటె తక్కువగా కన బడేవారిపట్ల ఆదరాభిమానాలు, సానుభూతి చూపగలం; మనకంటే అధికులైనవారిపట్ల అసూయచూపడం సహజం. అందుచేత మానసికంగా సమానులైన స్త్రీపురుషులమధ్య ఆకర్షణ సన్నగిలుతుంది. పురుషుల ఆకర్షణ, మెప్పు సంపా దించడంకోసం యిన్నాళ్ళు స్త్రీలు అబలలుగా, అమాయ కులుగా నటిస్తూ, ఆరాధించబడుతూ, శీలానికి, సహనానికీ, ఏకాగ్రతకీ పేరుబడ్డారు. ఈలక్షణాలు పురుషుడు అన్వేషించే ఆదర్శంగా ప్రపంచచరిత్రలో స్థిరపడినాయి.

రచనద్వారా కొందరు పురుషులు తమ ఆధిక్యతని ప్రకటించుకుంటూ వొచ్చారు. ఈ రంగంలో స్త్రీలు పోటీ పడితే, పురుషుడు హర్షించడు అని తెలుసుగుని స్త్రీలు రచ నకి పూనుకోవడంలేదనుకుంటాను. రచయిత్రి అనగానే పురుషుడికి వేళాకోళంగా వుంటోంది. రచయిత్రిని మెచ్చు కోడంలోకూడా తమ ఆధిక్యతని ప్రకటించుకుంటున్నారు మొగాళ్ళు.

అందుకనే నేను రచనకి పూనుకోలేను. మా వారికి చదివే అలవాటు లేదు. వారు ఏ యే సమయంలో ఏ యే ఆలోచనలు సాగించేదీ నాకు తెలుసు. కాని తెలియనట్లు కనబడతారు. వారూ అంతే. నా ఆలోచనలన్నీ వారికి బాగా తెలుసు. కాని తెలియనట్లు కనబడతారు. మా అన్యోన్యానికి యిదొక కారణం అనుకుంటూ, వివాహంనెగ్గాలంటే యీరకం నటన కాస్తంత అవసరమేమో! విడివిడిగా పుట్టాం; విడివిడిగా వెళ్ళిపోతాం అవతలవారి వ్యక్తిత్వాన్ని కుతూహలంతో కెలికి, మడ్డిచేసి పిల్లఅలన్ని లేవదీసి దూరంగావున్న ఆ రాతి మీద వాటితలలు పగులకొట్టుకుని గాయపడేటట్లు చెయ్యటం ఎందుకు? మళ్ళా ఆ గాయాలకి స్త్రీలే కట్లు కట్టాలి!

అంతమాత్రం చేత వ్యక్తిగతమైన అనుభవాలు లేవని కాదు. మరొకరితో - ముఖ్యంగా పురుషులతో - పంచుకోడానికి వీల్లేని అనుభవాలుంటాయి. అల్లాగే పురుషులకీను. ఇప్పుడల్లాంటి వొకనుభవంగురించి చెప్తాను.

మావారి తాలూకు వొకతనికి పెండ్లిసంబంధం వొచ్చింది. పిల్లనుచూడ్డానికి మావారు నన్ను వెళ్ళమన్నారు. ఆ వుదయం ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో బెజవాడ ప్రయాణం. సెంట్రల్ స్టేషన్‌కివొచ్చేటప్పటికి ఎనిమిదైంది. ఫస్టుక్లాసులో ప్రయాణం చేసే హోదావున్నా, స్వంతపనులమీద వెళ్ళినప్పుడల్లా మేం సెకండ్‌క్లాసులో వెళ్ళటంమామూలు ఫస్టుక్లాసులోవ్యక్తులు వుద్యోగరీత్యా పెద్దలైనా పిన్నలైనా, రైలుపెట్టెలోకి ఎక్కగానే అదొకలాగైపోతారు. ఎవరితోనూ మాట్లాడను. ఏదో చదువుకుంటూ, దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ, లైట్లు, ఫ్యాన్లు, కిటి

కీల విషయంలో తమ హక్కులు కాపాడుకుంటూ దాబుగా ప్రవర్తిస్తారు. అది చూచి అవతలవారుకూడా మరెంత దాబుగా వ్యవహరిస్తారు. సెకండ్ క్లాసులో బోలెడంత కాలక్షేపం. ఇందులో ప్రయాణంచేసేవారు కొత్తసంస్కారంగలమధ్య తరగతివారు వారి సంభాషణలు వింటూంటే లోకంపోకడ, వ్యక్తుల వింత మనస్తత్వాలు తెలుస్తాయి, కాలక్షేపం అవుతుంది. మూడోతరగతి మరీ గంద్రగోళంగా వుంటుంది! వుమ్ములు, చిరుతిండ్లు, తిట్లు, తుమ్ములు. దగ్గులు - పచ్చి పచ్చిగా అర్థం తెచ్చుకోని వాస్తవికజీవితానికి నకలు. రెండో తరగతిలో ప్రపంచానికి కళకి చిహ్నమైన లయ, క్రమం వున్నాయి. ప్రజాసామ్యసిద్ధాంతం రెండోతరగతిలో వ్యక్తమైనట్లు మరెక్కడా కాదేమో!

మా నౌకరు రాయన్న సరంజామాతో మాపెట్టెదగ్గర లోవున్న మూడోతరగతిలో సర్దుకున్నాడు. ఓ అమ్మాయిని కూడా ఆ పెట్టెలో కెక్కించాను. పిల్లాడినెత్తుకున్న ఆమెని సరిగ్గా చూడలేదు.

'మా చెల్లెలండీ- తెనాలెడుతూంది.' నాకు నవ్వొచ్చింది. రాయన్నకూడా యీ ప్రయాణం పేరిటస్వంతపనులు చూసుకుంటున్నాడు. మావారూ, నేనూ రెండోతరగతి పెట్టెలో ఎక్కాం. పెట్టెనిండా జనంవున్నా, వారిలో చాలా మంది వీడ్కోలివ్వడానికి వచ్చినవారేగనుక, కొందరు లేచి నాకు జాగా చూపారు. హోల్డాల్ సగం విప్పి మావారు కూర్చోమన్నారు. మావారికి వ్యవసాయశాఖలో పెద్ద వుద్యోగం. ఆయనతోబాటు కొందరు స్నేహితులూ, వుద్యో

గులు స్టేషన్‌కొచ్చారు. ప్లాట్‌ఫారంమీద నిలబడి మాట్లాడు
కుంటున్నారు. ఇంతలో గార్డ్ విజిల్ వేశాడు. కలకలం బైలు
దేరింది. తెచ్చిపెట్టుకుని దొక్కున్నట్లు ఎంజిన్ కూసింది.

'ఎల్లుండికి వ్యాసం మెయిలుకి రాయమన్నారని పంపు నా
కక్కడ పనితగిలింది. ఇద్దరం కలిసేద్దాం' అన్నారు మా
వారు. రైలు కదిలింది. కాళ్ళు చేతులు, బుజాలరాపిడి, తలు
పులు వేయడం, అత్తరుపరిమళం, బొగ్గువాసన, చేతిరుమాళ్ళు
వూపడం, కిటికీలనుంచి సగంసగం కనబడే వ్యక్తులు, దూరమై
పోతున్న ప్లాట్‌ఫారం, పరిచయమైన ప్రపంచంతో సంబంధం
తెగినట్లు, పట్టుమార్చిన కుదుపు, పాతవూహాల్ని, జ్ఞాపకా
లని చెదరగొట్టే రైలువడి - యివన్నీ నన్ను ఏకాంతమైన
వూహాప్రపంచంలోకి చేర్చాయి.

రైలు నడిచే క్రమానికి మన ఆలోచనలు, భావాలు,
వాంఛలు వొకక్రమాన్ని పొందుతాయి. వ్యక్తిత్వానికివొక
ఆకృతి ఏర్పడుతుంది. మన మెదడూ, మనస్సులో చీకటి
గుహాలు, వాటిల్లో మనం శీలంవేసిన నాగడా. ఆద్యంతాలు-
అన్నీ అద్దంలో చూసుకున్నట్లు విస్ఫుటమౌతాయి. ఆ కద
లికలో నిజస్వరూపం బైటపడుతుంది. దాన్ని మెచ్చుకోలేం,
తిట్టలేం. ఆశ్చర్యంతో స్తంభించిపోతాం. ఈ స్థితి నిద్రలోకి
జారుతుంది.

రైలు నిలిచింది. ముందుకు వొంగి చూశా ఇంకా
సిగ్నలివ్వలేదు. ఏవో మరమ్మత్తులు జరుగుతున్నాయి. పని
చేస్తున్న కూలీల కండలమీది చెమటని సూర్యరశ్మి వెలిగి
స్తోంది. వారి శరీరాలు రైలుపట్టాల ముక్కలు, ఆ మధ్య

మావా రెండులోనో వొక వ్యాసం చదివాను- ప్రపంచంలో ఇనుమంతా తగిరిపోతోందిట. మరో లోహం కనుక్కుంటే తప్ప పారిశ్రామికయుగానికి భవిష్యత్తు లేదట. ఆనాడు యీ కూలీల శరీరాలమీదనే రైలు ప్రయాణం కాబోలు! అట్లాంటి శరీరాలు వారివి. వారిశ్రేయస్సుకోసమే ప్రభుత్వాల కృషి. కాయకష్టంతో నిమిత్తంలేక నాజూకుతో నీరసించిన మన లాంటి శరీరాలు అందరూ పెంచుకున్ననాడు. రైళ్లెలా నెడతాయో నే నూహించలేను.

రైలు కదిలింది. పెట్టెలో జనంకేసి వొక్కసారి చూచాను. రెండుకాళ్ళూ కిటికీ కానించి వొంగి పడుకున్న పిల్లాడిని మినహాయించి పదముగ్గురున్నారు. ముగ్గురు పైన పరున్నారు. నలుగురు కూర్చునే నిద్రపోతున్నారు. ఎదురుగుండా వో బట్టతలాయన పత్రిక చదువుకుంటున్నాడు. కళ్ళజోడు నడివయస్కుడు. సినిమాపత్రిక చదువుతున్నాడు. మరోయిద్దరు లాల్చీవ్యక్తులు మెల్లగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. కిటికీలోంచి మాటిమాటికీ వూస్తూ నోముసిలాయన చుట్టకాలుస్తూ కూర్చున్నాడు. ఆయనపక్కన వొకామె నాకేసిచూస్తూ, నే చూసినప్పుడు చూపు తప్పించివేస్తూ చేతిగాజులుసవరించుకుంటూ. గాలికిరేగుతున్న ముంగురులను వెనక్కితోస్తూ కాలక్షేపం చేస్తూవుంది. జుట్టుకి నూనిదట్టంగా పట్టించింది. కాని ముందుభాగం, పాపిడ యిరువెంప్రలా వున్న ముంగురులకు నూనెరాయలే దనుకుంటా. అవి బూడిదరంగు వెంట్రుకలు వొంకరలుతిరిగి, పడుతూ లేస్తూ అవి ఆ మొహానికి కొంతఆకర్షణ ఆపాదించాయనుకుంటాను

పల్చటి పెదవులు, నరసతప్పిన వొక పన్ను, చాయనచాయ-పాతికలోపు కలాశాల విద్యార్థినేమో నాకు తెలియదు.

ఆ వ్యక్తులవేషం, మాట తెరువునిబట్టి ఎవరెవరు ఏయే వృత్తులలో వుండివుంటారో వూహించుకోనడం తమాషాగా వుంటుంది. రైలు నిలిచింది - ఊహ నిలిచిపోయింది. గూడూరు, జనం దిగడం, ఎక్కడం, బెడ్డింగులు, పెట్టెలు, సంచుల గిరవాట్లు, సామాన్లతో దిగుతున్న కూలీలవాసన— కాసేపు మళ్ళా ఎరుగున్న ప్రపంచంలో కాలుపెట్టినట్లయింది. నా కేమన్నా కావాలేమో కనుక్కునేటందుకు నచ్చాడు రాయన్న. ఏమీ అక్కర్లేదన్నాను నే కూర్చున్న వెంపుకు ప్లాట్‌ఫారం దూరం దోవలో మొగాళ్ళు నిలబడి వున్నారు. స్టేషన్‌లోవున్న వ్యక్తులు కనబడడం లేదు. రాయన్న మొహాన్నికూడా కిటికిలోంచీ, తలలమధ్యనుంచీ కాస్తంత చూడగలిగా. పైనున్న ముగ్గురు దిగి వెళ్ళారు. బట్టతలాయన కళ్ళజోడు తీసి అదిపెట్టే పెట్టెకోసం వెదకడం మొదలెట్టాడు జేబులుచూశాడు; పెట్టెలకిందా, పైనా సీటు కిందా చూశాడు. పేపరుకింద చూశాడు. ఎక్కడా లేదు.

నాకు నవ్వొచ్చింది.

'మీరు లేవండి' అన్నాను.

ఆయన లేచాడు. అక్కడేవుంది కండ్లజోడు కేస్. ఆయన నవ్వుకొని జోడు అందులో పెట్టుకొని, అటూ యిటూ చూస్తున్నాడు. నే అనుకున్నట్లుగానే ఆయన రిటైరైన కాలేజీ ప్రిన్సిపాలట. పేరు అవధానిగారు. అల్లుడిదగ్గరికి నాగపూర్ వెళుతున్నారట. మావార్ని ఎరుగుదురట.

ఆయన రిటైరై ఇల్లుకట్టుకొని తోట వేసుకున్నారట. ఆతోట విషయంలో మావారు మంచి సలహాలిచ్చారట.

'మిమ్మల్నిచూడలేదు. నేను తిరిగొచ్చింతర్వాత మీరిద్దరూ మాయింటికొచ్చి, మా తోట చూడాలి. ఈమాటు మా అమ్మాయినికూడా తీసుకొస్తాను' అన్నారాయన. కూతురు, అల్లుడు, వారి వుద్యోగం,నాగపూర్‌లోఆంధ్రులు-అల్లా మాట్లాడుతూ వున్నారు. ఇంతలో రైలు కదిలింది. జనం కొత్త స్థలాలలో సర్దుకుంటున్నారు. ఇద్దరు ముగ్గురు కొత్త వ్యక్తులున్నారు. వారిలో వొకాయన మూలగా జరిగి కూర్చున్నాడు. కాకిలాగు, లోపల బెల్టుతో బిగించినచొక్కా మెడచుట్టూ 'స్కార్ఫ్,' పక్కన చిన్న లెదర్‌బాగ్ వున్నాయి. చేతికి రిస్టువాచీ వుంది. కిటికీలో రెండు చేతులూ వాల్చి వాటిమీద గడ్డం ఆనించుకొని బైటకి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. ముప్ఫైలోపువయస్సు. సన్నటివడుం, తీర్చిన కనుబొమ్మలు. నున్నటినుదురు, చెక్కిళ్ళు, మధ్యపాపిడి, వుంగరాలజుట్టు. నున్నగాచేసుకున్న గడ్డం గుర్తు, లేత ఆకు పచ్చగా మెరుస్తోంది; ఆపెట్టెలో వున్నవారిలో కళైన మొహం—నిదానంగా చూస్తే ఆకర్షణీయంగా కనబడ్డాడు. పెండ్లియిందా? అవకుండా వుంటుందా?

'మీకు పిల్లలా ...?'

అదరిపడ్డాను. అవధానిగారు మళ్లా ప్రశ్నించారు. లేరని చెప్పాను. చాలామంది మొహాలు నావెంపుతిరిగాయి. నాకు సిగ్గేసింది. కిటికీలోంచి జారిపోతున్న పొలాలని, చెట్లని, గట్లని చూస్తూ కూర్చున్నాను. అవధానిగారు తనకూతురు

విషయం చెప్పడం సాగించాను. చాలా కాలం ఆమెకు పిల్లలు కలగ లేదట. ఆపరేషన్ చేయించారట.

అవధానిగారిసంభాషణలో వొక విశేషం వుంది. అదొక స్వగతంలాంటిది. మన మేమీ ప్రశ్నలు వేయనక్కర లేదు. వింటూన్నట్లు ఆయన కేమీ నిదర్శనా లక్కరలేదు. మన స్వంత ఆలోచనలు భంగంలేకుండా సాగించుకోవచ్చు.

కదలికలో ఆలోచనలు, భావాలు వికాసంచెందుతా యెందుకో! ఎన్నాళ్ళో అర్థంకానివి, అర్థమవసాగుతాయి. కొన్ని సందేహాలుకూడా తేలిపోతాయి. 'నిన్ను సాయంత్రం సభకు ఆహ్వానించింది రాజయ్యా, ఆయనభార్యా?' అని మా వారు, ఏడాదిక్రితం అడిగిన ప్రశ్నలో ప్రాశస్త్యం యిప్పుడు బోధపడింది. బేసిక్ స్కూలు విద్యార్థుల తోటపెంపకం పోటీ బహుమతులు యివ్వవలసిందిగా, వున్నతోద్యోగి రాజయ్య నన్ను ఆహ్వానించాడు. అదంతా అయినవారంరోజులకి మా వారు యీ ప్రశ్న అడిగారు. ఎవ రాహ్వానిస్తే నేం?

కారణం యిప్పుడు తెలిసింది - పిలవడానికి రాజయ్య భార్య మాయింటికి వొచ్చివుంటే, మావాళ్ని చూడ్డానికి వచ్చిందని వారికి స్ఫురించివుండునేమో! నాకు తెలియని ప్రేమకలాపాలు వారి కేమీలేవు—అని అనుకుంటున్నాను. అయినా నలభయ్యోపడిలోపడిన నడివయస్కులు స్త్రీలచే ఆకర్షింపబడే అనుభవం వొదులుకోరనుకుంటా. ఈ అభిప్రాయాన్ని పురుషులు ఖండిస్తే, స్త్రీహృదయం ఎంత రహస్య మైనదో, పురుషుడిహృదయమూ అంత రహస్యమైనదే నన్న నిర్వచనానికి ఆక్షేపణ వుండనక్కర్లేదు.

'మీరే కాలేజీలో చదువుకున్నారు?' అవధానిగారి ప్రశ్నకి ఆశ్చర్యపడ్డాను. నేను కాలేజీలో చదివిన విషయం ఆయన కెట్లా తెలుసు? నా ప్రక్కనున్న ఇంగ్లీషుపత్రికసుబట్టా? ఫలానా అని చెప్పాను. పెట్టెలో వ్యక్తులందరూ నా వైపు చూశారు—నాక్కూ ఆమూలనున్న వ్యక్తితప్ప. అతనిప్రక్కన వున్న బాగ్ మీద టి. కె. అక్షరాలున్నాయి. 'కె' అంటె కుటుంబరావనుకొని ఆ పేరుతో వ్యవహరిస్తాను.

'జ్ఞాపకంవొచ్చింది. ఏదోమాటల్లో మీ విషయం వొచ్చింది. చరిత్రలో మొదటితరగతిలో ప్యాసైనారట— మీరావా రన్నారు.' నే నేమీ అనలేదు.

'ఏమిటో ఈరోజుల్లో స్త్రీలు పెద్దచదువులు చదువు తున్నారన్నమాటేగాని, ఎందుకూ వుపయోగపడడం లేదుస్మాండి. అందుకనే మాఅమ్మాయిని చదువుమాన్పించి పెండ్లిచేసేశాను. పెద్దచదువులు చదివి ఎదిగిన పిల్లకి మనం పెండ్లిండ్లుచేయలేం. వారంతవారే ఎవర్నో ఎన్నుకోవాలి. చదువుకున్న స్త్రీలకి ఎందువల్లనో యీ రోజుల్లో వివాహాలు కావడంలేదు. ప్రేమించి చేసుకున్నా పెళ్ళిళ్ళు నెగ్గుతున్నా యంటారా?'

నాకు సమాధానం చెప్పాలనుంది—కోపాన్నుండి బైలుదేరిన సమాధానం—అందుకనే చెప్పలేదు.

'నెగ్గడమంటే?' అన్నాడు లాల్చీవ్యక్తి.

'విడాకులిచ్చుకోకపోవడం అని వారభిప్రాయం' అన్నాడు చుట్టకాలుస్తున్న పెద్దాయన.

'ఏమండీ—అంతేనా?' అని నాకేసి చూశాడు.

'లోలోన కుళ్ళి కలిసుండడం బదులు విడిపోవడం మంచిది కాదంటారా?' అన్నాను.

'మరి పిల్లలేమవుతారు?' అన్నారు అవధానిగారు.

'ఎవరు పోషించగలిగితే వాళ్ళతో వుంటారు. పోషించే శక్తి యిద్దరికీ లేకపోతే ప్రభుత్వం భరించాలి.'

'పూర్వకాలం పెండ్లిండ్ల కంటె యీ చదువుకొని ప్రేమించుకున్న పెండ్లిండ్లే మంచివంటారా?' అన్నాడు ముసలాయన. ఆ ప్రశ్నల్లో వెటకారం వుందని నాకు తెలుసు. నా సమాధానం కూడా అల్లానే వుంటుంది – ఎంత స్థిమితంగా చెప్పినా.

చదువుకున్నవాళ్ళేగాని, చదువురానివాళ్ళు ప్రేమించుకోలేరని నేననను. ఓవిధంగా వారిలోనే వుద్రేకాలు తీవ్రంగా వుంటాయనుకుంటాను. చదువు, నాగరికత వుద్రేకాన్ని చంపుతాయి. ఎటొచ్చీ ఏదోవిధంగా జీవించడం వొకటీ, మనం కోరినట్లుగా అందంగా, ఆనందంగా, కొన్ని ఆదర్శాలను సాధించామన్న జిజ్ఞాసతో జీవించడం మరొకటీ. ప్రేమవివాహంలో నైతికచింతనకి తావుంది. దాంపత్యం కొనసాగకపోతే యితరులను నిందించేటందుకు వీల్లేదు. ఎవరి కార్యాలకి వారు బాధ్యులవుతారు. ఈ బాధ్యత అన్యోన్యాన్ని పెంచుతుందికాని, కూలదొయ్యదు.

నేనిల్లా మాట్లాడుతుంటే నాకంఠం నాకే వింతగా ధ్వనిస్తోంది. నా ధైర్యానికి ఆశ్చర్యపడ్డాను. భావాలు, పదాలు నాకు కొత్తవి కావు ఎన్నోమార్లు స్నేహితులతో జరిపిన చర్చలలో వాడకంవల్ల అలవాటైనవే. అందరి

చూపులూ నామీద పడినవి. చుట్టూ చీకటి – మధ్య వెలుగు ఆ వెలుగులో వేదికపైన నేను తరతరాలుగా మూగజీవులైన ఎందరో స్త్రీలవ్యక్తిత్వాలు నాలో క్షణం ఆకృతిపొంది వాదానికి పురిగొల్పాయి. మావారు వుండివుంటే యిల్లా అనగలనా? – అంటే యితరులుండగా మావారు కూడా వున్నప్పుడన్నమాట. 'వయస్సులో చాలా చిన్నవారైనా అనుభవం చాలా గడించారు' అన్నారు అవధానిగారు. అది నన్ను సంతృప్తిపరచడంకోసం అన్నమాట. ఇతరులు మనం చిన్నవాళ్ళల్లాగా కనబడుతున్నా మన్నప్పుడు, మనం పెద్ద వాళ్ళమైపోతున్నామని తెల్సుకోవచ్చు ననుకుంటా.

'దీనికి అనుభవం దేనికండీ – మీబోటి పెద్దలు అంటున్నమాటలే' అనేశాను. ఇంతలో రైలాగింది. జనం భోజనాలకికాబోలు దిగుతున్నారు. కొత్తగా ఒకలావాటామె ఎక్కింది. రాయన్న కారియర్లో భోజనం తీసుకొచ్చాడు. తిని, అంతా శుభ్రంచేసుకుని పక్కపరచి ఓరగిలిపరున్నాను.

నాలో విషయం కూతూహాలాన్ని రెచ్చగొట్టింది. మా సంభాషణ బిగ్గరగా సాగుతోంది. అందరూ నాకేసిచూశారు. ఒక్క ఆ మూలనున్నవ్యక్తి – కుటుంబరావు తప్ప.

భోజనంచేసి, తాంబూలంవేసుకుని పెదవులు ఎర్ర బడుచుకుంటూ, కుటుంబరావు పెట్టెలోకెక్కి మూలనున్న తనస్థానంలో కూర్చుని, మళ్ళా బైటికి – శూన్యంలోకి – చూస్తున్నాడు. లోపలిజనంలో వొక్కరికేసి చూడలేదు. నేనంటే పల్చగా ఏదో మూలగా వొదిగిపరున్నాను. ప్రక్కన లావాటామెను చూడొచ్చుగా. అంధుడా! ఒక్కడు వెళ్ళ

భోజనం చేసివొచ్చాడే - అంటూ ఇటూ పడకుంటా, కళ్ళు రెప్పలు, మూసుకుంటూ తెరుచుకుంటూ, చైనాబొమ్మలా - అంగవైకల్యం కనపడదు.

యౌవనంలో అనుభవంకోసం తహతహలాడటం సహజమంటారు పెద్దలు. అతను యువకుడు. కొత్తవ్యక్తులను కలుసుకోవాలనీ, వారితో మాట్లాడాలనీ వుండాలి; పరిసరాలని అవగాహనచేసుకోవాలనీ, కొత్తవిషయాలను గ్రహించాలనీ వుండాలి; స్త్రీలపట్ల ఎంత కుతూహలం కనబరచాలి! నే నంతసేపు మాట్లాడానే, ఎవరీవ్యక్తి అన్న కుతూహలం చూపడే! నేను చాలా చక్కనిదాన్నిగనక నన్నంతా చూసి మెచ్చుకోవాలి అనడంలేదు. యౌవనం యౌవనాన్ని పిలుస్తుందంటారు; అవధానిగారు నేను చిన్నదాన్నని అభినందించారు; ముఖ్యంగా స్త్రీని, స్త్రీ వునికిని గుర్తించకపోవడం స్త్రీజాతిపట్ల అపచారం. చరిత్రలో రాకొమరితలు, వారి పరిచారికలు 'ఇంతేనా మీకాలంలో - శృంగారమే లేదా ? స్త్రీపురుష ఆకర్షణ లేదా! ఆ తేడాలే లేవా - ఇంతేనా...' అని చేసిన విషాదగానం నా చెవులో వినబడుతోంది.

కనురెప్పలు సన్నగా విప్పి అతనివైపు కోపంగా చూశాను. ఎల్లోరాలో శిథిలశిల్పాలకేసి నెత్తికొట్టుకోడంలా గుంది. ఆ శిల్పాలలో పురుష విగ్రహాలు ఎంత నిండైనవి, ఎంత అందమైనవి! ఈనాడు ఆ శిల్పులు లేరు - అట్లాంటి వాస్తువూ లేదు. సుందరమైన స్త్రీల ప్రేమాదరణలు లేకపోతే ఆ అనామకులైన శిల్పులు అంతటి అందమైనవిగ్రహాలను చెక్కివుందురా !

అతనిలో జీవితంపట్ల, తృష్ణ సున్న. శరీరంలో కొన్ని ద్రావకాలు లోపించివుంటాయి. అట్లాంటివారికి వాంఛ లుండవు. అది ఆధ్యాత్మికచిహ్నం అంటే నమ్మను. మహా ఋషులు సాధించిన ఆధ్యాత్మికానుభూతి వెనక నైతికబలం, దీక్ష, నిబ్బరం వుంటాయి. శక్తులున్నవారికే నిగ్రహం సాధ్యం.

ఇతను యోగేమిటి నా తలకాయ! సాధారణవ్యక్తి-జ్ఞానహీనుడు - అల్పుడు. లాటరీలో వచ్చిన గడియారం ప్రదర్శిస్తున్నాడు. దానికేసి చూసే అవసరం లే దతనికి.

కుర్రాడు ఏదో తింటూ, బంతిఆడించుకుంటూ వొచ్చి కూర్చున్నాడు. రబ్బరుబంతి, దానికో రబ్బరు తాడు. వేళ్ళల్లో తాటిని బిగించి బంతిని దూరంగా విడిచి దగ్గరకు లాక్కుంటున్నాడు. తాడు తెగి బంతి అవతలవైపు కుటుంబరావుకాళ్ళకింద పడింది.కుర్రాడు వెదుకుతున్నాడు.

'అక్కడ - ఆమూల కూర్చున్నాయన కాళ్ళకింద' అని కుర్రాడికి అటుకేసి చూపించాను. కుర్రాడు అటువెళ్ళి వొంగాడు ఆ వ్యక్తి కాళ్ళు పైకితీసుకున్నాడు ఎవరికేసి చూడకుండా. కుర్రాడు బంతి తీసుకొచ్చాడు.

నాకు వొళ్ళుమండింది. నా మాట విన్నాడు. ఇటు కేసి చూడొచ్చుగా. గర్వమా ? ఈ అల్పుడితో నాకేమిటని కళ్ళుమూసుకుని పడున్నాను.

రైలు కదిలింది. రాయున్న మొహం కిటికీలోంచి కన బడి వెనక్కి కదిలింది. మధ్యాహ్నపుటెండ నా నుదిటి మీదికి జారింది. దుమ్ము, బొగ్గుకణాలు ఎండలో కదులుతూ,

చిరాకు కలిగిస్తున్నాయి. చీరకొంగు జుట్టుమీదినుంచి బిగించి నుదుటిమీద కప్పుకున్నాను. పెట్టెలో అలజడి లేదు. కొందరు జోగుతున్నారు. కొందరు శూన్యంలోకి చూస్తున్నారు. కుర్రాడుమాత్రం బంతిని టపీటపీ నేలమీద కొడుతున్నాడు. కుటుంబరావు సిగరెట్టు కాలుస్తున్నాడు - అవతలికి చూస్తూ చౌకరకం సిగరెట్టు. కళ్ళుమూసుకున్నాను. జ్ఞాపకాలు రైలు కదలిక లయలో కలిసిపోయాయి. ఎంతసేపయిందో తెలీదు, నిద్రపోయ్యానేమో!

రైలు వొక్కకుదుపుతో నిలిచింది. లావాటామె నా మీద పడింది. లేచికూర్చున్నాను కుర్రాడునవ్వుతున్నాడు. కుదుపుకి అవధానిగారుకూడా లేచాడు. సామాను సర్దుకుంటు న్నాడు.

'ఇంకా స్టేషన్ రాలేదు, రెక్క వాల్లేదు' అన్నాను.

'కళ్ళజోడు కేస్ కనిపించడంలేదు' అన్నాడు అవధానిగారు.

'కథలలో చెప్పుకునే మతిమరుపుఅయ్యవారిలా వుండండోయ్ మీ కథ' అన్నాను. ఆయన నవ్వాడు.

'మరి నేను అయ్యవార్నేగా. ఇంతకీ జోడు...'

'మీకళ్ళకి తగిలించిలేదుకదండి - వొక్కసారి తడవండి'

తడిచాను. దుప్పటికింద వుంది.

'ఏమిటబ్బా గుచ్చుకుంటోంది అని గంటనించి ఆలోచిస్తున్నా - తాళంచెవా? పర్సా? పౌడుంకాయా?...' నవ్వుకున్నాడు.

ఒక ప్రొఫెసర్‌గారు పరీక్ష చేయించుకోడానికి డాక్టర్ దగ్గరికి వెళ్ళాడుట. నాలిక చాచమన్నాడుట డాక్టర్. చాచాడుట. దానిమీద రెండణాల స్టాంప్ అంటుకుని వుందట. 'ఇక్కడుందా స్టాంప్! ప్రొద్దున్నుంచీ వెదుకుతున్నా' అన్నాడట.

పెట్టెలోజనం నవ్వారు- మూలనున్న కుటుంబరావు తప్ప.

ఇంతలో ముసిలాయన చుట్ట నోట్లో పెట్టి, అగ్గిపెట్టి తీసిచూశాడు పుల్లలు లేవు. అటూయిటూ చూశాడు. ఎవ్వరూ అగ్గిపుల్ల యిచ్చినవారు లేరు. నేను మూలనున్న కుటుంబరావుకేసి చూపించాను.

'ఏమండి! అగ్గిపుల్ల యివ్వగలరా?' అన్నాడు ముసిలాయన కుటుంబరావుభుజం తడుతూ. అతను పంట్లాం జేబులోంచి తీసిచ్చాడు, యిటుకేసి చూడకుండానే. నా కర్థం కాలేదు యీవింతప్రవర్తన. మూసున్నస్థలాలంటే భయమా? మావారు చెబుతూండేవారు- వొకాయనకి మూసున్న స్థలాలంటే భయంట. తలుపులు మూసేసిన గదిలో కూర్చోలేడట. అదో మానసికజాడ్యంట.

'కుర్రాడిని నాతో తీసుకురావల్సింది - యీ వెదుకోటం తప్పేది. అందుకనే మన పూర్వీకులు పిల్లలో అని యిచ్చేది' అన్నాడు అవధానిగారు.

ఇంతలో లావాటామె అందుకుంది. ఆవిడపేరు శేషమ్మట. తమ్ముడు పోలీసు సూపరెంటట ఆమెభర్తకి పొగాకు వ్యాపారంట.

'ఎందుకొచ్చినపిల్లలు లెద్దురూ? ఆడపిల్లలైతే-పెళ్ళిళ్ళ కోసం తిరుగుళ్ళాట; మొగపిల్లలైతే- చదువులు, వుద్యోగాల కోసం దేవుళ్ళాట. పిల్లలు లేకుంటేనే స్వేచ్ఛ' అన్నది శేషమ్మ.

'ఇంకా నయం. అందరూ యీ స్వేచ్ఛకోరితే దేశ మేంగాను! అసలు సమాజమే వుండదు ఏమంటారు?' అన్నాడు అవధానిగారు నన్ను సంబోధించి.

'మరిచిపోయ్యాను. మీకు సంతానం లేదు గనుక, శేషమ్మగారి స్వేచ్ఛే నయమంటారు, అవునా?'

'నే నల్లాగనను. పోషించలేనివారికి పిల్ల లుండకూడ దంటాను. ఆర్థిక పరిస్థితినిబట్టి, కుటుంబం నిర్ణీతమవాలి. అందు కనే కుటుంబపథకం అంటూ తయారుచేసి ప్రచారంచేస్తోంది ప్రభుత్వం. మనప్రజలు మూఢాచారాలకు గుర్తు, అందు లోని సూత్రాలని ఆమోదించినా, ఆచరణలో మాత్రం పెట్టరు' అన్నాను.

నా కీ విషయం ప్రస్తావించాలని లేదు. ఎందుకో ఆ క్షణంలో ధైర్యమొచ్చింది. పిల్లలులేని స్థితిని సమర్థించుకోవ డమా! మనస్సు చిత్రమైనది. మన ప్రవర్తన నమ్మకాలను సమర్థించేటందుకు ఎన్నో కారణాలను వెదికిపెడుతుంది. అయినా అవధానిగారు పెద్దాయన. తత్వాన్నిగూర్చి చర్చ గాని, వ్యక్తిగతమైన వివాదం కాదుగా. కుటుంబపథకం గూర్చి వొక స్త్రీ మాట్లాడుతోందంటే, పురుషులు విస్తు పోవాలి. కుటుంబరావు యిటుకేసి చూడడేం? కుతూహలం కనబరచడేం?

'అవుతే, సంతాననిరోధం ప్రకృతివిరుద్ధం కాదంటారా ?' అని మళ్ళా ప్రశ్నించాడు అవధానిగారు.

'మన నాగరికత, మన వేషభాషలు, ఆచారాలు, కట్టుబొట్లు, యివన్నీ ప్రకృతివిరుద్ధం కావంటారా?' అన్నాను.

'మా బాగా అడిగావమ్మా! గంపెడు పిల్లలతో వెయ్యేళ్ళు వర్ధిల్లు' అంది శేషమ్మ.

గంపలో పిల్లల్ని వూహించి నవ్వుకున్నాను.

'అయినా యీ ప్రశ్న మిమ్మల్ని అడక్కూడదేమో తెలండి. ఇంతకీ టైమెంతయిందో' అంటూ అటూ యిటూ చూశాడు అవధానిగారు. నా చేతిగడియారం కేసి చూశాను. నా రిస్టువాచిమీద కుడిచెయ్యి ఆనించివుంది.

'నా వాచి నిలిచిపోయిందండీ' అంటూ మూలనున్న కుటుంబరావు కేసి చూపించాను.

'ఏమండీ, టైమెంతయిందండీ?' అన్నాడు అవధాని గారు, కుటుంబరావు కేసి తిరిగి. అతను వెనక్కి తిరగకుండానే తన చేతిని బైటికి తీసి, వాచిని ప్రదర్శించాడు. నాలుగు దాటింది. 'నా మతిమరపూ నేనూ – భలేవాడినే. నాకోటు జేబులో, పోకెట్ వాచీ వుండగనే వుందిస్మాండీ' అంటూ అవధానిగారు జేబులో గడియారంతీసి 'కీ' యిస్తున్నాడు.

'మతిమరుపుఅయ్యావార్ని గురించి మరో కథ వుందండోయ్. ఇద్దరు స్నేహితులు మూడో స్నేహితుణ్ణి రైలెక్కించడానికి స్టేషన్ కెళ్ళారట తీరా రైలుకదిలినతర్వాత అసలు వెళ్ళవలసినాయన ప్లాట్ ఫారమ్ పైననే దిగబడిపొయ్యాడట. ఇంకా యిక్కడే వున్నారేం అని స్టేషన్ మాస్టరడిగాడట.

'వొచ్చే రైల్లో నా స్నేహితులిద్దరు దిగుతున్నారు. వారికి స్వాగతంచెప్పడానికి కొచ్చానులెండి' అన్నాడుట'

అందరూ నవ్వారు. శేషమ్మకూడా బుజాలు ఎగుర వేసుకుంటూ నవ్వింది రైలు నిలిచింది. తెనాలిస్టేషన్. అవ ధానిగారు సెలవుతీసుకుని దిగాడు. చిల్లరసామాన్లన్నీ పొగు చేసి అవతలికి అందించాను. కుటుంబరావు తన బాగ్ తీసు కొని ఎవ్వారికేసిచూడకుండా దిగాడు. పెట్టెముందు నిలబడ్డాడు అటూ యిటూ చూశాడు పదడుగులు ముందుకు నడిచాడు. వెనక పెట్టెలోంచి చంటిపిల్ల నెత్తుకొని నడుస్తూ వొచ్చింది ఒకావిడ. ఆమె ముందువున్న బెడ్డింగు తీసుకొని కుటుంబ రావు, ఆమె గేటువెంపు నడిచిపోతున్నారు. గేటుదగ్గర జనం గుంపుగా నిలబడి ఒక్కొక్కరే టిక్కెట్ యిచ్చి లోపలికెడు తున్నారు. రాయన్న గ్లాస్కు తీసుకొని కాఫీ తీసుకొస్తానని వెళ్ళాడు. గేటుదగ్గర గుంపు పలచబడింది. ఆగుంపులోగుండా రాయన్న వెళ్ళాడు. సోడావాళ్ళు, టీవాళ్ళు నాపెట్టెముందు పోగయ్యారు. జనం లోపలికెక్కుతున్నారు, వారికి చోటివ్వ డంకోసం లోపలికొచ్చాను. కూలీలు పెట్టెలోంచి దిగారు. మళ్ళా తలుపుదగ్గరకు వెళ్ళి గేటుదగ్గర జనంకేసి చూస్తూ నిలబడ్డాను రాయన్న హోటల్లోంచి బయటకొచ్చి, గేటు దగ్గర గుంపులో ఆగాడు. గంటకొట్టారు. గార్డువిజిల్ వేశాడు. జనం అటూ యిటూ పరుగెడుతున్నారు. తలుపుదగ్గర నిల బడి ప్లాట్ఫాకం పరకాయిస్తున్నాను. అప్పుడు కుటుంబరావు, పిల్లనెత్తుకొన్న స్త్రీ వెనక్కితిరిగి నాకేసి చూశారు. వెనక్కి నాకేసిచూస్తూ ముందుకు నడిచిపోతున్నారు. కుటుంబరావు

పిల్ల నెత్తుకున్నాడు. ఆ పిల్ల చెయ్యి పైకెత్తి 'పో, పో'
అన్నట్లు ఆడిస్తోంది. కుటుంబరావు నాకేసి చూస్తూనవ్వినట్లు
స్ఫురించింది. ఆమె పెదవులమీద కూడా చిరునవ్వులాంటిది
కనబడింది. రైలు కదులుతోంది. కుటుంబరావు నావైపు చూస్తూ
ముందుకి నడుస్తున్నాడు. ఆ నవ్వు, ఆ చూపు నా ఆంతరంగి
కంపై వెక్కిరింపు వ్యాఖ్యానంలా భీకరంగా కనపడింది. పరు
గెత్తుకొంటూ వొచ్చి రాయన్న ఫ్లాస్కు నా చేతికందించాడు.
నా చూపుగుండా గేటుకేసి చూస్తున్నాడు రాయన్న.

'నా చెల్లెలు– దాని మొగుడండి. ఆర్మీలో చేరాడు
లెండి – కనకయ్య. శెలవుమీద వొచ్చి, స్నేహితుల్ని చూడా
లని రెండురోజులుండి గూడూరులో ఎక్కాడండి—మళ్ళా
వొస్తాలెండి బెజవాడలో...' అంటూ రాయన్న తన పెట్టెలో
కెక్కాడు. నిజంగా రెండో తరగతి పెట్టెలో ప్రజాస్వామ్యం
తన స్వరూపాన్ని అద్దంలో మాదిరి చూసుకోవడమే కాకుండా
తన తత్వానికి వ్యాఖ్యానాన్ని కూడా సమకూరుస్తుంది.

మేడ మెట్లు

అధికారి, ఎల్లాగో మూడు మెట్లూ ఎక్కి, వరండా లోకి చేరుకున్నాడు. ఆయన తొడుక్కున్న మూసేసిన కంఠి మెడకోటుకి ఏడు బొత్తాము లుంటాయి; వాటిల్లో పై రెండూ వూడదీసేటప్పటికి, ఆయన వోపికంతా అయిపోతుంది. బొత్తా ములూ, కోటూ, టై, కాలర్-యివన్నీ నాగరికత తగిల్చిన శృంఖలాలు; సంస్కారానికి మానవుడు చెల్లించే సుంకం. అల్లా అనేటందుకుఅర్హతవుండాలంటే, ఆశృంఖలాలుతగుల్చు కోవాలి ... లేకపోతే ఆ నిర్వచనానికి విలువ ఏమీ వుండదు. 'ఈ జగత్తంతా మాయ, ఏదో యధార్థం తగులడింది. అదే విటో నాకు తెలిసి చావదు'—అని ఇంగ్లీషులో ఆరొందల పేజీల గ్రంథం వ్రాసినందుకు, గ్రంథకర్తకి డాక్టరేట్ బిరుదు తగిలించి, ఏ విశ్వవిద్యాలయానికో అధిపతిని చేసేవరకూ సంఘం వూరుకోదు. 'ఏమిజన్మం బేమిజీవనమూ' అని థర్డ్ క్లాస్ కంపార్టుమెంటులో పాడుకుంటూ కానీకి చెయ్యిచాచే ముష్టి కుర్రాణ్ణి, కంచి అవతలికి నెట్టేస్తారు, అదేం చిత్రమో! వాడికి వూడని బొత్తాములకోటు లేదు గనకా?

అనుకుంటూ అధికారి బొత్తాములన్నీ వూడదీసి, కోటు విప్పి, కర్రని మూలకిగెంటి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. వెంటనే ఏదో మరిచిపోయిన సంగతి జ్ఞాపకంవొచ్చింది. మూడు నిముషా లాలోచించాడు. ఆ మెట్లగదిలో బల్లమీద పత్రిక తీసుకురావడం. లోపలికి చూచాడు. బల్లమీద గడి

యారం కనబడుతోంది. టైము తెలీదు. చూడాలంటే కళ్ళ
జోడు కోటుజేబులో వుంది. 'హసీ' అని కేకేశాడు. 'హసీ' కి
చిన్న చిన్న వొస్తువులు నోట్లోకరుచుకునిపట్టుకురావడం నేర్పి
వుంటే ఎంత బాగుండును! 'హసీ' తోక కిందికిదించేసి, మెట్ల
మీద గంతులేస్తోంది. లోపలికి చూపించి 'ఆ పేపరల్లా
తీసుకురా' అని సంజ్ఞచేశాడు. 'హసీ' మూలనున్న కర్రని
నోట్లో కరుచుకుని మెట్లెక్కి పైకి వెళ్ళిపోయింది. ఆ కర్రని
తన కిచ్చినా బాగుండును: దాని సహాయంతో లోపలి కెళ్ళి
పత్రిక తీసుకొచ్చి, చదువుకుంటూ కూర్చుండును. నిజంగా
జీవితంలో సంతోషం కలగజేసేవి ఇట్లాంటి స్వల్పవిషయాలే.
రోజూ ఎనిమిదింటికి హాజరయ్యే 'తంబిగాడు' ఇవాళ పదిగంట
లైనా రాలేదు. అధికారి వూరికే తనముందు పరుచుకున్న
నేలనీ, దానిమీద వొరిగినఆకాశాన్నీ చూస్తూకూర్చున్నాడు.
దేన్ని చూడడం? అర్థంపర్థంలేని కొండలు బయళ్ళువూరికే
మేఘాలని పోగుచేసుకుని, వొక్కవర్షంచుక్కైనా కర్చుపెట్ట
లేని పీనాసి ఆకాశం—డాక్టర్లు, నవ్వులు చంపుకుతింటే ఇక్కడి
కొచ్చాడు... ఆరోగ్యానికి, అందానికీని. తనకి ఆరోగ్యం,
భార్యకి అందం.

అరవైయేళ్లు దాటింతర్వాత, ఆరోగ్యంసంగతిజ్ఞాపకం
వొస్తుంది. ఈ డాక్టర్లకి; ఏభైయేళ్ళు దాటినా, తన భార్యకి
తన అందంతోతప్ప, ప్రకృతి అందంతో ప్రమేయంలేదు.
మేడమెట్లు దిగి కిందికి రాదుగా! తను పైకి ఎక్కలేడు!

'మా ఆవిడకి అందంతో నిమిత్తంలేక మెట్లు దిగదు;
ఆరోగ్యంలేక నేను మెట్లెక్కలేను. ఇల్లాంటిచోటికి పంపించా

రయ్యా!' అని సలహాయిచ్చిన డాక్టర్లకి ఉత్తరం వ్రాద్దా
మని సంకల్పించుకున్నాడు అధికారి. కానైతే కాగితాలేవీ
కలమేది? అవి దొరికేటప్పటికి వ్రాద్దామనుకున్నది కాస్తా
మర్చిపోతాడు. అక్కడికీ తను మెట్లున్న కొంపలొద్దు మనకి,
ఎక్కాదిగా చెయ్యలేం, ముసిలాళ్ళం—అని భార్యతో ఎంత
చెప్పినా ఆవిడ వింటేగా? తనకి మేడే కావాలంది. మేడలేక
పోతే దర్జాకి లోపమనేమో! ఏదో రెండురోజులు ఓపికపడితే,
పెద్దమ్మాయి 'కళ్యాణి' పూనానుంచి సెలవుకొస్తుంది, తన
కష్టాలన్నీ తీరతాయి— అనుకొని, అధికారి తమాయించు
కున్నాడు. తనపేరుకి తనకే నవ్వొచ్చింది. అధికారిట! కాలేజీ
ప్రొఫెసరుగా ఆరేళ్ళు అమాయకులైన విద్యార్థులమీద అధి
కారం చలాయించాడు. పత్రికా సంపాదకుడుగా ప్రూఫ్‌రీడర్ల
మీద పదేళ్ళు చలాయించాడు. దివాన్‌గా ఎనిమిదేళ్ళు
అడ్డమైనవాళ్ళమీద చలాయించాడు. ఇక్కడ, యిప్పుడు ఎవరి
మీద చలాయించడం! కొండలు; వర్షం కురవడమైనా చేతకాని
దద్దమ్మ మేఘాలు: గడ్డిమొలిస్తే ఎవరేనా కోస్తారని
రాళ్ళగుట్టల్లోకన్న బయళ్లు — వీటిమీద చలాయించాలి.
ప్రొద్దున్న తను షికారుకెళ్ళినప్పుడు, ఓ ముసలి దౌర్భా
గ్యుడు దారిలో కలుసుకుని, ఆ కొండల్ని, బయళ్ళనీ,
మేఘాలనీ మెచ్చుకోడం మొదలెట్టాడు! బాగా వాదించి, కసి
తీరా తర్కించి అంతా తప్పని ఋజువుచేసి, ఆ దౌర్భాగ్యుణ్ణి
తన భార్యముందు ఓడిస్తేకాని, తనకు శాంతి సమకూరేటట్టు
లేదు. ప్రతిరోజూ పత్రికల్లో దేశంలో శాంతి, అంతర్జాతీయ
రంగంలో శాంతి అని ఘోషిస్తాడేకాని, తనహృదయంలో

శాంతిని గురించి చెప్పుకోడేం! సంపాదకుడికి లేఖ వ్రాయాలి. 'అయ్యా, ఆరోగ్యంకోసం కొండల్లో కెళ్ళమనే డాక్టర్లనీ, అందంకోసం ఏకాంతంలో కెళ్ళమనే కవులనీ, ప్రభుత్వంవారు బంధించి, జైళ్ళలో వుంచటం అవసరంగా తోస్తోంది—ఏం లాభం! కాగితం, కలం లేవుగా! ఇందాకా ఏదో యిట్లాంటి ఉత్తరం వొకటి రాద్దామనుకున్నాడు. అదేమిటో వొక్కటీ జ్ఞాపకంరాదు. అధికారికి తీవ్రంగా కోపం వొచ్చేసింది.

చప్పట్లుకొట్టి భార్యను కేకేశాడు.

ఆవిడ మెట్లపైన నుంచుంది.

'కిందికి దిగు,' అని గర్జించాడు అధికారి.

'ఏం, ఎందుకు?'

'నా కనేకం కావాలి'

'మీరే రండి పైకి' అంది నవ్వుతూ.

'నే నొచ్చేప్పటికి, అవన్నీ మర్చిపోతాను; యీ మెట్ల కొంప వొద్దంటే వినావుకా—'

'ఎందుకంత రుసరుస? తల్చుకుంటే మీ రెక్కగలరు మెట్లు' అంది మళ్ళా నవ్వుతూ. ఆ నవ్వుతో అధికారి కోపం తగ్గింది. ఆ నవ్వులో ఏముందో మజా! ఆయన కళ్ళకి ఆవిడ కొండమీద ప్రతిష్ఠించిన అమ్మవారివిగ్రహంలా వుంది.

'అంతేకాని నువ్వు దిగవన్నమాట?'

'మెట్లెక్కడం, దిగడం వొంటికి మంచిదని డాక్ట రన్లేదు?...'

'అంటా డంటాడు! నాణ్ణి మెట్లపైనుంచి, కిందికి వొర్లించి, కిందినుంచి పైకిలాగి, మళ్ళా కిందికి దొర్లిస్తే'...

దేశంలో అన్నం కరువేనా తగ్గుతుంది. డాక్టరు, నూట తొంభై పౌన్లు.'

ఇంతట్లో 'తంబి' వొచ్చాడు. వాడిచేత గ్లాసుడుపాలు, పొగాకుడబ్బా కిందికి పంపించింది.

అధికారి పాలు త్రాగి చుట్ట కాలుస్తూ, పత్రిక చదవడం సంగతి మరిచిపోయ్యాడు. ఆయన ఆలోచనలు 'దౌర్భాగ్యుని' వేపుకి వెళ్ళసాగాయి. తను షికారుకి వెడుతుంటే, అతను రాయిమీద పడుకుని పాడుకుంటూ కనపడ్డాడు: కనపడగానే అతను ముదుసలి; ఎట్నొచ్చి అతని నెరిసిన తలవెంట్రుకలు వూడలేదు. నిర్మానుష్యమైన ఆ ప్రదేశంలో దేవతలా ప్రత్యక్షమయ్యాడు. ఇద్దరూ అరగంటసేపు కబుర్లు చెప్పుకున్నారు; సంభాషణ, మొదట్లో గాడిదల్ని గురించి ప్రారంభమైంది... ఎందుకో దూరంగా బీళ్ళల్లో వారి కో గాడిద కనుపించింది. ఆ ముసలాయన ఆకొండల్ని, బయళ్ళనీ మెచ్చుగోటం మొదలెట్టాడు. తనకి వొళ్ళు మండిపోయింది వాదించుకున్నారు యిద్దరూ. 'ఇంతటితో వాదం పూర్తి కాలేదు. యింటికి రా' అని ఆహ్వానించాడు. తను వొచ్చేస్తూ, నీ పేరేమిటనడిగితే 'దౌర్భాగ్యుడు' అన్నాడు. నిజంగా అన్నాడా, తన వూహా? అధికారి కళ్ళు నీరసంగా మూతబడ్డాయి. గాలికి కొట్టుకుని కొట్టుకుని అలిసి వేలాడిపోయిన వొంటిఆకులా అతని మెడ భుజంమీద నిశ్చితంగా వాలిపోయింది.

ఎంతసేపయిందో —

ఎవరో అతన్ని లేపారు—తంబిగాడు.

వాడి బుజంమీద చేతులు ఆనించి అధికారి మెల్లి క్కడం సాగించాడు. మెట్లమీంచి ఏదో మనిషి ఆకృతి ... మరీ మరీ పెద్దదవుతోంది ... నాలుగు, ఐదు, ఆరు ... ఎవరిది ఆ ఆకృతి ... ఏడు ఎనిమిది ... తన భార్యఅరుణ! ... తొమ్మిది ... తెల్ల మబుల్ని కప్పుకొన్న పచ్చకొండలా ఆనిశ్చం. నురిగల్ని పెనవేసుగున్న కెరటంలా ఆ తెల్లటి జుట్టు; చీకట్లో చలించని నీటిలో మసలిన చంద్రబింబాల జంటలా ఆ కళ్ళజోడు — పన్నెండు, పదమూడు — మెల్లెక్కడం ఎంత సులభం! — పదహేను – పదహారు – మెట్ల భవనాలపై తిరిగి, మౌనంతో ముసుకున్న ఆమె పెదవులు, సముద్రంలో కలిసిపోయ్యే సంధ్యాసమయ మేఘాలలో తన దృష్టిని ఆరిస్తోంది- పందొమ్మిది—అది నవ్వా! పై పళ్ళు రెండు వూడిపోయ్యాయి. పాపం బంగారంపళ్ళు వేయిస్తానంటే వొద్దంది.. పెదవులతో నవ్వడం మానక– అరుణకే తెలుసు ... ఇరవై, అమ్మయ్య–ఇరవై నాకటి చేతులతో అందుకొంది – అధికారి అరుణలో ఐక్యం అయి పోయ్యాడు.

* * *

ఆ రోజున ఎవ్వరూ మళ్ళా మేడమెట్లు దిగలేదు. 'దౌర్భాగ్యుడు' రాలేదు.

* * *

మొన్నాడు తెల్లారి, ఎనిమిదింటికి, అధికారికి అనూహ్యంతంగా 'దౌర్భాగ్యుడి సంగతి జ్ఞాపకంవొచ్చింది. వెళ్ళి వెదికి తీసుకురావాలని బైలుదేరాడు. పైగా డాక్టర్లు రోజూ ఉదయం ఒక మైలైనా నడవాలన్నారు ... డాక్టర్లజోలి తన కెందుకు ?

ఈ రకంగా స్త్రీలకి చెప్పరేమో డాక్టర్లు; ఎవళ్ళు ఏది చెయ్య గలిగితే దాన్నే ప్రచారం చేస్తారు కాబోలు. ఇంతమంది డాక్టర్లుండికూడా, యీ దేశంలో జనాభా పెరిగిపోవడం నిజంగా ఆశ్చర్యమే!

'నువ్వు నన్ను దింపనక్కర్లేదు. నేనే దిగుతాను'— అంటూ అరుణ చేతిని తొలగించేసి, వొంటిగా మెట్లుదిగడం మొదలెట్టాడు అధికారి. ఒక మెట్టు దిగేసరికి, మెట్లగది గుమ్మంలో దౌర్భాగ్యుడిమొహం కనిపించింది. దౌర్భాగ్యుడు రాతిబొమ్మలా స్తంభించి మెట్లకేసి చూస్తున్నాడు.

'అదేమిటి మాటా మంతీ ఆడవేం... నేను దిగలే నా ...?' అధికారి ఆఖరిమెట్టుమీద అడుగుపెట్టగానే, అరుణ లోపలి కెళ్ళిపోయింది.

'అదేమిటి, తెల్లబోయి చూస్తావు. ఎప్పుడూ మేడ మెట్లు చూళ్ళేదా!' ఆయాసంతో అధికారి చివరి మెట్టుమీద కూర్చుండిపోయాడు. దౌర్భాగ్యుడుకూడా ఆయనప్రక్కనే కూర్చున్నాడు.

'ఇదిగో చూడు...'

'చూస్తున్నా, వింటున్నా ...'

'నీతో ఏదో చెప్పాలనుకున్నా ...నీ కేమన్నా జ్ఞాపకం వుందా?'

'ఓ, మీరు గట్టిగా మాట్లాడనక్కర్లేదు. నాకు చెముడు లేదు.'

'ఆవిషయంగాదు. ఆఁ జ్ఞాపకంవొచ్చింది-యీకోటు విప్పాలి. మనం యింక బైటకి వెళ్ళంగా'

అని. కాసేపు కోటునివిప్పే కార్యక్రమం జరిపాడు అధికారి.

'ఇప్పుడు చెప్పు నేనేం మరిచిపోయ్యానో.'

'కొందరు...' అని నవ్వాడు దౌర్భాగ్యుడు. సక్రమంగావున్న పళ్ళనరసని బైటపెడుతూ.

'నువ్వసాధ్యుడవే — నేనంటాను... యిప్పుడు మరిచిపోయ్యాను. కాసేపుండి చెబుతాలే—అన్నట్టు నువ్వేమన్నా టిఫిను ఫలహారంచేస్తావా, చేశావా...?'

'చేశాను; ఐనా అభ్యంతరంలేదు.'

'ఇదుగో, అరుణా — ఆ, నీ పేరేమిటి?'

'చెప్పాగా—దౌర్భాగ్యుడు.'

'భలే సరసమే-మా యిల్లాలితో యీ దౌర్భాగ్యుడికి ఫలహారం పట్రావే అనమంటావా- ఇదిగో, అరుణా! ఫలహారం తీసుకురా...'

అరుణ మెట్లమీద నుంచుంది. ఆవిడచుట్టూ, హాసీ, గంతులేస్తోంది. మెట్లమీదనుంచి గబగబా దిగి - వారిద్దరి మధ్యకీ వొచ్చింది. ఇంతలో 'తంబి' వొచ్చాడు. పైకిరమ్మని సంజ్ఞచేసింది అరుణ 'తంబి' అధికారిని లేవదీసి వరండాలోకి తీసికెళ్ళి, కుర్చీలో జేర్లవేశాడు. మరో పడకకుర్చీలో దౌర్భాగ్యుడు కూర్చున్నాడు 'తంబి' ఫలహారం తీసుకొచ్చాడు... రొట్టె, వెన్న, పంచదార, రెండు కమలాఫలాలు, కాఫీ.

'నిన్నకూడా నాలా, యీ వూరు డాక్టర్లు పంపలేదు గదా?' అని అడిగాడు అధికారి.

'లేదు. అంటే సాధారణంగా డాక్టర్లకి వస్తూంటున్న వూరువాదిలి వెళ్ళే అవకాశం వుండదు. అంచేత యితరుల్ని మరోచోటికి పంపేనా తృప్తిపడతారు-' ఈవిషయం అధికారికి నచ్చినట్లుంది: బహు సంతోషంతో 'వూ' కొడుతూ కుర్చీ కొంచెం ముందుకి జరుపుకున్నాడు.

'నేను దివానుగా ఉంటున్న రోజుల్లో వోమారు, తాశీల్దారుకి జబ్బుచేస్తే, మదనపల్లి పంపించారు డాక్టర్లు; ఆయన వొచ్చాక, ఆయనభార్యకి జబ్బుచేసింది; ఆవిణ్ణి పంపించారు,-తరువాత ఆయన్ని; మళ్ళా తరువాత ఆవిణ్ణి. భార్యాభర్తల వియోగంవల్ల అన్ని జబ్బులూ కుదురుతాయేమో!-' అని అధికారి నవ్వడం సాగించాడు.

కాసేపు నిదానించి మాట అందుకున్నాడు.

'నువ్వు నవ్వవేం? నీకు పెండ్లాం పిల్లలూ వున్నారా? యింతకీ తాశీల్దారు పెళ్ళాన్ని చూడ్డం తటస్థించింది; ఏజబ్బూ లేదు; దుక్కలాగుంది—'మళ్ళా నవ్వుతున్నాడు.

'అంటే ఆడాళ్ళజబ్బులు పైకి కనబడవుగా మరి—' అన్నాడు దౌర్భాగ్యుడు.

'లోపల రోగం అంటావు - మీ ఆవిడ కేం జబ్బు?'

'నాకు భార్య లేదు;'

'పోయిందా పాపం?'

'అసలు పెళ్ళికాలేదు.'

'పిల్లలు?-మరే మరే—అసలు పెళ్ళేకాలేదన్నావుగా. పెళ్ళికానంత మాత్రాన పిల్లలుండగూడదని లేదనుకో—' అధికారి. తనలో తనే నవ్వుకొంటున్నాడు.

'ఇదిగో, నిన్ను 'దౌర్భాగ్యుడు' అని పిలవడం ఏమీ బాగాలేదు. నీపేరేమిటో చెప్పు, చంపక.'

'నాకేపేరంటే బాగుంటుందో, ఆ పేరే పెట్టి పిలవండి'

'ఐతే ఆలోచించనీ—నువ్వు కొండల్ని మహా మెచ్చుకొంటున్నావు గనుక, 'కొండయ్య' అని పిలుస్తాను ... లేకపోతేను,' అని అధికారి వెటకారంగా కోపం ప్రకటించాడు.

'అల్లాగే పిలవండి - నాకు కొండలంటే నిజాంగా ఇష్టం. వాటిల్లో స్థిరత్వంవుంది. అవి కదలవు, మారిపోవు; మనుష్యులు మోసగిస్తారు. మోసపోతారు! మారిపోతారు; అసంతృప్తి పోతారు; కొండలు మాత్రం అల్లాగే వుండిపోతాయి ...' అన్నాడు కొండయ్య.

'అది బాగానేవుందయ్యా, అయితే ... మేఘాన్నీ, నదులనీ మెచ్చుకొంటావెందుకు?'

'అవన్నీ ఆ కొండల్ని పట్టుకుని దేవుళ్లాడతాయి గనుక'

'కొంపతీసి నువ్వు కవివా ఏమిటి చెప్పు ...'

'ఇంకోళ్ళకొంపలు తీసేవాడు సంస్కర్త, తనకొంప తీసుకునేవాడు కవి' అన్నాడు 'కొండయ్య' గూఢంగా.

'నీ కసలు కొంపే లేదుగా-' అని వికృతంగానవ్వాడు అధికారి. మళ్ళా యేదో జ్ఞప్తికివొచ్చి-

'నీకు ఆ తాశీల్దారు భార్యఫొటో పంపించాలి' అని చప్పట్లుకొట్టి 'తంబిని' కేకేసి, అమ్మగార్నడిగి సంస్థానం ఫొటోల ఆల్బమ్ తీసుకురమ్మన్నాడు.

'తంబి' ఆల్బమ్ తీసుకొచ్చాడు.

'ఆ, యిదిగో ఆల్బమ్ - యీావిడా, తాశీల్దారుగారి సతీమణి. రెండో పెళ్ళి పెళ్ళామనుకో-చూసుకో ఎంతమజాగా వుందో. అరుంధతి, శకుంతల, తిలోత్తమ, 'జ్యూలియెట్' అబ్బో-యీావిడికి చాలా పేర్లుండేవి. ఈవిణ్ని చూసినవాళ్ళు నిద్రాదేవికి విడాకులిచ్చారంటే నమ్ము ఒకవేళ నిద్రాదేవి వదలకపోతే, కాసేపు స్వప్నకాంతతో గడిపేవారు—' జ్ఞాపకాల సౌందర్యంతో అధికారి కళ్ళు మెరుస్తున్నాయి.

'...ఆవిడకి కొంచెం ముందుగా కుర్చీలో యీావ్యక్తి ఎవరు చెప్పుకో-పాగావుంది, గుర్తుపట్టవులే! ... నేనే - యిప్పుడంటే జుట్టంతా వూడిపోయిందిగాని ... ఆవ్యక్తి యీావ్యక్తి కోసంపరితపించిందంటే ఆశ్చర్యపడతావా?' జ్ఞాపకాలశక్తితో అధికారి కాలప్రవాహంలో ఎదురీత సాగించాడు.

'ఆ, నే నాశ్చర్యపడతాను' అన్నాడు కొండయ్య. అధికారి నిర్ఘాంతపోయాడు పశ్చాత్తాపంగా కనుబొమ్మలు చిట్లించాడు.

'స్త్రీలు పరితపించరు; యితరులకి పరితాపంకలిగిస్తారు. అట్లా పరితపించిన వ్యక్తులలో తమరొకరు కావచ్చు.'

అధికారికి చాలా కోపంవొచ్చింది.

'మంచివాడివే-ఆరోజుల్లోనన్ను నువ్వుచూాళ్ళేదు మరి. అప్పటిశక్తి, అందం, దర్జా: యిప్పటిఅనుభవం, జ్ఞానం-యీారెండు కలిస్తేనా -' అని అవి కలిస్తే యెట్లావుంటుందో వూహించుకుంటూ నిశ్శబ్దంలోపడ్డాడు అధికారి.

'ఈరెండూ కలిసినవాళ్ళకి స్త్రీ అక్కరేలేదు; కలవని వాళ్ళు స్త్రీలకి అక్కర్లేదు.'

'నీకేం తెలీదు - నీకు పెళ్లా, పిడాకులా - ఆడదాని మొహం యెరుగుంటేగా !'

'మొహం నే యెరుగను, కాని మనస్సు ఎరుగుదును.'

'ఏంకథ-ఒకప్పుడు గంద్రగోళం చేసినవాడి వైఖరే నీది-వారే, 'తంబీ' అమ్మగా రేంచేస్తున్నారు!'

'కుట్టుకుంటున్నారండి.'

'నువ్వు వూళ్లోకెళ్ళి చుట్టలట్రా-'

తంబి వెళ్ళాడు. అధికారి తన కుర్చీ యింకా దగ్గరగా లాక్కుని, కాళ్ళు స్తంభానికి ఆనించాడు.

నడిచిపోతున్న 'తంబి' కేసి చూపుతూ, కొండయ్య ప్రారంభించాడు.

'నేను వాడంతవుండేవాణ్ణి. మా యింటిపక్క నే రెండు పెద్దమేడలుండేవి. మొదటిది పాతమేడ అందులో ఎవ్వరూ కాపురం వుండేవారు కారు-కాని సత్రవులోలాగా జనం వొస్తూ పోతూ వుండేవారు. దాని పక్కమేడలో ధనంగారి వాళ్ళుండేవారు; ఆ రెండమేడలూ వాళ్ళవే. చాలా స్థితిపరులు. ఒకరోజున నేనూ మా అత్తయ్యా గుళ్ళోకెళ్ళాం; అక్కడ చూశాను ధనాన్నీ, వాళ్ళమ్మనీ. ధనం పదేళ్ళపిల్ల; నేనో రెండేళ్ళు పెద్ద గుడిలోపల దేవుడిదగ్గర అంతా చీకటి! ఆమదం బుడ్ల వెల్తురులో ధనం మహాలక్ష్మిలా మెరిసిపోయింది. అటు కేసిచూస్తూ నమస్కారాలు పెట్టి, అత్తయ్యని చూసి చెంపలేసుకున్నాను. తరువాత బోలెడుమంది జనంవొచ్చి మమ్మల్ని నెట్టేశారు. అత్తయ్యా నేను విడిపొయ్యాం. ధనం, వాళ్ళమ్మా అర్చనలేవో చేయిస్తున్నంతసేపూ నేనక్కడే వుండిపొయ్యాను'

వాళ్ళతో బాటే వాళ్ళ వెనకాలే నేను నడచివెళుతున్నాను. మా యింటివేపు కేసి నడుస్తున్నాం. రోడ్డుకి రెండువేపులా పెద్ద పెద్ద చెట్లకొమ్మలు వ్రేళ్ళాడుతున్నాయి సంతబండి గూడు. కొమ్మలకితగిలిసన్నకొమ్మలు ధనం నెత్తినిదూసుకున్నాయి. ధనం తల్లోపూలు కిందపడిపోయాయి. వాటికోసం వొంగుని తీసుకోబోయింది; వాళ్ళమ్మ కూకలేసి, చరిచింది ఆ పూలని వొదిలేసి, వాళ్ళమ్మతో నడిచిపోతోంది. ఆ పూలని నేను తీసుకున్నాను గుళ్ళో తీర్థంతో యింకా తడిగానే వున్నాయి ఆ పూలు వాటిపక్కనే ధగ దగా మెరిసిపొయ్యే చిన్ని వజ్రపుటుంగరం అక్కడ పడిపోయింది. దాన్నితీసుకున్నాను. వాళ్ళు వాళ్ళింటి కెళ్ళిపొయ్యారు నాకేమీ తోచకపువ్వుల రేకలు నోట్లో చప్పరిస్తూ, ఖాళీమేడమెట్లమీద కూర్చుండి పొయ్యాను. ఖాళీ మేడకి ముందు అరుగుమీదనుంచి మెట్లు దొడ్లోంచి మరోరకం మెట్లూ వుండేవి. దొడ్డివేపు మెట్ల మీద కూర్చున్నాను. ఒక గంట జరిగింతర్వాత ధనం రోడ్డంట యేదో వెతుక్కుంటూ మా యింటికేసి వొస్తోంది. నాకు తెలుసు వుంగరంకోసం అని. దగ్గరగా వెళ్ళాను.

'పూలు పారేసుకున్నావు' అన్నాను, పువ్వులు చూపుతూ.

'కాదు, కాదు.'

'మరేమిటి వెదుకుతున్నావు?'

'ఏమీ లేదు.'

నాకేసి చూడకుండా అల్లా నడిచిపోతోంది.

'చెప్పు, నేనూ వెదుకుతాను' అన్నాను.

'అమ్మ కూకలేస్తుంది.'

అని బిక్కమొహంపెట్టి, మెట్లమీద కూర్చుంది. అప్పట్నుంచీ నాకా ఉంగరం యివ్వాలనిపించలేదు ఏడుస్తూంటే జాలేసింది. కింది మెట్టుముందు బోలెడు యిసకుంది. అందులో కూచ్చుని దూదుంపుల్ల ఆడడం మొదలెట్టి, ఆటకి రమ్మని పిలిచాను. రానంది. నేనొక్కణ్ణే ఆడుకోడం మొదలెట్టాను. కొంతసేపయింతర్వాత, వొక చేతులో పువ్వులుంచుకొని, రెండో చేతిలో ఉంగరం వుంచి ధనాన్ని కళ్ళుమూసుకో మన్నాను. మూసుకుంది. తెరవమన్నాను; తెరిచింది.

ఈ రెండింటిలో యేది బావుంది?' అని అడిగాను. ఉంగరంచూసి కొండంత మొహంచేసుకుంది.

అధికారి కుర్చీలో కదిలి, 'అందుకా కొండలంటే ని కిష్టం?' అన్నాడు.

'తే, నా వుంగరం' అని లాక్కోబోయింది. నేను గుప్పిడి మడిచేశాను.

'ఏది బాగుందో చెబితేకాని యివ్వను' అన్నాను.

ధనం నా ప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పకుండా వొచ్చి, నా గుప్పిడి పట్టుకుని చేతిని బరికి వేళ్ళని పీకుతోంది. నేను గుప్పిడి విప్పలేదు. 'యియ్యి యియ్యి' అని చేతిని కరిచింది. నేను వుంగరాన్ని రెండో గుప్పిట్లోకి ఫిరాయించాను.

'అమ్మతో చెబుతాను, చూసో' అంది.

నేను మెట్లెక్కి పైకి పరుగెత్తాను; తనూ పరుగెత్తింది. అల్లా అరగంటసేపు, మెట్లమీద పరుగెత్తాం. చివరికి ధనం అలిసిపోయి మెట్లమీద కూర్చుండిపోయింది. నేను మెట్లకింద

దూపుంపిల్ల ఆట అభినయించి వుంగరాన్ని యిసుకలో దాచేసి, మాయంచేశానని చెప్పాను. ధనం మెట్లుదిగలేదు. కిందికి రమ్మన్నాను! దిగనంది. దిగితే వుంగరంయిస్తానన్నాను. అక్కర్లేదు పో, అంది నేను వుంగరం తీసుకు వెళ్ళి పొయ్యాను.

ఇట్లా లాభంలేదు మంచిచేసుకుంటే కాని వుంగరం దొరకదనుకుందో యేమో రోజూ ఏదోవొంకని మా ఇంటికి రావడం, మేం యిద్దరం మేడమెట్లమీద ఆడుకోడం, కొన్ని వారాలు జరిగింది. ఏమండోయ్, మీరు వింటున్నట్లు లేదు.'

అధికారి కళ్ళు మూతలు పడుతున్నాయి. చిత్రమైన కలలోంచి లేచినట్లు తటాలున లేచి, కళ్ళు నులుపుకొని తెల్లబోయి చూశాడు.

'అవునవును-బాగుంది; తరవాత ఏం జరిగింది?'

'మీరు వినడంలేదు నేను చెప్పను.'

'చెప్పకేం చేస్తావ్, మహాచక్కగా చెప్తావు. ప్రేమ గాథ మొదలెట్టినవాడు ఆగడం నే ఎరగను.'

'ఇది ప్రేమగాథ కాదు. ఒక్క పురుషుడు మాత్రమే ప్రేమిస్తే స్వీయచరిత్ర; అవతల స్త్రీకూడా ప్రేమించినప్పుడే ప్రేమగాథవుతుంది' అన్నాడు కొండయ్య.

'ఓయి పిచ్చివాడా! ఏ స్త్రీకూడా, 'నిన్ను ప్రేమించా' ననదు. అంటే మొగాడికి లోకువవుతుంది. మా తాశీల్దారు భార్యవిషయం తీసుకో-తన్ను ప్రేమించి చేసుకుందని మురిసి పొయ్యేవాడు, అమాయకుడు—'అంటూ అధికారి నవ్వడం సాగించాడు.

తంబి' చుట్టలు తీసుకొచ్చాడు. అధికారి చుట్టముట్టించాడు.

'ఏదీ యిహ చెప్పు ఎంత విసుగ్గావున్నా తట్టుకోగల్ను'.

'అయితే నే చెప్పను' అన్నాడు కొండయ్య.

'నువ్వు చెప్పకపోతే ప్రమాదం లేదు. నే చెబుతా వినునా చిన్నప్పుడు,-అబ్బో! బాగా చిన్నప్పుడు, నల్భై యేళ్ళనాటి సంగతి...' అని అధికారి వొక కల్పితగాథ మొదలెట్టాడు. ఆగాథకి అంతమయ్యే ప్రాప్తం లేదు. అధికారి భార్య భోజనానికి పిలిచింది. ఆయన మేడమెట్లు ఎక్కలేను, కిందకు పంపించమన్నాడు. మెట్లగదిలో 'తంబి' పీటలు, కంచాలు పెట్టాడు. ఇద్దరూ అన్నం వొడ్డించుకు తిన్నారు. నిద్రపోయి మధ్యాహ్నం మూడింటికి లేచాడు, అధికారి.

'కొండయ్యా వున్నావా? వెళ్ళిపొయ్యావనుకున్నా! నాకు యిందాక వొక సందేహం వొచ్చింది. మళ్ళా మరిచిపోయ్యాను.

'జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.'

'ఐతే ను వ్విక్కడి కెందుకొచ్చావ్!'

'మీరు రమ్మంటే.'

అది కాదయ్యా,—ఊవూరు!'

ఇక్కడికి నాలుగుమైళ్ళ దూరంలో పండ్లు, పువ్వులు ఎగ్జిబిషన్ పెట్టారు మంచి విత్తనాలు పట్టుకుపోదామని. నా కో ఆరెకరాల భూముం డేది. ఎరక్కపోయి, అందులో పునాస వేశాను. దెబ్బతిన్నాను. మళ్ళా అందులో వొకతోట వెయ్యాలని.'

'అరవై యేళ్ళొచ్చాక చదువుకోక మనున్నగొట్టు కున్నాట్ట! నువ్విప్పుడేస్తే తయారయ్యేటప్పటికి నాలుగేళ్ళైనా పట్టదూ! ఎవరికోసమనీ, ఎందుకోసమనీ?' అన్నాడు అధికారి

'ఆ తోటలో వొక ఆశ్రమం నిర్మిస్తాను. నాలాంటి బీద వృద్ధ బ్రహ్మచార్లకి అది నిలయంగా వుండేటట్లు విల్లు రాస్తాను'

'అంటే!—ఓహో, నీ ప్రేమగాథ వింటే కాని తెలవదనుకుంటా. ఏదీ చెప్పు - 'తంబీ!' 'టీ !'

'తంబి' ట్రేలో రెండుకప్పుల టీ, రొట్టె, వెన్న తీసుకొచ్చాడు. అధికారి రొట్టె పాలల్లో ముంచుకుని చప్పరించి తిన్నాడు ఫలహారం అయినతర్వాత, యిద్దరూ మళ్ళా కొండలకేసి షికారుగా నడుస్తున్నారు. సాయంత్రం ఐదు దాటింది. నిశ్చింతగా పడుకొన్న స్త్రీ రొమ్ములమీద ఆకు పచ్చచీర మడత కొంగులా, రెండుకొండలూ మెదలకుండా వున్నాయి. కాలిబాటలు, రొమ్ములమధ్య నలిగిన చీర మడతలు - నిద్రలో ఏడ్చిఏడ్చి ఎఱ్ఱబడి, తెరిచిన వొంటి కన్నులా సూర్యుడు కొండ వెనక్కిదిగి కన్ను నులుముకుంటు న్నాడు; చోద్యంచూస్తూ మేఘాలు చుట్టూ చేరుకున్నాయి; ఏదో జ్ఞాపకంవచ్చినట్లు, ఎక్కడో పిట్టకూసింది; సర్వమూ త్యజించిన రాళ్ళుకూడా సంధ్యవేసిన యింద్రజాలంలో యిరుక్కున్నాయి.

కొండయ్య రాతిప్రక్క లేతగడ్డిలో పడుకున్నాడు. అధికారి రాతిమీద కూర్చున్నాడు.

'కొండలు ఆకాశంలోకి దేవుడు వేసిన మేడమెట్లు' అన్నాడు కొండయ్య.

'గాడిదిగుడ్డు' అన్నాడు అధికారి

'మెట్ల చివర వుంటాడు. దేవుడు కిందికి రాడు మనిష్ని పైకి రమ్మంటాడు. మనం వెళ్ళం. వీళ్ళజోలి మనకెందుకని దేవుడుఆమెట్లుపడగొట్టేశాడు పడిపోగామిగిలినవి కొండలు'

'వెళ్ళవయ్యా, మహాచెప్పొచ్చావ్— మెట్లవేదాంతం. నీకు మనుష్యులతో సంపర్కంలేక, కొండలతో తృప్తిపడు తున్నావు. ఎవర్నా స్నేహితులులేనివా డేంజేస్తాడు మరి!' అన్నాడు అధికారి.

'మీరు నాస్నేహితులుకారు?' అన్నాడు కొండయ్య సూర్యుడు పొడవకుండా కళ్ళమీద చెయ్యడ్డుపెట్టుకుంటూ.

'పెళ్ళికానివారికి స్నేహితులుండరు, పిచ్చివాడా!' పెళ్ళాందగ్గరనుంచి పారిపోయేటందుకు స్నేహితులు బాగా పనికొస్తారు. నీ కట్లాంటిపెళ్ళాం లేదుగా. నువ్వు నాకు స్నేహితుడవుగాని, నేను నీకు కాదు' అని అధికారి నవ్వుతూ, కర్రతో నేలని పొడుస్తున్నాడు.

కొండయ్య మాట్లాడలేదు.

'కోపం వొచ్చిందా—లేదులే, పాపం—యేదీ చెప్పు —ధనం కథ—అవుతే ఆ అమ్మాయిపేరు ధనమేనా?'

'కాదు, వేరే పేరుంది. వాళ్ళు ధనవంతులు కాబట్టి నేను 'ధనం' అని వ్యవహరించేవాణ్ణి. ఏడాదిగడిచింది. ధనం వుంగరంప్రమేయం ఎత్తడం మానేసింది. మేం మేడమెట్ల మీద అనేకరకాల ఆటలు ఆడుకునేవాళ్ళం. పట్టుకునే బద్దల

మీాదనుంచి జారడం, పై నుంచి కిందికి; వెనక్కి తిరిగి దిగడం, ఎవరు ముందెక్కుతారోనని పందాలేసుకుని పరుగులెత్తడం— ప్రొద్దున్న గంటా, సాయంత్రం రెండుగంటలు. మాస్నేహం ఎవ్వరికీ తెలీదు-మాకే తెలీదు.'

'మేడమెట్లమీాద ఆడుకునే అవసరం ఎందుకొచ్చిందీ?' అని అడిగాడు అధికారి.

'మరెక్కడా వీల్లేదు. దొడ్లో ఆడుకుంటే వాళ్ళవాళ్ళు కనిపిస్తారు. వీథుల్లో ఆడితే మావాళ్ళు కనిపిస్తారు. కొన్ని రోజులు 'సరస్వతీ, భక్తుడు' ఆట ఆడేవాళ్ళం. నాకు చదువొచ్చేదికాదు. ఆమె సరస్వతిట. దొడ్లో కొమ్మని తీసుకొచ్చి, మెట్లపైన చివరి మెట్టుమీాద రవివర్మ బొమ్మలో సరస్వతిలా, కొమ్మని వీణకింద అమర్చుకుని, కళ్ళుమూసుకుని కూర్చునేది. నేను భక్తుడను, మెట్లకింద పువ్వులతో పూజించేవాణ్ణి.

'దేవీ! మీారు కనబడండి'

'భక్తా! నీవు పైకి రమ్మ.'

'అంతదూరం యీా దీనుడు రాలేడు.'

'నీ కర్మం! నేను కిందికి రాకూడదు' అనేది.

'భిక్షం పెట్టించండి' అనేవాణ్ని.

ధనంగారి వుంగరం యిచ్చినెయ్యి. తరవాత భిక్ష పెడతాను.'

'వుంగరం పోయింది,-గీదవాణ్ణి, క్షమించండి. మీారు భాగ్యవంతులు. మీాకే యిన్వండి' అన్నాను.

దొడ్లో ఎవరో పిలిచినట్లనిపించింది. సరస్వతి కొమ్మని నా నెత్తిమీద వొదిలేసి, గబగబా పారిపోయింది.

తరవాత ఐదారు నెలలవరకూ ధనం కనపడలేదు. వాళ్ళు వాళ్ళతో కలిసి ఏవూరెళ్ళిందో నాకు చెప్పలేదు. నేను ఒక్కణ్ణే ఆ మేడమెట్లమీద ఆడుకుంటూవుండేవాణ్ణి. ఇరవై మూడు మెట్లుండేవి; నాటిలో పద్ధెనిమిదింటికి పగుళ్ళుండేవి. కింద రెండింటిమీద ఏవో గడ్డిమొక్కలు కూడా మొలిచేవి; మా ఆటవల్ల అవి కాస్తా చచ్చిపొయ్యాయి.

ఒకరోజున సాయంత్రం ఆరుగంటలకి, మెట్లదగ్గర కొచ్చి కిందిమెట్టుమీద కూర్చున్నాను. మూలగా చిన్న తెల్లపువ్వు మొక్కవొకటి ఎదిగివుంది. అల్లా పైకి చూశాను. ఆఖరిమెట్టు మీద ధనం కూర్చునివుంది. నేను భయపడి, మెట్టుమీదనుంచి కిందికి జారిపోయాను. ధనం ఎదిగిపోయింది; మారిపోయింది; నేను గుర్తుపట్టలేను. చీర రవికా వేసుకుంది.

'నే వున్నానని నీ కెట్లా తెలుసు!' అంది. కంఠంకూడా మారింది. కంచువరల నూతిలోంచి వొచ్చే ధ్వనిలాగుంది. నాకు సిగ్గేసింది.

ఏమీ మాట్లాడలేదు.

'నేను రోజూ యిక్కడికి వొస్తుంటాను.'

'ఎందుకు?'

'ఏమో!'

'నేను దొంగని కాను, నీ వుంగరం నీ కిచ్చేస్తాలే.'

'అబ్బో, కోపమే! -ఓరీ దొంగా, వుంగరం దొంగిలించినందుకు రాణిగారు నిన్ను శిక్షిస్తున్నారు' అన్నది ధనం.

నేను మాట్లాడలేను. మరో రెండు మెట్లుదిగింది. నా జుట్టులోనికి చెయ్యిపోనిచ్చింది. నా వొళ్ళు కంపరం ఎత్తింది; ముట్టుకుంటే ఏమవుతుందో అని బెంగ. మందారం మొగ్గలా చిన్నినోరు; గులాబీరేకల్లాంటి చెక్కిళ్ళు; నక్షత్రం చేపలాంటి కళ్ళు. నా కేడవాలనిపించింది. ఎన్నిగాజులజతలో లెక్కపెట్ట లేను; గలగల్లాడాయి. ఏడో ఎనిమిదో వుంగరాలు. ధగధగ మెరుస్తున్నాయి. తెల్లనిప్పలా దుద్దులు. నుదుటిలోనుంచి వుద్భవించినట్టుగా ఎర్రటిబొట్టు. రంగులసువాసన నాపూపిర్ని బంధించింది. పల్చటి పసుప్పచ్చ పట్టుచీర—ఏది వొళ్లో ఏది చీరో తెలీక మతిపోయి మౌనంలోపడ్డాను నేను చూడ లేకపోయాను. నా కళ్లెందుకో తడిసినాయి. అక్కడుండలేక వెళ్ళిపొయ్యాను—' కొండయ్య కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

'నువ్వు పిచ్చివాడవు కొండయ్యా! ఆడదాని దగ్గర నాజూకు కవిత్వం, ఏడ్పులు పనికిరావు వాళ్ళు కాఠిన్యానికి దాసులవుతారు. ఓసారి, తాశిల్దారుగారి భార్య ఏంచేసిం దంటే... వుండు, యిప్పుడు మర్చిపొయ్యాను. రాత్రి జ్ఞాపకం చెయ్యి. జ్ఞాపకంచేసుకుని చెబుతాను' అన్నాడు అధికారి.

మళ్ళీ కొండయ్య స్వగతంలా మొదలెట్టాడు.

'నేను అదిజరిగింతర్వాత, చాలారోజులవరకూ ఆ మేడ కేసి చూళ్లేకపొయ్యాను. ఆ మేడమెట్లు ఎల్లాగో వున్నాయి; నా కోర్కెలు, కలలు, ఆదర్శాలు, అన్నీ ఆ మెట్లకింద మారి పోయినట్లనిపించింది. నే నా మెట్లు ఎక్కలేను; రోజులు, వారాలు, నెలలు గడిచాయి.'

'ఓరి పిచ్చికొండయ్యా—అన్నింటిలోకి అశాశ్వతమైంది ఆడదాని అందం. అదిమాది బెదిరిపోయినవాడవు నువ్వెందుకు పనికొస్తావు? మా ఆవిడకూడా చిన్నప్పుడు చాలా అందంగా వుండేది. నాటకానికెడితే, ఆవిణ్ణిచూస్తూ, గేట్లోవాళ్ళు టిక్కెట్లు అడిగేవాళ్ళు కాదు. ఎందుకంటే? రైలు ప్రయాణంలో టికెట్ కలెక్టర్లు ఆవిణ్ణికాని, ఆవిడ పక్కనకూచున్న నన్ను కాని, టికెట్ అడగడం జరిగేదేనా. నేను అందమైనవాణ్ణనన్న సంగతి నాకు తెలుసుగనక సరిపోయిందిగాని, మరోడైతే స్కూలుపిల్లల హేళన పళ్ళేక విషం తాగి చచ్చును. అందుకనే పెద్దలు ఆలి మర్కటం అవాలని ఆశీర్వదించారు. చీకటిపడుతోంది. లే, వెడదాం—పుసుగూస్తూ వుంటుంది' అని అధికారి బండమీదనుంచి లేచి, చెయ్యి కొండయ్యకి పూర్తిగా యిచ్చి లేవదీశాడు.

తూర్పుకొండ వెనక చందమామ వెలుగులో చీకటి తెలీడంలేదు. కొండలు నీడలుగా సాగారి వెన్నెల మత్తులో వెర్రిగా పడుకున్నాయి. కాలిబాటలు దూరంగా కలిసి పోయాయి. మీగా వెన్నెలుందిగా, మా జోలెవరిక్కావా లనుకుంటూ, మేఘాలన్నీ ఎక్కడికో కదిలిపోతున్నాయి.

'కాసేపుందాం' అన్నాడు కొండయ్య బండికి జేర్లబడుతూ.

'చలిగాలి— ఎక్కువసేపు తిరిగితే, నా డాక్టర్లు చంపుతారు' అన్నాడు అధికారి; నవ్వుతూ మళ్ళీ అన్నాడు—'నా శ్రేయస్సుకోరేవాళ్లు డాక్టర్లు, లేకపోతే ఫీజు రాదుగా. లే, లే, నడుస్తూ చెప్పుకుందాం.'

అధికారి కొండయ్యారి లేవదీశాడు; ఇద్దరు ఇంటివేపు నడవడం సాగించారు.

'చెప్పు, చెప్పు తరవాతేం జరిగింది?'

'వారాలు గడిచాయి. ధనంవుంగరాన్ని, మా దొడ్లోంచి పెల్లగించి, తిరిగి యిచ్చివేద్దామని నిశ్చయించుకొన్నాను. మేడదగ్గర కెళ్ళాను. జోరెగా జనం అటూయిటూ తిరుగుతున్నారు. దొడ్డివైపు వెళ్ళాను మెట్లనీ మరమ్మతు చేశారెవరో. దొడ్లో కార్కానా; సున్నంబట్టీ, రంగులతొట్టెలు అంతాజనం. ధనాన్ని చూడాలంటే వాళ్ళుంటున్న మేడదగ్గరికి వెళ్ళాల్సిందే. ఏంచెయ్యను! వాళ్ళమేడవైపువెళ్ళాను. అరుగు పక్కన సందుంది–దానిగుండా దొడ్లోకిదోవ. అటూ యిటూ తిరుగుతున్నాను. ఎవ్వరూకనిపించరు. రోడ్డుమీద తాపీవాడు కనుపించి, 'ఆళ్ళందరూ ఎళ్ళిపొయ్యారు. యిక్కడ లేరండి' అన్నాడు.

'ఎక్కడున్నారు?'

'పోస్టాఫీసు వీధిలో యింట్లో కెళ్ళారు' అన్నాడు.

పైన గదిలో కిటికీలోంచి యెవళ్ళో చప్పట్లుకొట్టి 'ఇక్కడ', అన్నారు. కళ్ళు, నుదురు, జుట్టుమాత్రం కనిపించాయి. ధనం.

'అటు, అటు' అన్నట్టు చెయ్యి కదిపింది నేను దొడ్డివైపు వెళ్ళాను. మండువాలోంచి మేడమీదికి మెట్లున్నాయి. వెళ్ళి మెట్లకింద నుంచున్నాను. మెట్లపైన చివర ఆమె నిలబడివుంది.

'మేం నూ యింట్లో కెళ్ళిపొయ్యాం. ఇది అద్దెకిచ్చేస్తున్నాం, మేజస్ట్రేటుగారికి' అన్నది—గాజులు, వుంగరాలు, దుద్దులు, నగలు బరువుగా మోగుస్తున్నాయి. కిందికి దిగు అన్నట్లు తల పంకించాను. నన్నే పైకి రమ్మంది. ఆమె భాగ్యవంతుల పిల్లని, నేను బీదవాణ్ణనీ, మా యిద్దరికీ మధ్య ఇరవై రెండు మెట్లున్నాయనీ, అప్పుడనిపించింది నాకు. ఆ మెట్లు ఆమె దిగదు; నేను ఎక్కలేను.

'నీ వుంగరం యిచ్చేద్దామని వచ్చాను' అన్నాను.

'ఏదీ?'

'ఇదిగో'

'ఇల్లా పడెయ్యి.'

'ఒక్క మెట్టు దిగు, ఇచ్చేస్తాను.'

'నువ్వే వొక మెట్టు ఎక్కి పడెయ్యి' అన్నది.

'దిగవా?'

'కోపమా ?'

దిగింది.

'మరో మెట్టు' అన్నాను.

'నువ్వు ఎక్కరాదూ?'

ఎక్కాను.

'పడెయ్యి' అన్నది.

'అన్ని వుంగరాలున్నాయి, చాలవూ?'

'ఇచ్చేస్తా నన్నావుగా.'

'కావాలన్నావుగా.'

'కావాలంటే యిచ్చేస్తావా?'

'ఓ'

మరో మెట్టు దిగింది.

'ఏది?'

'కావాలను' అన్నాను.

మరో మెట్టు ఎక్కాడు.

'నువ్వెందుకు దిగలేవు?' అన్నాను.

అధికారి కొండయ్యని ఆపుచేసి 'మాం బాగా అడిగావు. ఆ ప్రశ్న నేను మా ఆవిణ్ని అడగలేకపోతున్నాను. ఆవిడా మెట్లు దిగదు,—పెద్దదీ అనుకో,—అయినా, మొదటినుంచీ పెద్ద అవసరం వొస్తేగాని, మాటిమాటికి మెట్లుదిగేఅలవాటు లేదు—చెప్పు చెప్పు'— అన్నాను. కొండయ్య చెప్పడం మొదలెట్టాడు.

'నువ్వెందుకు ఎక్కలేవు?' అంది.

'ఇది మీా మేడ. నువ్వే దిగాలి.'

మరొకటి దిగింది.

నేను మరొకటి ఎక్కాను.

'మా మేడైతే ఇన్ని మెట్లు ఎల్లా ఎక్కావు?' అంది ధనం.

'నీకోసం.'

'ఐతే అన్ని మెట్లూ ఎక్కిరాక నన్నెందుకు దిగమంటావు?'

'నాకోసం.'

'దిగానుగా, యింక చాలు.'

'నాకోసం కాదు, నువ్వు దిగింది' అన్నాను

'మరెందుకు?'

'నీకే తెలుసు'

అని వుంగరం పైకెత్తి చూపించాను. దాన్నలాగి కడానికి గబగబా మిగత మెట్లన్నీ దిగి నాచేతిలో వుంగరాన్ని పట్టుకోబోయింది; నేను వుంగరాన్ని పై మెట్టుమీద పడేసినట్టు గిరవాటెట్టాను. తను గబగబా మెట్లెక్కి పైకెళ్ళి వుంగరాన్ని కిందపడేటట్టు గిరవాటెట్టింది. నేనూ మెట్లుదిగి కిందికి వచ్చేసి వుంగరం తీసుకున్నాను.

'నా కక్కర్లేదు వుంగరం, నువ్వే తీసుకో — నాకు బోరెడుతున్నాయి' అన్నది ధనం.

నాకు చాలా కోపంవొచ్చింది. ఏవేవో ఆలోచనలొచ్చాయి ఉంగరం తీసుకుని, మెట్లన్నీ ఎక్కి, పైకి ఆమె దగ్గరకే వెళ్ళాను.

'తీసుకో, యిుదు' అని నేలమీద పెట్టాను.

తీసుకోబోయింది. దాన్ని చేత్తో కిందికి నెట్టేశాను. తనూ ఎగిరి మెట్లమీద జారి, కిందికి పడిపోయింది; నేను పట్టుకున్నాను. నాపట్టు తప్పించేసి, మెట్లుదిగి, వుంగరంతీసుకుంది.'

ఇంతట్లో, యిద్దరూ యింటికి చేరుకున్నారు. అధికారి ఆ కుర్చీలో వాలిపొయ్యాడు 'హాసి, ఆయన వొళ్ళోకెక్కి ఆనందంతో మూలుగుతోంది. కొండయ్య వెడతానని బైలుదేరాడు.

'కథ పూర్తికాకుండా ఎల్లా వెడతావు—ప్రొద్దున్న వెడుదువుగానిలే — ప్రొద్దున్న మా పెద్దమ్మాయికూడా

వొస్తుంది, చూసి పోమవ్వుగాని. పదిమందినూటా శోసేసి, పెళ్ళి చెయ్యకుండా చదువు చెప్పిస్తున్నాను. చూచుకో నా మజా...' అన్నాడు అధికారి గర్వంగా. కొండయ్యా వుండి పోయ్యాడు. 'తంబి' వొచ్చి పెట్రొమాక్సు లైటు వెలిగించాడు.

అధికారి, కొండయ్యా కుర్చీలు దగ్గరకులాక్కుని, చదరంగం ఆటకి కూర్చున్నారు. అధికారి మొదలాట గెల్చాడు. కొండయ్యామీద ఆయనకి స్నేహభావం ఎక్కువైంది. తనతో ఆడి వోడిపోయినవాళ్ళంటే ఆయనకి చాలా ఆదరణ. మరో ఆటకి రమ్మన్నాడు. భార్యని కేకేసి, యీ ఆట చూడమన్నాడు ఆవిడ సమాధానం యివ్వలేదు. అధికారి విసుక్కుని, మొహం చిట్లించి, 'తంబిని'చూడమన్నాడు. 'నాకు బోలెడు పనుందండి' అని లోపలికి వెళ్ళిపొయ్యాడు వాడు. 'సీకర్మం' అని, పోనీ 'హసీ' యేనా చూస్తుందిలెమ్మని సమాధానపడి ఆటకి వుపక్రమించాడు అధికారి; తను ఎల్లానూ నెగ్గుతానన్న ధీమాతో, ఆలోచించకుండా గబగబ ఎత్తులు వేస్తున్నాడు.

'ఇదిగో, కొండయ్యా! యీసారి కళ్ళజోడు తీసేసి ఆడి, నీ ఆట కట్టేస్తాను' అన్నాడు. కొండయ్యా అంగీకారం సూచిస్తూ నవ్వాడు. 'తంబి' పీటలూ అవీ వేసి, భోజనాల సన్నాహం చేస్తున్నాడు. ఆట ముగిసింది; అధికారి వోడిపొయ్యాడు. చాలా కోపంవొచ్చింది లోపల. చూడకపోవడం మంచిదనే అనుకుని తృప్తిపడ్డాడు. మేడమెట్లుండడంవల్ల

వుండే పుష్కరాలలో యిదోటి అనుకున్నాను. ఎందుకో నవ్వాడు.

'ఏం నవ్వుతున్నావు?' అన్నాను కొండయ్యని.

'ఏమీ లేదు, ఎందుకో జ్ఞాపకం లేదు......ఆఁ. ఆఁ, జ్ఞాపకం వొచ్చింది. ఆడదానికోసం మేడమెట్లు ఎక్కలేని వాడవు, నా ఆట కట్టించడం ఏమిటా అని నవ్వొచ్చింది' అన్నాడు.

కొండయ్యకూడా సమానంగా నవ్వాడు.

'ఏం! నవ్వుతున్నావు?' అన్నాడు అధికారి, భోజనానికి లేస్తూ.

'ఏమీ లేదు.'

'చెప్పు.'

'మీరు మెట్లు ఎక్కగలిగారు, కనకనే, ఆటలో ఓడిపోయ్యారేమో!' అన్నాడు కొండయ్య.

'అసాధ్యుడవే, ఏమో అనుకున్నాను ఓసారి, శ్రీరంగం వెళ్ళినప్పుడు, మీనాక్షమ్మ వొచ్చిందిలే—మీనాక్షి అంటే, మా జమీందారుగారి మనిషిలే—' అంటూ, చెప్పడం సాగించిన అధికారి భోజనానికి కూచోగానే, మీనాక్షి మాట మరచిపోయ్యాడు. ఆయన చెప్పదలుచుకున్న గాధలతో ఏ మాసపత్రికనైనా సరే, రెండేళ్ళు నడపొచ్చు. భోజనం చేసి బైటికి వెళ్ళాము. కుర్చీలలో కూచున్నారు. అధికారి చుట్టముట్టించాడు.

'కొండయ్యా, ఎక్కువ సంతోషం కలిగించే అనుభవం ఏదంటావు?' అని అడిగాను.

'ఏరకం అంటావు? భౌతికమా, మానసికమా?'

'ఏదో అంటావుగాని, రెండూ వొకటే అంటాను. మాంచి ఆకలిగా వున్నప్పుడు భోజనంచెయ్యడం భౌతిక మంటావా, మానసికమంటావా? నా కిందాక మంచి ఆక లేసింది. డాక్టర్లు ఘనపదార్థం మితంగా తినమని శాసించారు; ఆ శాసనాన్ని ధిక్కరించి బలంగా వేశాను; గొప్ప భౌతి కానందం కలిగింది—'

'డాక్టర్లని ధిక్కరించానుకదా అన్న దాంట్లో మాన సిక ఆనందం వుంది—అదే రెండింటికీ తేడా—' అన్నాడు కొండయ్య.

'నువ్వు చెప్పినదాన్నిప్రకారం, వ్యావహారికంగా మనిషి ఏది చెయ్యకూడదో అది చెయ్యడంలో మనిషికి సంతోషం వుందని తేలింది. స్త్రీ మరోడి భార్యగా వున్నప్పుడే ఆకర్షణీ యంగా వుంటుంది. తాశీల్దారుభార్యని తీసుకో—

'మా అరుణ అంతకంటే వెయ్యిరెట్లు బాగుండేది. యిప్పుడంటే వార్ధక్యంవచ్చి, నాగరికత పరిమాణం యొక్క కొలతబద్దలా తయారైందిగాని, ... ఏమిటి మోజు? ... మరోడి భార్య కావడమే. ఓసారి యేమైందంటే-' అని మరోగాధ మొదలెట్టబోయాడు అధికారి. ఈలోగా 'తంబి' వొచ్చి, 'వుదయం స్టేషన్‌కి బండి చెప్పిరావాలా' అని అడిగాడు.

'అమ్మగారేమన్నారు?'

'మిమ్మల్ని అడగమన్నారండి.'

'ఈ ఆడాళ్ళలాగేనా తెలివైనవాళ్ళు కొండయ్యా. పరాయివాడైనా యింట్లోవుంటే, వాళ్ళధోరణి వేరు.

వృత్తిపన్నాడు మొగుడి మొహాన ఏ గంజినీళ్ళు పోసినా, అతిథివా స్తే షడ్రసోపేతంగా చేస్తారు; వొంటిగా వున్నప్పుడు మొగాడి బుర్రమీద తాళంకప్ప బద్దలైనా, పరాయివాడిముందు దాసానుదాసురాలు బండి పంపించాల్సిందీ, అక్కర్లేందీ నేను నిర్ణయించాలట, చూడు చిత్రం; అందుకనే స్నేహితులో అని కొట్టుకుంటారు కుటుంబీకులు. వెళ్ళరా, వెళ్ళి మీ రెల్లాగంటే అల్లా చెయ్యమన్నారండని చెప్పి తగలేసు' అని విసుక్కున్నాడు. 'తంబి' లోపలికి చక్కాపోయ్యాడు. మళ్ళా అధికారి కేదో జ్ఞాపకం వొచ్చింది.

'ఇంతకీ, ఏది గొప్ప అనుభవమో చెప్పావు కాదు' అన్నాడు.

'నేనేం చెప్పగల్ను; నా కనుభవం తక్కువ.'

'ఉన్నదాన్లోనే ఏది మంచిదో చెప్పవయ్యా, మహా-' అన్నాడు.

'మీరు చెప్పండి.'

'కూడదన్న పని చెయ్యడంలో నువ్వు చెప్పు.'

'చెయ్యగల్గినపని చెయ్యకపోడంలో?'

'నా కెత్తిలాగుంది. చెయ్యకపోడంలో అనుభవం ఎక్కడుంది? నీది బైరాగివేదాంతం-ఐనా, నీ కేం తెలుస్తుంది పాపం!'

'అల్లా తోసెయ్యకండి మరి. చెయ్యకపోడం అంటే,- మనం ముందెప్పుడో చెయ్యగలం, చేస్తాంకదా అన్న ధీమాలో సంతోషం లేదంటారా? దాన్నే 'ఆశ' అందాం ఒకేరకమైనవి అనేకమైన ఆశలుంటే, ఆదర్శం అవుతుంది. మానవుడి జీవితమంతా ఆదర్శంకోసం కాక, మరి దేనికోసం బ్రతుకు

తున్నారంటారు! చచ్చిపోయింతర్వాతకూడా, స్వర్గానికెడతా మన్న ఆశవల్లనేగా, మన పూర్వులు రంభ, మేనక- స్వర్గాన్ని సృష్టించారు' అన్నాడు కొండయ్య నిదానంగా. అధికారి ఏ విషయంగురించీ తీవ్రంగా అట్టే ఆలోచించలేదు. ఇదంతా గందరగోళంగా కనుపించింది.

'ఇదిగో కొండయ్యా, నేను ఆరేళ్ళు పత్రికలు నడిపాను. 'ఆశ,' 'ఆదర్శం' అనే అర్థశూన్యమైన మాటలతో పాఠకలోకాన్ని దగాచేస్తూవొచ్చాను. నాదగ్గర మాటలతో గారడీచెయ్యక, బుట్టలో పాముని చూపించు. మీనాక్షిని, జమీందారు మరదలును, కావాలంటే ధనం అను-వింటాను అంతేకాని-'

వాక్యం పూర్తిచెయ్యకుండా అధికారి లేచి లోపలి కెళ్ళి, మంచంమీది దిండుని తీసుకొని కుర్చీవెనక వేసుకుని కూర్చున్నాడు.

'ఏది, యిప్పుడు చెప్పు. యిందాక ఎక్కడ వొదిలేశావో మాత్రం నన్ను అడగకు 'ఊ' కొట్టమనకు. రెండే షరతులు' అని అధికారి కళ్ళు మూసుకున్నాడు. కొండయ్య కథ చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

'ధనం తన వుంగరాన్ని వేలుకి తగుల్చుకుని గర్వంగా చూస్తోంది. నేను బిగ్గరగా నవ్వాను. ధనం పైకిచూసింది.

'ఎందుకు నవ్వు?'

నే నేమీ సమాధానం చెప్పకుండా, వెకిలిగా నవ్వుతున్నాను.

ధనం పెదవులు చేపపిల్లల్లాగ కలా కోపంతో కదిలాయి; కనుబొమ్మలు, నృత్యానికి సిద్ధపడిన నల్లత్రాచులుమాదిరి వొంపు తిరిగాయి; చెక్కిళ్ళలోంచి రక్తం రహస్యంగా తొంగి చూసింది; ధనం నిజస్వరూపాన్ని ఆనాడు చూడగలిగాను. చటచటా మెరుస్తోంది — లోతుల్లోంచి విడిపోయి సంధ్యని తడుముకొస్తున్న వొంటికెరటంలా.

'ఎందుకు నవ్వు?'

మెట్లన్నీ ఎక్కి, పైకి నాదగ్గరికి వొచ్చేసింది... సంధ్య కోసం ఎగిరి, కొండకి తగిలి, పగిలింది కెరటం

'ఆ వుంగరం నీది కాదు' అన్నాను.

ధనం మొహం తెల్లారి వెల వెలబోయింది.

'మరెవరిది?' నీరసంగా కోడి కూసింది.

'నిది పారేశాను; ఇది మరోటి. అల్లాంటిదే కనుక్కో లేకపొయ్యావు' అన్నాను. ధనాన్ని ఏడిపించాలన్న నా సంకల్పం సిద్ధించినందుకు నేను చాలా గర్వపడ్డాను.

'ఎందుకు పారేశావు?'

'తొందరపడకు. పారెయ్యలేదు, అమ్మేశాను' అన్నాను.

చీకట్లో కాగడాలతో బంగారుగనులు త్రవ్వటానికి వెడుతున్న జనసమూహం అలజడి, ఆమె నేత్రాలలో కనిపించింది.

కోపంతో ఆమె రొమ్ములు వొణికిపోతున్నాయి. వేడి శ్వాస నా నవ్వుని బంధించింది. అరణ్యం అంటుకొని మహా వృక్షాలు కూలిపోతుంటే చూస్తున్నవాడిలా స్తంభించి పొయ్యాను.

'తీసుకో నీ వుంగరం' వేలునించి తీసేసి, నాబుజానికి తగిలేట్లుగా విసిరింది. మెట్లు దిగుతోంది.

'కోపమా?'

'... ...మరో మెట్టు దిగింది.

'నిజంగా అమ్మేశావనే?'

'... ...' మరొకటి.

"నగలన్నీ తీసేసినప్పుడు నిన్నుచూడాలనుంది" అన్నాను

'... ...' దిగుతోంది.

'నీ వుంగరం నీ కిచ్చేస్తా'.

'... ...' పూర్తిగా దిగి ధనం నడచి వెళ్ళిపోయింది. మేడమెట్లు దిగుతుండగా ధనాన్ని మళ్ళా నే నెప్పుడూ చూడలేదు.'

అధికారి కుర్చీలోంచి లేచాడు; పెద్దగా ఆవులించాడు. తంబిని కేకేసి పక్కలువెయ్యమన్నాడు. తంబి స్టేషనుకి బండి చెప్పడానికి వెళ్ళి యింకా రాలేదు.

'మీకు నిద్రొస్తోన్నట్లుంది?' అన్నాడు కొండయ్య.

'ఎల్లా కనుక్కున్నావు? నీకథలో నువ్వు చెప్పదల్చుకున్న దేమిటా అని ఆలోచిస్తున్నాను' అన్నాడు అధికారి యథాలాపంగా.

'నాకథలో చెప్పదల్చుకున్నది ఏమీ లేదు—ఎందు కంటే యిది కథగాదు—'

"ఆగు, నాకు తెలుస్తోంది. మెట్లెక్కడంలో సంతోషం ఉత్సాహం ఉంటాయి. ఎక్కింతర్వాత వెనక్కి తిరిగిచూస్తే

'వోస్ యింతేనా' అనిపిస్తుంది ఎక్కడం పురోగమనానికి చిహ్నం. దిగడం పతనానికి చిహ్నం—తీరా ఎక్కింతర్వాత ఏమీ కనబడదు—ఏమో నే చెప్పేది నాకే గందరగోళంగా వుంది ...సరేకాని, నువ్వే చెప్పు' అని మళ్ళా కుర్చీలో జారబడ్డాడు, అధికారి.

కొండయ్య మళ్లా ప్రారంభించాడు.

ధనంగారి రెండో మేడలోకి, ఎందువల్లనో రెండు నెల్ల వరకు మేజస్ట్రేటుగారు రాలేదు. ఆ రెండు నెలలూ నేను, ధనం, ఆ మెట్లమీద కల్సుకుంటూనే వున్నాం. రేపు నీ వుంగరం ఇచ్చేస్తానని మభ్యపెట్టి, రోజూ ధనాన్ని మేడ మెట్లదగ్గరికి రప్పించేవాణ్ని. నేనుచూస్తుండగానే, ధనం ఎదిగి పోయింది; మనస్సు మారిపోయింది; శరీరం కొత్తదనంతో విప్పారుకుంది. రోజురోజుకీ, వొకనగ తక్కువగా ఉండేది. నేను ధనానికి వొకచిత్రమైన ఆట నేర్పాను తను మెట్లపైన చివ్వర సింహాసనంమీద కూర్చున్న రాణీ; నేను మెట్లకింద నిలబడి ఆజ్ఞ లందుకునే వొక అల్పమానుణ్ణి. రోజురోజుకి, వొక మెట్టు పైకి ఎక్కి మాట్లాడటానికి రాణిగారు నాకు ఆజ్ఞ యిచ్చారు.

'ఏంకావాలి నీకు?' అంది రాణీగారు.

'తమ కిరీటం' అన్నాను.

జిగినీ తీసేసింది.

మరునాడు.

'ఛత్రం'

రవ్వలదుద్దులు తీసేసింది.

పదహారో తారీఖు నాటికి, నేను పదహారు మెట్లెక్కాను. ఇంక ఆమెకీ నాకూ మధ్య ఏడుమెట్లే వున్నాయి రాణీ నగలన్నీ తీసేసింది; విరాగి-శిలా తయారైంది. నేనిం కేం కోరను?

'ఏంకావాలి నీకు?' అంది రాణీ.

'మీ ప్రక్కన కూర్చోనివ్వాలి' అన్నాను.

'పైకి రా' అని ఆజ్ఞాపించింది.

'మీరు దిగిరండి.'

నవ్వింది వయ్యారంగా, రాణీ.

మా యిద్దరిమధ్యా రెండే మెట్లున్నాయి.

'ఏం కావాలి?'

'రాణీ! ఈ అల్పుడికి, అడగడానికి నోరాడడంలేదు.'

'భయంలేదు'

'నేనింక మెట్లెక్కలేను ఈ ఒక్క మెట్టూ మీరు దిగిరండి. నన్ను మీపక్కన కూర్చోనివ్వండి.'

'ఎందుకు?'

'ఆ ప్రశ్న వెయ్యగలిగిన మీకు సమాధానం తెలీకనా?' అన్నాను.

రాణీ అతి వయ్యారంగా నవ్వింది; సారళ్యంతో నావళ్ళో పడుతుందేమో నక్షత్రంలా, అని రెండుచేతులూ చాచాను. కాని, రాణి పడలేదు; పైన బల్లులు కదిలి, బూజు నా నెత్తిన పడింది.

ఇంక మా యిద్దరి మధ్యనా, వొక్క మెట్టే వుంది. ఎన్నడూ లేంది, ఆరోజు సాయంత్రం చీకటిపడేదాకా మెట్ల మీదే ఆనుకుంటున్నాం. రాణీ కళ్ళల్లో వెలుగుతప్ప అంతా

చీకటిగా వుంది. మాచుట్టూ, బోలెడు మెఱుగు పురుగులు విహారము చేస్తున్నాయి నక్షత్రాలమధ్య చందమామలా వుంది రాణీ.

'రాణీ, దిగిరావా?' అన్నా దీనంగా.

'నీ కేం కావాలి?'

'మీ రే.'

'ఆ' అని గర్జించింది

'రెండు చేతులూ జాచాను. నా తలచుట్టూ చేతులు బిగించి, అప్రయత్నంగా తనవేపు లాక్కుంది నా చేతులు ఆమెనడుంచుట్టూ పెనవేసుకున్నాయి. ఆమె చేతులు నా చేతులమీదపడి వేళ్ళని తడిమి బిగిస్తున్నాయి. వల్లో చేపలాగ ఆ పల్చటి వేళ్ళు తన్నుకున్నాయి. తీసేసి, నా మొహాన్ని ముందుకి గెంటి వేసింది. నేను చీకట్లో అటూఇటూ తడుము తాడాను ఆమె అక్కడ లేదు నా అరచేతుల్లో మెరుగు పురుగులు మండిపోయ్యాయి ...'

ఇంతట్లో 'తంబి, చక్కావచ్చాడు. మెట్లగదిలో కొండయ్యకీ, మెట్లకింద హాల్లో అధికారికీ మంచాలేశాడు. పరుపులు పరిచాడు. రగ్గులు వేశాడు. అధికారిని లేవదీశాడు. మెల్లిగా వెళ్ళి మంచంమీద పడ్డాడు. అధికారి 'రగ్గు' వొంటి మీదికి లాక్కున్నాడు; నెత్తికి మఫ్లర్ తగిల్చాడు.

'ఇదిగో కొండయ్యా, నే నిద్రపోతాననుగాని, కథ చెప్పడం మానెయ్యకేం. మర్చిపొయ్యాను. తాశిల్దారుభార్య నడుం వెడల్పు ఎంతుంటుందని నీవూహా! నాగరికతంత' అని

బిగ్గరగా నవ్వుకుని 'తంబి'ని దీపం మెట్లవెనుక మూలగా పెట్టమన్నాడు.

'ఐతే, నువ్వు సంధ్యకెరటాలు, నక్షత్రాలు, యివి లేకుండా చెప్పలేవూ కథ? అనన్నితీసేస్తే చప్పగాన తెముల్తుంది. నీకథలో ధనం తీసేసిందిగా వొస్తువులన్నీ! అబ్బో, నాజ్ఞాపక శక్తి బాగానేవుంది. మాఆవిడ అనుకున్నంతఅధ్వానంకాదు' అన్నాడు అధికారి కుడివైపు తిరిగి.

కొండయ్య మంచంమీద కూర్చున్నాడు, మెట్లకేసి చూస్తూ.

'ఏమండోయ్, మీయింట్లో మేడకి ఇరవైమూడు మెట్లున్నాయి' అన్నాడు కొండయ్య.

'అందుకా, రాగానే వాటికేసి దీక్షగా చూశావు. తెల్లార్నీ, నాజ్ఞాపకశక్తి మాఆవిడ మెచ్చుకునేటట్లు చేస్తాను. చెప్పూ-' అని అధికారి అవులించాడు.

కొండయ్య మొదలెట్టాడు:

"ఆమర్నాడు ధనం రాలేదు. వారమైంది; నెలైంది; రాలేదు. నాలుగునెలలు గడిచింతర్వాత, ధనాన్నిచూశాను. ఈలోగా మేజస్ట్రీటుగారు ఆయింట్లోకి రావడం, బదిలీ అయి వెళ్ళిపోవడం, మేడ ఖాళీఅవడం జరిగిపోయింది. అప్రయత్నంగా ఆసాయంత్రం దొడ్డివేపు వెళ్లాను. దొడ్లో తాపీవాళ్లు పనిచేస్తున్నారు. నేను మెట్లదగ్గరకి వెళ్ళి కూర్చున్నాను. వెనకటి ఆట్లన్నీ జ్ఞప్తికొచ్చాయి. ధనంగారివాళ్ళందరూ ఆ వూళ్ళోంచి ఎక్కడికో వెళ్ళిపొయ్యారని నాకు తెలుసు కాని మళ్లా వొచ్చిన విషయం తెలీదు.

ఎవరో ముసలమ్మ అల్లా నేనున్నచోటు కొచ్చింది.

"ఎవరికోసం?"

"లోపలికెందుకు? తాపీమ్రవాసి వా?"

అవుననన్నట్లు తల పంకించాను. ముసలమ్మ మెల్లిగ్గా వెళ్ళిపోయింది. ఏదో ఆలోచనలోపడ్డాను; ఎంతసేపైందో తెలీదు నాకు.

"ఎవరది?"

ఎప్పుడో స్వప్నంలో విన్నకంఠం అది. పైకిచూశాను. మెట్లపైన చివ్వర "రాణి" కనబడింది.—వొళ్ళంతా బంగారమే—వజ్రాలు ధగధగా మెరిసిపోతున్నాయి లక్ష్మి చూస్తే ఏడుస్తుందనిపించి, నా కళ్ళు తడిసినాయి.

"నువ్వా!"

ఎండలో ఇంద్రధనుస్సులా ఆమెకళ్ళు ఆశ్చర్యంతో వాలిపోయి. నగలన్నీ 'అవును' అన్నట్లు నిశ్శబ్దంగా శబ్దించాయి. చిన్న నల్లబొట్టు, దానిచుట్టూ ఎఱ్ఱబొట్టు, అసలా మొహామే, దేవకన్యకి బొట్టులాగుంది. చిన్న తెల్లపువ్వు; దానిచుట్టూ ఎఱ్ఱపువ్వులు; అసలా జడే, అప్సరస జడలో పువ్వులాగుంది.'

అధికారి, దగ్గి, కదిలాడు.

"అనే వొద్దన్నది."

కొండయ్య దీనంగా చూస్తూ, మాట వినిపించుకోకుండా చెప్పడం మొదలెట్టాడు.

"ధనం మెట్లుదిగుతుందనుకున్నాను. దిగలేదు. నేనలా నిలబడిపోయ్యాను. ధనం అటూఇటూ చూసింది. లోపలి

వెళ్ళి, గదితలుపులుమూసేసి, మళ్ళావచ్చింది పైకిరమ్మన్నట్లు తలపంకించింది. నేను గబగబ మెట్లెక్కి పైకి వెళ్ళాను. మా యిద్దరికీ మధ్య వొక్కటే మెట్టుంది.

'ఎందుకు?' అన్నాను.

'నువ్వెందుకొచ్చావ్?' అన్నది ధనం.

'నీకు తెలీదా?'

'ఏమో!'

'మరెందుకు రమ్మన్నావు?'

'నువ్వే వచ్చావు.'

'కాదు, మెట్లెక్కి.'

"నీకేం కావాలి-దబ్బున చెప్పు" అన్నది.

"అది నే నడగవలసిన ప్రశ్న" అన్నాను.

"అంటే?"

'ఆరోజున నీవుంగరం అమ్మేశానని అబద్ధమాడాను-. అమ్మలేదు. నాదగ్గరే వుంది. ఇచ్చేద్దామని వచ్చాను' అన్నాడు.

"ఏది?"

"నీ కింకా కావాలా?"

అని, వుంగరం గుప్పిట్లో వున్నట్లు గుప్పిడిబిగించి, చెయ్యి చాచాను.

"ఇయ్యి," అన్నది.

"ఆ వొక్క మెట్టూ, దిగి, తీసుకో" అన్నాను.

ఆ వొక్క మెట్టు దిగి, నా ప్రక్కన నిలబడింది ధనం

"తీసుకో" అన్నాను, గుప్పిడి చూపిస్తూ.

"ఛీ" అని గుప్పిడి విప్పబోయింది.

నేను మెట్లుదిగుతున్నాను. తనూ దిగుతోంది. అన్ని మెట్లూ దిగిపొయ్యాం. గుప్పిడివిప్పి చూపించాను. అందులో వుంగరంవుంది. ధనం దాన్ని తీసుకుని ఆనందంతో పరిశీలించింది నేను ఆమె కళ్లల్లోకి తీక్షంగా చూశాను. ఎంతో ఆశ, ఎంతో ఆకలి, ఎంతో మమకారం ఆమెకళ్ళల్లో కనిపించిన వుంగరంలో చూశాను. వాటిని ఏ మనిషీ పంచుకోలేడు. అదొక ప్రవాహం. అందులో నేనుగడ్డిపోచను; అదొకనిశీధి, నేనొక రంగుపురుగును; అదొకజ్వాల. నేను మసిని. నన్నుతోసేసింది ధనం—వుంగరం తీసుకుని గబగబా మెట్లెక్కి పైకి వెళ్ళిపోయింది.

"ధనం" అని పిలిచాను. కిందనుంచి నా కంఠం నాకే ఆశ్చర్యం కలగజేసింది.

"నేను వెళ్ళిపోనా?" అని అడిగాను.

అర్థంలేని ప్రశ్న.

ఆమె యేమీ మాట్లాడలేదు.

'నేనొకటిచెప్పనా'? అన్నాను. ప్రశ్నార్థకంగాచూసింది.

"ఆరోజు సాయంత్రం నన్నుతోసేసి వెళ్ళిపొయ్యావు. ఎందుకో యిప్పుడు తెలిసింది. నా వేళ్ళుతడిమావు, ఉంగరం కనబడలేదు పాపం. అవునా?" అన్నాను.

'కాదు' అన్నట్టుగా తలపంకించింది.

'ఇప్పుడూ తోసేసి వెళ్ళిపొయ్యావు, ఎందుకో తెలిసింది. నీ వుంగరం దొరికింది. అవునా?' అన్నాను.

పుట్టలో ఇరుక్కుపోయిన పాములా తన్నుకులాడింది. వుంగరం వేలునుంచి తటాలున తీసేసి కిందికి గిరవాటెట్టింది.

'తీసుకుపో—' అని, చరచరా వెళ్ళిపోయి, తలుపులు మూసేసుకుంది. స్వర్గం గడియలు ఎవరో వేసినట్లైంది. స్వర్గం బైటో, లోపలో మీరు నిర్ణయించాలి.'

అన్నాడు కొండయ్య. కాని అధికారి దగ్గర నుంచి సమాధానంలేదు. పెట్రోమాక్సు దీపం వొత్తి మండి కాలి పోయింది. అధికారి గుర్రుగురొంచ వినబడుతోంది సముద్రంలో తుపాను ఆకాశంలో మారుమ్రోగినట్లు. కొండయ్య కళ్ళు నులుముకొని, 'రగ్గు' ముసుగేసుకొని పడుకున్నాడు. 'హానీ' అధికారిమంచంకిందికి చేరింది "తంబి" మెట్లమీద జేర్లబడి, నిద్రలో తూలుతున్నాడు. కొండయ్య తన చిటికిన వేలికున్న వుంగరం తడిమి చూసుకున్నాడు

తెల్లవారింది. తెరలా మేడచుట్టూ మంచుఆవరించింది. కిరణాలు, వెండి బాకుల్లా తెరని ఛేదిస్తున్నాయి. అధికారి, కొండయ్య ఫలహారం కాఫీ అయ్యాక అల్లా నడిచొద్దామని బైలుదేరారు.

'ఆగు. ఇవాళ మనం బైటికి వెళ్ళలేం. మా అమ్మాయొస్తుందిగా...' అన్నాడు అధికారి. రెండుచేతులూ వేడికోసం గట్టిగా నలుపుకుంటూ.

'ఈలోగా వొక్క—చదరంగం ఆట వేద్దాం—ఉన్నమాట చెప్పేస్తాను—నీ ఆట కట్టిస్తేగాని నాకు శాంతి వుండదు. అని సకిలించి, 'తంబిని' అన్నీ సిద్ధం చెయ్యమన్నాడు. వాడు నాలుగూ అమర్చి, బండి తీసుకొని స్టేషన్‌కి వెళ్ళాడు.

'నా. కూర్చో ఇప్పుడు నెయ్యి-ఏతే - కొండయ్యా, రాత్రి నీకు బాగా నిద్రపట్టిందా? పాపం. నువ్వు కథ చెప్పు కుంటూపోతున్నావు. నేను కలలో వున్నాను-నాగులకోలది, వేలకోలది మేడమెట్లు ఎక్కేస్తున్నట్లు. తీరా మెట్లనీ ఎక్కి-చూస్తూ, కనిపించింది. 'తాళిల్లాసుపెళ్ళాంపేపు' బడాయిగా నవ్వుతున్నాడు అధికారి.

'ఇన్, గట్టిగా మాట్లాడుకున్నా వేమిటి! మా ఆవిడ వింటుందిస్మా, ఆగు, మరచిపోయ్యాను మాఆవిడచూస్తుండగా ఆడాలి ఈసారి ఆట-' అని చప్పట్లుకొట్టి భార్యని కేకేశాడు.

ఆవిడ మెట్లపై లోపల గదిలోంచి

'ఎందుకు'? అన్నది.

'ఇక్కడ అంతర్జాతీయ ఆటగాళ్ళు చదరంగం ఆడు తున్నారు-చూడ్డానికి ఇదే అఖరుశయణం. రా నాలి-నాలిట్లో సారి, రెండోసారి-పడిపోతున్నాయి, మూంచి మూంచి పంగిడీ ఎత్తులు-'

కొండయ్య అధికారి ఉత్సాహాన్ని, ఆత్రుతని చూసి బీదగా నవ్వాడు. మొదటి నాలుగైదు ఎత్తులలోనే యిద్దరి వుత్సాహం తగ్గింది

'రాకపోతే పోనీలే'- అన్నాడు ప్రపంచాన్ని సంబో ధిస్తూ, అధికారి.

కొండయ్య గుర్రం ఒకటి అదనంగా చచ్చిపోయింది. మళ్ళా అధికారి హుషారుగా వింత గర్జన-ఒచేస్తూ, ఆట సాగి స్తున్నాడు. భార్యని పిలిచాడు.

'అరుణా, కరుణ రాదా?' అన్నాడు.

అరుణ మెట్లపైని నిలబడి చూస్తోంది.

'మీరే యిల్లా రాకూడదూ?' అని మళ్ళా లోపలి కెళ్ళింది.

ఈలోగా 'హనీ' వొచ్చి బల్లకింద వృత్తిప్రస్యానికి గంతులు సాగించింది.

చదరంగంబల్ల కాళ్ళకి తన వెన్నుతో రాసింది. ఎగుడు దిగుడుకాళ్ళు కదలి, చదరంగంబల్లకదిలి, ఆట చెదిరి పోయింది. అధికారి సంతోషంతో లేచి బలాన్ని డబ్బాలో వేసి, అట్ట మడిచేసి,

'కొండయ్యా, నాతో సమంగా మెట్లెక్క గలవా?'

'ఎందుకు?'

మనం పైకి వెళ్ళి ఆడుదాం.'

అధికారికి ఆటవిషయం చాలా 'కసిగా' వుంది. భార్య చూడగా, కొండయ్యఆట కట్టాలని.

'పోనీ, ఇద్దరం మెట్లెక్కుదాం. ఎవడు ముందెక్కితే వాళ్ళు ఆటగెల్చినట్లే' అన్నాడు అధికారి

'సరే' అన్నాడు కొండయ్య.

'రెడీ-వొకటి, దో, త్రీ- అని యిద్దరు పక్కపక్కనే మెట్లెక్కడం సాగించారు. ముందు కొండయ్య ఎక్కాడు; అధికారి రెండు మెట్లు వెనకపడ్డాడు.

'ఆరి కొండయ్యా, అసాధ్యుడవే- నిజంగా నెగ్గాలను కోక- ఏదో గెస్టువి కదా అని నేనే వెనకపడ్డాను' అంటూ, అధికారి తీవ్రంగా వగర్చడం మొదలెట్టాడు.

'అక్కడికీ, మీరు గెలిస్తేనే మర్యాదగా వుంటుందని నేను మెల్లిగానే ఎక్కుతున్నాను' అన్నాడు కొండయ్య.

'నువ్వు అసాధ్యుడవు కొండయ్యా' అని అధికారి కొంటెగా కన్ను మెదిపాడు.

'ఏదీ రా–ఆటకి' అన్నాడు.

కాని. ఏంలాభం! 'బలం' "అట్టా" మెట్లకింద వొది లేసివొచ్చారు.

"నే వెళ్ళి తీసుకొస్తాలెండి" అని కొండయ్య, మెట్లు దిగి, తీసుకొచ్చాడు.

కొండయ్యకి ఆయాసం వొచ్చింది. వొగుర్పుని బల వంతంగా అణచివేసుకుంటున్నాడు. ఈలోగా అధికారి, బల్ల మీద 'బలం' పేర్చి సిద్ధంచేసి, భార్యనిపిలిచాడు. కొండయ్య వెనకాలే, గదిలో అరుణ, తలుపులు కొంచెం దగ్గరగాజార్లవేసి, కుట్టుపని చేస్తో ఆట చూస్తోంది.

తొందరలో రెండు తప్పెత్తులేశాడుఅధికారి. దాంతో రెండు బంట్లు, ఏనుగా చచ్చిపొయ్యాయి.

'ఇవాళ ఎవరి మొహం చూశాను?– ఆ, ఆ–'తంబి'గాడి మొహం' అన్నాడు అధికారి దగ్గుతూ.

'పోనీ, మళ్లా ప్రారంభిద్దామా?'

'ఆగు, ఇందాకట్నుంచీ, ఏమిట్రా మర్చిపొయ్యాను, అని ఆలోచిస్తున్నా – ఇప్పుడు జ్ఞాపకంవచ్చింది. అమ్మాయి వొస్తూంటుందీపాటికీ–నేను క్షురకర్మ చేసుకోవాలి.నువ్వూను. బ్రహ్మచారివి గనుక నీకు మరీ అవసరం. ముందు నే చేసు గొస్తాను. తరవాత, నువ్వు వెడుదువుగాని.'

లేచి, అధికారి ఎదురుగుండా గదిలోకి వెళ్ళాడు. నాలుగు నిమిషాలు గడిచింతర్వాత బైటికొచ్చి కొండయ్య ముందు వోపత్రిక పడేసి-

ఇది చదువుకుంటూండు, – నాలుగురోజులు క్రితంది, అని అధికారి లోపలి కెళ్ళి, క్షవరం మొదలెట్టాడు.

'పత్రిక పాతదైతేనేం? నన్నడిగితే. ఇంట్లో వ్యాపారం చెడిపోయినప్పుడే, రాజకీయాలలో చొరబడటం.'

కొండయ్య మెట్లు దిగాలని యత్నించాడుగాని, వోపిక లేకపోయింది. పత్రిక చదవడం మొదలెట్టాడు. గదిలో ఎవరో కదిలినట్లయింది. అరుణ లేచి, తలుపులు దగ్గరగా మూసి, మళ్ళా కుట్టు మొదలెట్టింది. కొన్ని నిమిషాలు జరిగాయి. మళ్ళా ఎవరో గదిలో కదిలినట్లయింది. అరుణ లేచింది; తలుపులు కొంచెం తెరచి హాల్లోకి చూచింది. కొండయ్యకేసి చూసింది.

పాపం, కుతురు రాకకోసం ఎదురు చూస్తోంది కాబోలు అనుకున్నాడు కొండయ్య. మళ్ళా అరుణ, తలుపులు మూసేసి, తనపని చూసుకుంటోంది.

వీధిలో జట్కాబండి నిలచిన అలజడైంది. 'తంబి' సామాన్లు వరండాలోకి జేరేశాడు. బండి వెనక్కి తిరిగింది. అధికారి కూతురు, కళ్యాణి, మెట్లగదిలోకొచ్చి, మెట్లకింద నిలబడి చూసి- 'నాన్నా' అని పిలిచింది. కళ్యాణి వయస్సు యిరవై లోపు. మెళ్ళో ముత్యాలు, పగడాలు వున్నాయి. పల్చటి, పొడుగాటి ముక్కు, నిండైన కళ్ళు, గుండ్రటి మెడ

మెట్లమీదనుంచి చూస్తున్నకొండయ్యకి, కొంచెం పొట్టి మనిషిలా కనబడింది.

కళ్యాణి 'నాన్నా' అని, పైకిచూసింది. నాన్న కాదు, ఎవరో కొత్తమనిషి. గబగబ మెట్లెక్కుతోంది కొండయ్య చివాలునలేచి, రెండు మూడు మెట్లు తొందరగా దిగి, కల్యాణికోసం చేతులుచాచాడు. కల్యాణి, సముద్రంలో పిల్ల కెరటంలా, తనవేపు కొట్టుకొస్తోంది,—ఆమెలో. 'ధనం' తళ తళలు కనిపించాయి: 'రాగి' దగ్గా రేగిపోయింది. అప్రయత్నంగా దిగిపోతున్నాడు. ఆమె, తూర్పుకి ఎగబాకిన సంధ్య చాయలా, వొచ్చేస్తోంది. ఇద్దరికీమధ్య రెండే మెట్లున్నాయి. కొండయ్యపంచ పాదంకింద పడింది; పట్టుజారి, ముందుకితూలి మెట్లమీద పడిపోయి—దొర్లి, మెట్లకింద పడిపోయ్యాడు.

కళ్యాణి దొర్లిపోతున్న ఆ వ్యక్తిని ఆపలేకపోయింది. తను 'నాన్నా' 'అమ్మా' అని కేకలేసుకుంటూ-కిందికి దిగి, కొండయ్యని లేవదీయబోయింది. స్పృహలేకుండా పడి పోయ్యాడు, కొండయ్య. 'తంబి' వొచ్చాడు; తలకిందికి దిండు తెచ్చాడు.

ఏమి టేమి టంటూ, అధికారి-మొహాన వున్న సబ్బు తుడిచేసుకుంటూ - మెట్లపైనుంచి చూసి, చేతిలో కత్తి గిరవాటెట్టి, కిందికి దిగి వొచ్చాడు. కొండయ్యనిచూచాడు. తంబిని కేకేసి బండితీసుకురమ్మన్నాడు, ఆస్పత్రికి.

కళ్యాణి దిగాలుపడి కూర్చుండిపోయింది. నాడి పరీక్ష చేసింది. లాభంలేనట్లుగా పెదవులు చప్పరించి, బిక్క మొహాం పెట్టింది.

'ఎవరు, నాన్నా?' అంది కల్యాణి.

'దౌర్భాగ్యుడు' అన్నాడధికారి.

మళ్ళా 'అదేమిటే అల్లా అంటావు. వుండు, ఎవ రినైనా పిలుచుకొస్తాను. అరుణా! యిల్లా రా. కొండయ్యని చూస్తూ, యిప్పుడే వొస్తా-' అని అధికారి, మూలనున్న కర్రతీసుకుని, బైటకి నడిచాడు.

'అమ్మా, రావే-నాకు భయంగావుంది' అందికల్యాణి

'తంబి' గ్లాసుతో నీళ్ళు తెచ్చాడు. కొండయ్యనుదుటికి మోకాలు చిప్పకీ పెద్దగాయాలు తగిలాయి. ఇంకా నెత్తురు కారడంలేదు.

అరుణ, మెట్లపైన నిలబడి, చూసింది.

కొండయ్యకళ్ళు సన్నగా తెరుచుకున్నాయి. నిశీథి తలుపులు తెరుచుకున్నట్లు- కల్యాణిమొహం నల్లగా వొంక రగా కనిపిస్తోంది. ధనం, రాణీ,సరస్వతి, అన్నీకలిసినమొహం. మెట్లపైకి చూడడానికియత్నిస్తున్నాడు. ఎన్నిమెట్లు?నాలుగు ఐదు. ఎనిమిది-ఇంకా పైకి-పది పదహారు-ఇరవై. కొండయ్య మెడపడిపోయింది. ఇరవైరెండు. అరుణపాదాలుకనిపించాయి. నిశీథితలుపులు మూసుకున్నాయి 'అయ్యో! చచ్చిపో య్యాడు- ఇంకేముంది?-' అని కల్యాణి లేచి, పిచ్చిదానిలా, బైటికి, లోపలికి తిరుగుతోంది. అరుణ గదిలోకెళ్ళిపోయింది.

'తంబి' మేడమీది కెళ్ళాడు. అరుణ వాణ్ణి పిలిచి, ఏదో చెప్పింది. వాడు, కిందికి దిగి- కొండయ్యచేతులు సవ రించి, చిటికినవేలుకున్న వుంగరాన్ని తీసేశాడు. కల్యాణి ఏమీతోచక, మెట్లెక్కి- అమ్మదగ్గర కెళ్ళింది గదిలోకి.

అరుణ కిటికీఅద్దంలోంచి ఆకాశంలోకి చూస్తోంది. అమ్మ వీరకొంగుతో కళ్ళు తుడుచుకోటం చూసింది కళ్యాణి.

'ఎందుకే అమ్మా-ఏడుస్తున్నట్లున్నావు?'

'ఏమీ లేదు.'

'ఎవరే ఆయన?'

'మీ నాన్నగారి స్నేహితుడు.

'పాపం!' అంది కల్యాణి.

వీధిలో బండి నిలిచింది.

అధికారి, కొండయ్య; మరోయిద్దరు ఆ బండిలో వెళ్ళిపోవడం చూశారు- తల్లీ, కూతురు.

అరుణ, గదిలోంచి యివతలికొచ్చి, మేడమెట్లకేసి చూసింది. లోపలికెళ్ళి, తలుపు వేసుకుంది.

కల్యాణి వెనకాలే వొచ్చింది-

'ఇదంతా నామూలాన జరిగింది' అంది! అరుణ ఏమీ మాట్లాడలేదు. కల్యాణిమూలాన జరిగిందో, కల్యాణి కోసం జరిగిందో-అమెకే తెలియాలి.

బుచ్చిబాబు

[శివరాజు వెంకట సుబ్బారావు]

జననం : ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా.

ఎం. ఏ.. మదరాసు, నాగపూరు విశ్వవిద్యాలయాల్లో.

1943-1945 అనంతపురం, విశాఖపట్నం కళాశాలల్లో ఆంగ్లోపాధ్యాయుడుగా.

1955 నుండి ఆలిండియా రేడియోలో.

అచ్చుపడిన రచనలు - కథలు : ఐదుకథలు, ఆశాప్రియ, ఆమెనీడ, దేశం నాకిచ్చిన సందేశం, నిరంతరత్రయం, చైతన్యస్రవంతి, నా గాజుమేడ, కాలచక్రం నిలిచింది, జ్ఞాననేత్రం, ఎల్లోరా, కలలో జారిన కన్నీరు, మూడుకోతులు.

నాటికలు : ఆత్మవంచన, దారినిపొయ్యే దానయ్య, ఉత్తమా యిల్లాలు, అద్యంతాలు.

నవల : చివరకు మిగిలేది.

Wrapper Printed at Swatantra Art Printers, Vijayawada - 2.